परिच्छेद १
परिचय

१.१ नेपालमा सहकारीताको संस्थागत विकास :

नेपाली समाजमा सहकारीताको इतिहास धेरै पुरानो छ । हाम्रो पूर्वीय समाजमा सहकारी सम्वन्धी गतिविधिहरू धेरै अगाडि देखि संचालन हुँदै आएका थिए । तत्कालीन अवस्थामा नेपाली समाजमा धर्मभकारी, ढिकुटी, पर्म तथा गुठीको रूपमा संचालित पूर्व सहकारीका स्वरूपहरू ज्यादै प्रचलित थिए । यिनै पूर्व सहकारीहरूलाई परिमार्जन र विकास गर्दै सहकारी प्रणालीलाई आर्थिक तथा सामाजिक विकासको आधारको रूपमा विकास गर्ने र ग्रामिण विकासको उपयुक्त र प्रभावकारी माध्यमको रूपमा उपयोग गर्ने प्रयासलाई संस्थागत गर्ने क्रममा वि.सं. २०१० सालमा तत्कालीन योजना, विकास तथा कृषि मन्त्रालय अर्न्तगत सहकारी विभागको स्थापना भएको थियो ।

सहकारी क्षेत्रको नियमन, नियन्त्रण र संचालनको लागि कानूनी ब्यवस्थापन गर्न सर्वप्रथम २०११ सालमा सहकारी समितिको वील-२०११ तयार गरी सल्लाहकार सभामा पेश भएको थियो । संसदको उपस्थिति नहुदा उक्त वील स्वीकृत हुन नसक्दा कार्यान्वयनमा आउन सकेन । त्यस अवस्थामा सहकारी पद्धतिको विकासको लागि तत्कालीन सरकारले कार्यकारी आदेश जारी गरी चितवन जिल्लामा वि.सं. २०१३ चैत्र २० गते पहिलो पटक वखान सहकारी संस्था लगायत २० वटा सहकारी संस्थाहरूको गठन गर्ने काम भयो । मुलुकमा प्रथम पंचबर्षीय योजना (२०१३-२०१८) लागू भई उक्त अवधिमा ४५० सहकारी संस्थाहरू गठन गर्ने लक्ष्य निर्धारण भयो । यसरी सहकारी प्रणालीलाई संस्थागत गर्ने क्रममा सहकारी संस्था ऐन- २०१६ र सहकारी नियमहरू– २०१८, जारी भई लागू गरियो । तत्कालीन राजनीतिक प्रणालीसंग सुसंगत हुने किसिमले साझा संस्था ऐन, २०४१ र साझा संस्था नियमावली, २०४३ जारी गरी लागू गरियो । वि.स. २०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तन पछि मात्र अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी सिद्धान्त संग तादम्यता कायम हुने गरी सहकारी ऐन, २०४८ र सहकारी नियमावली, २०४९ जारी गरी लागू गरे पश्चात सहकारी संघ संस्थाहरू स्वतस्फूर्त रूपमा गठन र संचालन हुने पद्धतिको थालनी हुने वातावरणको सृजना हुन पुग्यो । हाल सहकारी विभागले सहकारी संघ/संस्थाहरूको दर्ता, नियमन तथा प्रवर्द्धन लगायतका कार्यहरू गर्दै आएको छ ।

१.२ नेपालमा सहकारीताको विकास संबन्धमा भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूः

नेपालमा सर्वप्रथम वि.स.२०१० सालमा योजना विकास तथा कृषि मन्त्रालयको मातहतमा सहकारी विभागको स्थापना भएको थियो । वि.सं.२०१३ सालमा तत्कालिन सरकारको कार्यकारी आदेशमा चितवन जिल्लामा बखान बहुउद्धेश्यीय सहकारी संस्था समेतका १३ वटा प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरू स्थापना भएका थिए । तत्कालिन अवस्थामा बाढी पिडित कृषकहरूलाई पुनर्वास गराउने र कृषि ऋणको ब्यवस्था गरी राहत उपलब्ध गराउने उद्देश्यले चितवन जिल्लामा खोलिएका सहकारी संस्थाहरूको कामवाट शिक्षा लिएर नेपाल सरकार द्वारा मुलुक भर सहकारी संस्थाहरू खोल्ने लक्ष्य निर्धारण गरियो । यसै सिलशिलामा संस्थागत कानूनी ब्यवस्था गर्न पहिलो पटक सहकारी संस्था ऐन, २०१६ जारी गरी लागू गरियो । यस ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहकारी नियमहरू,२०१८ समेत जारी भयो । उल्लेखित ऐन नियमको परिधि भीत्र सरकारी निर्देशन र नियन्त्रणमा तत्कालिन अवस्थामा गठन भएका सहकारी संघ-संस्थाहरूले कृषि ब्यवसायको विकास र कृषि बजारको प्रवर्द्धनको लागि महत्वपूर्ण कामको थालनी गर्न पुगेको देखिन्छ । विशेष गरी कृषि समाग्रीहरूको आपूर्तीमा सुनिश्चितता गर्न र आवश्यक कृषि ऋणको ब्यवस्थावाट उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी आम कृषकहरूको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले सहकारी संघ संस्थाहरूको स्थापना भएको देखिन्छ । सहकारीताको संस्थागत विकास गर्न विभिन्न समयमा भएका नीतिगत र कानूनी प्रयासलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

1= नेपालमा सर्वप्रथम वि.स. २०१० सालमा योजना विकास तथा कृषि मन्त्रालयको मातहतमा सहकारी विभागको स्थापना भएको थियो

2= वि.स.२०१३ मा सहकारी संस्था गठनको लागि सरकार द्वारा कार्यकारी आदेश जारी गरी चितवन जिल्लामा १३ वटा प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरू गठन,

3= वि.स.२०१५ मा सहकारी विभाग अन्तरगत ग्राम विकास ब्लकको प्रशासनिक नियन्त्रणमा कर्मचारीहरू खटाई सहकारी प्रवर्द्धनका कार्यहरूको थालनी

4= वि.स.२०१६ मा सहकारी संस्था ऐन, २०१६ जारी

5= वि.स.२०१७ मा सहकारी विकास कोषको स्थापना

6= वि.स.२०१८ मा सहकारी नियमहरू २०१८ जारी, साझा संस्था लिमिटेडको स्थापना गरी साझा यातायात, साझा प्रकाशन, साझा

भण्डार,साझा स्वास्थ्य र साझा पसलको स्थापना गरिएको, सहकारी संस्था ऐन,२०१६ मा प्रथम संसोधन गरिएको

7. वि.स.२०१९ मा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना भएको, सहकारी बैक ऐन जारी भएको र सहकारी विभाग पंचायत मन्त्रालयको मातहतमा सारिएको
8. वि.स.२०२० मा सहकारी बैकको स्थापना, ग्राम विकास ब्लकलाई पंचायतमा परिणत गरी जिल्ला पंचायतमा सहकारी शाखा राखिएको
9. वि.स.२०२१ मा सहकारी विभागको कार्यक्षेत्र भीत्र रहेका कर्मचारीहरू भूमिसुधार कार्यक्रममा खटाइएको,
10. वि.स.२०२३ मा सहकारी विभागलाई भूमिसुधार कृषि तथा खाद्य मन्त्रालयमा राखी सहकारी विभागमा काम गर्ने कर्मचारीहरूलाई भूमिसुधार कार्यक्रममा लगाइएको
11. वि.स.२०२४ मा सहकारी बैकलाई कृषि विकास बैकमा गाभिएको तथा गाउ फर्क राष्ट्रिय अभियानको कार्यक्रममा सहकारीलाई समाबेश गरिएको
12. वि.स.२०२५ मा सहकारी विभागवाट हुदै आएको संस्था दर्ता तथा संचालन सम्वन्धी काम भूमिसुधार विभागलाई सुम्पिएको
13. वि.स.२०२६ मा सहकारी विभागलाई भूमिसुधार मन्त्रालय अन्तरगत राखीएको, भक्तपुर जिल्लामा भूमिसुधार कार्यक्रमवाट संकलित अनिवार्य बचत सहकारी संस्थाको सेयरको रूपमा हस्तान्तरण गरिएको, सहकारी संस्था दर्ता तथा संचालन सम्वन्धी काम भूमिसुधार विभागवाट पुन सहकारी विभागमा फिर्ता भएको, सहकारी खरिद बिक्री तथा ऋण संघ जिल्ला साझा संघमा परिणत भएको
14. वि.स.२०२७ मा सहकारी संस्था ऐन,२०१६ मा दोश्रो संसोधन गरिएको, सहकारी संस्थाको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी कृषि विकास बैकलाई दिएको, केन्द्र तथा जिल्ला स्तरमा सहकारी सुदृढीकरण समितिको व्यवस्था गरिएको
15. वि.स.२०३३ मा साझा कार्यक्रम अन्तरगत ३० जिल्लाका हरेक गा.वि.स.मा बहुमुखि साझा संस्थाको स्थापना, साझा कार्यक्रम मार्फत जनसंख्या शिक्षाको थालनी, कृषि सहकारीहरूको विकासमा एकिकृत अवधारण विषयक अन्तरराष्ट्रिय गोष्टीको आयोजना, केन्द्रीय साझा विकास समितिको व्यवस्था, सहकारी नियमहरू २०१८ मा दोश्रो संसोधन, अनिवार्य बचत साझा संस्थाको सेयरको रूपमा परिणत गरियो,

16. वि.स.२०३४ मा साझा संस्था प्रशासन तथा आर्थिक नियम २०३४ को व्यवस्था भएको,
17. वि.स.२०३५ मा साझा संस्थाको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी कृषि विकास बैकवाट पुन संचालक समितिमा फिर्ता, साझा कार्यक्रमको गुणात्मक विकासको लागि साझा संस्थाहरूको एकिकरण कार्यक्रमको संचालन, साझा संघ संस्थाको आर्थिक तथा प्रशासनिक नियम २०३५ को व्यवस्था,
18. वि.स.२०३७ मा नेपालको संविधान २०१९ को दोश्रो संसोधन गरी राज्यको निर्देशक सिद्धान्तमा तालाई आर्थिक मेरुदण्डको रूपमा समाबेश गरिएको, साझा संघ संस्थाको आर्थिक तथा प्रशासनिक नियम २०३७ को व्यवस्था,
19. वि.स.२०४१ मा सहकारी संस्था ऐन, २०१६ खारेज गरि साझा संस्था ऐन, २०४१ जारी,
20. वि.स.२०४२ मा सहकारी विभागको नाम परिवर्तन गरि साझा विकास विभाग राखे पछि सबिकको सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र, क्षेत्रीय सहकारी कार्यालय र जिल्ला सहकारी कार्यालयको नाम क्रमशःसाझा विकास प्रशिक्षण केन्द्र, क्षेत्रीय साझा विकास कार्यालय र साझा विकास शाखा राखियो,
21. वि.स.२०४३ मा साझा संस्था नियमहरू २०४३ जारी, राष्ट्रिय साझा गोष्टीको आयोजना,
22. वि.स.२०४४ मा साझा विकास विभाग कृषि मन्त्रालयमा समावेश, उच्चस्तरीय साझा विकास केन्द्रीय समन्वय समितिको गठन,
23. वि.स.२०४५ मा अनिवार्य बचत बचतकर्तालाई फिर्ता दिने घोषणा, १७ सदस्यीय राष्ट्रिय सहकारी महासंघ परामर्श समितिको गठन र प्रतिवेदन प्रस्तुत,
24. वि.स.२०४६ मा राष्ट्रिय साझा संगठनको लागि तदर्थ समिति गठन,
25. वि.स.२०४७ मा ७ सदस्यीय राष्ट्रिय सहकारी महासंघ परामर्श समितिको गठन र प्रतिवेदन प्रस्तुत, राष्ट्रिय सहकारी विकास गोष्टीको आयोजना
26. वि.स.२०४८ मा साझा केन्द्रीय कार्य समितिको विघटन, ११ सदस्यीय राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्डको गठन, साझा संस्था ऐन, २०४१ खारेज गरी सहकारी ऐन २०४८ जारी,
27. वि.स.२०४९ मा सहकारी नियमावली जारी, साझा विकास विभागको नाम परिवर्तन भै सहकारी विभाग रहन गयो

28= वि.स. २०५० मा राष्ट्रिय सहकारी संघ, केन्द्रीय बचत तथा ऋण सहकारी संघ, केन्द्रीय उपभोक्ता सहकारी संघ र केन्द्रीय दुग्ध उत्पादक सहकारी संघको गठन, सहकारी सुदृढीकरण उच्चस्तरीय समिति गठन र प्रतिवेदन प्रस्तुत,

29= वि.स. २०५७ मा सहकारी ऐन २०४८ मा संसोधन, सहकारी सुधार सुझाव समिति गठन र प्रतिवेदन प्रस्तुत,

30= वि.स.२०५८ मा सहकारी ऐन २०४८ अन्तरगत राट्रिय सहकारी बैंक लि.दर्ता भई कार्यक्रम संचालन ।

31= वि.स.२०६१ मा सहकारी विभागको संरचना परिवर्तन, ६८ जिल्लामा रहेका सहकारी कार्यालयको संख्या कटौती गरी ३८ जिल्लामा डिभिजन सहकारी कार्यालय स्थापना ।

32= सहकारी विभागवाट मिति २०६४।७।२१ मा सहकारी संघ संस्थाको नियमन निर्देशिका जारी ।

33= सहकारी नियमन निर्देशिका परिमार्जन गरी सहकारी संघ संस्थाको दर्ता तथा नियमन सम्वन्धी मापदण्ड २०६५ जारी ।

34= सहकारी नियमन निर्देशिका परिमार्जन गरी सहकारी संघ संस्थाको दर्ता तथा नियमन सम्वन्धी मापदण्ड २०६६ जारी ।

35= २०६७ सालमा सहकारी संघ संस्थाको दर्ता तथा नियमन सम्वन्धी मापदण्ड २०६५ मा परिमर्जन ।

36= सहकारी संघ संस्थाको दर्ता, संचालन, लेखापरीक्षण, अनुगमन तथा नियमन सम्वन्धी मापदण्ड २०६८ जारी ।

37= २०६९ साल जेष्ठमा सहकारी क्षेत्रको लागि छुट्टै सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको स्थापना भएको ।

१.३ सरकार र सहकारी क्षेत्र वीचको समन्वय

1= नेपाल सरकारको सहकारी क्षेत्रको सरकारी निकाय-सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय अर्न्तगत सहकारी विभाग ।

2= सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय- सहकारी क्षेत्रको नीति निर्माण, प्रवर्द्धन, विकास, बिस्तार तथा सरकार र सहकारी क्षेत्रबीचको समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने निकाय ।

3= राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड-सहकारी क्षेत्रको नीति निश्लेषण, प्रवर्द्धन, विकास, बिस्तार र आवश्यकता अनुसार परामर्श र कानूनी सहयोग ।

4= सहकारी विभाग- सहकारी ऐन, २०४८ सहकारी नियमावली २०४९ र अन्य सम्वन्धित नियमहरूको कार्यान्वयन निकाय ।

5= सहकारी विभाग अन्तरगत केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र-१, सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय-५ र डिभिजन सहकारी कार्यालय-३३ संचालन ।

6= सहकारी विभाग र यस अन्तरगत सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय-५ र डिभिजन सहकारी कार्यालय-३३ वाट विभिन्न सहकारी संस्था तथा संघहरूको गठन र संचालन व्यवस्था ।

7= नेपालमा सहकारिताका आधारभूत र नैतिक मूल्य तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी सिद्धान्त अनुसार सहकारी संघ संस्थाहरूको स्थापना र संचालन गराउने जिम्मेवारी ।

8= सहकारी संघ संस्थाहरूको छाता संगठनकोरूपमा राष्ट्रिय सहकारी संघ लि.को गठन र संचालन ।

9= सहकारी संघ संस्थाहरूको एक मात्र बैंक- राष्ट्रिय सहकारी संघ लि.को स्थापना र संचालन ।

10= विभिन्न विषयगत संघ संस्थाहरूको ब्यवसायिक विकासमा सहयोग गर्नको लागि केन्द्रीय सहकारी संघहरूको गठन र संचालन ।

१.४ सहकारी ऐन २०४८ का मूख्य विशेषताहरू :

सहकारी संघ संस्थाहरूको गठन, नियमन र संचालनको लागि ब्यवस्था गर्न सहकारी ऐन, २०४८ जारी भएको थियो । ऐन जारी गर्ने समयमा १००० भन्दा कम संख्यामा रहेका सहकारी संस्थाहरू दुई दशकको अन्तरालमा २५,००० भन्दा बढी भएका छन । यो ऐन अत्यन्त सरल तथा उदार रहेको छ । यसका मुख्य मुख्य विशेषताहरू यस प्रकार रहेका छन :

१. सरल दर्ता प्रकृया
२. कानूनी र संगठित व्यक्तित्व
३. सदस्यहरू बीच समानता
४. निर्वाचित संचालक समितिको व्यवस्था
५. स्वायत्त संस्था
६. स्वेच्छिक सदस्यता
७. स्वनियन्त्रित संयन्त्र
८. सहकारी आन्दोलनको संघीय स्वरूप

९. सदस्यहरूको सीमित दायित्व
१०. सहकारी उद्यम व्यवसायको व्यापक क्षेत्र
११. सहकारी संघ/संस्थालाई छुट सुविधा

१.५ सहकारी क्षेत्रको तीन वर्षीय योजना (२०६७/६८-२०६९/७०) :

१. पृष्ठभूमी :

नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ मा सरकार, सहकारी र निजी क्षेत्रको माध्यमबाट अर्थतन्त्रको विकास गर्ने संवैधानिक व्यवस्था भएकाले मुलुकको समग्र विकासमा सहकारी क्षेत्रबाट महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउन पर्ने भएको छ । सहकारीताको मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तहरूमा आधारित सदस्य केन्द्रीत सेवामुखि व्यवसायिक संगठनहरू नै यथार्थमा सहकारी संघ/संस्थाहरू हुन् । समुदायमा छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई एकत्रित गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउन तथा सदस्यहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक रूपान्तरण गरी सम्वृद्ध समाजको निर्माण गर्न सहकारी संघ संस्थाहरू सशक्त माध्यमको रूपमा स्थापित भएका छन् ।

२. अद्यावधिक स्थिति समीक्षा

नेपालमा सहकारी संघ संस्थाहरूको संजाल देश ब्यापि रूपमा विस्तार भएको छ । हाल मुलुकमा २०,१०२ वटा प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरू, १० वटा विषयगत केन्द्रीय संघहरू, १ राष्ट्रिय सहकारी वैंक, १ वटा राष्ट्रिय सहकारी संघ, ६६ वटा जिल्ला सहकारी संघ र १२७ वटा विषयगत जिल्ला सहकारी संघहरू क्रियाशील रहेका छन् । यी संघ संस्थाहरूमा २२ लाख सदस्यहरू आवद्ध रहेका छन् । कुल सदस्यहरू मध्ये महिला सहभागिता ४२ प्रतिशत रहेको छ । नेपालमा महिलाहरूद्वारा मात्र संचालित १६०० भन्दा बढी सहकारी संस्थाहरू क्रियाशिल छन् । सहकारी क्षेत्रबाट करीब रु १ खर्वको आर्थिक कारोवारहुदै आएको छ । कुल वित्तीय कारोवारमा सहकारीको हिस्सा १० प्रतिशत भन्दा बढी रहेको छ । सहकारी संस्थाहरूको कूल शेयर पूँजी रु १० अर्व, संकलित बचत निक्षेप रकम रु ५८ अर्व र लगानी रु ६२ अर्व रहेको छ । सहकारी क्षेत्रले मुलुकको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा २ प्रतिशत योगदान पुऱ्याएको अनुमान छ । सहकारी संघ संस्थाहरूमा ५० हजार भन्दा वढी नेपाली नागरिकले प्रत्यक्ष रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । गत योजना अवधिमा १५० जना सहकारी प्रशिक्षक तयार भएका र ४८,००० सहकारीकर्मीहरूले सहकारी

सम्वन्धी अभिमुखीकरण लगायत विभिन्न प्रकृतिका तालीम प्राप्त गरेका छन् । महिला, आदिवासी/जनजाती, दलित, मधेशी, मुस्लिम लगायत पिछडिएको वर्ग र क्षेत्रका समुदायमा सहकारीले प्रवेश पाएकोले जनसहभागितामा समेत उल्लेखनीय वृद्धि भएको छ । राज्य र निजी स्तरको पहुँच नपुगेका क्षेत्र तथा समुदायमा समेत सहकारिताको माध्यमबाट उद्यमको विकास हुन थालेको छ ।

३. **समस्या, चुनौती तथा अवसरहरू**

३.१ **समस्या :**

- राष्ट्रिय सहकारी नीति तर्जुमा नभएको र सहकारी क्षेत्रको दीर्घकालीन योजनाको अभावमा योजनावद्ध विकास आशातित रूपमा हुन नसकेको अवस्था छ ।
- सहकारी ऐन, नियम तथा मापदण्डहरूको समय सापेक्ष सुधार र परिमार्जन हुन नसकेको कारणबाट नियमन तथा अनुगमन प्रभावकारी हुन नसकेको छैन ।
- सहकारी क्षेत्रका सरकारी निकायहरूको विद्यमान अपर्याप्त संगठन संरचना, दक्ष तथा आवश्यक जनशक्तिको कमी र न्यून साधन श्रोतका कारण सहकारी क्षेत्रको समायानुकूल प्रवर्द्धन हुन नसकेको अवस्था छ ।
- सहकारी संघ संस्थाहरूमा उद्यमशीलताको अभाव हुनुको साथै व्यवसायिक नेतृत्व विकासमा पहल हुन सकेको छैन ।
- एकातर्फ सवै प्रारम्भिक संस्थाहरू संवन्धित संघमा आवद्ध भई नसेकेको र अर्को तर्फ ब्यवसायिक क्षमताको अभाव एवं कमजोर भौतिक तथा आर्थिक स्थितिका कारण सहकारी संघहरूले प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धनमा प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न नसकेको अवस्था छ ।
- सहकारी संस्थाहरूको आवश्यकता बमोजिम सहकारी शिक्षा, सूचना र तालीमको अपर्याप्ताले सहकारी संस्थाहरूको ब्यवस्थापकीय ज्ञान र दक्षता सुदृढ हुन नसकेको अवस्था छ ।
- नेपालको सहकारी अभियानमा अनावश्यक राजनीति प्रवेश भई सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त पालना हुन नसकेको अवस्था छ ।
- बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको बचत निक्षेप तथा लगानीको क्षेत्र संकुचित रहेको र ग्रामीण क्षेत्रका सहकारी संस्थाहरूमा लगानी गर्ने पूँजीको अभाव रहेको छ ।
- सरकारी निकाय तथा सहकारी अभियन्ताहरू वीच आपसी समन्वय र सहकार्यको कमी रहेको अवस्था छ ।

३.२.चुनौती

- सहकारी सम्वन्धी राष्ट्रिय नीति बनाउने र दीर्घकालीन सहकारी योजना तर्जुमा गरी सहकारी निकायहरूको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्ने ।
- पूर्वाधारहरूको विकासबाट कृषि सहकारी संस्थाहरूको उत्पादन र वजार प्रणाली वीच सामन्जस्यता कायम गरी उत्पादक र उपभोक्ताहरूलाई पारस्परिक लाभ उपलब्ध गराउने ।
- पुँजी र प्रविधिको पर्याप्त व्यवस्था गरी सहकारी उद्योगहरू स्थापना मार्फत रोजगारीको सृजना र गरिवी न्यूनिकरण गर्ने ।
- समयानुकुल सहकारी ऐन नियम परिमार्जन गरी कानूनी ब्यवस्था कायम गर्ने
- उपयुक्त सांगठनिक संयन्त्र र पर्याप्त शिक्षा, सूचना र तालीमको सुनिश्चितताबाट सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तको प्रयोग गरी सहकारी क्षेत्रको योगदान बढाउने ।
- सहकारी उद्यमहरूको स्थापनामा अन्य सरकारी निकायको भूमिका सशक्त पार्नुका साथै सम्वद्ध कानूनहरू अनुकुल बनाई सहकारीक्षेत्रको लगानीमा विस्तार गर्ने ।

३.३.अवसर

- सहकारी क्षेत्रलाई राष्ट्रिय विकासका तीन स्तम्भ मध्ये एक सबल स्तम्भको रूपमा महत्व दिनु ।
- सहकारी संस्थाहरूको जिल्लातह देखि राष्ट्रियस्तर सम्मका संघहरू निर्माण हुनु ।
- ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रमा स-साना बचत परिचालन गरी सामाजिक, आर्थिक एवं सांस्कृतिक सशक्तिकरणका सम्भावनाहरू विद्यमान रहनु ।
- कृषि उत्पादन, प्रशोधन, वजार ब्यवस्थापन, स्वास्थ्य, शिक्षा, यातायात, संचार, विद्युत, आवास, विमा जस्ता क्षेत्रमा समेत सहकारी मार्फत लगानी आकर्षित हुनु ।
- ग्रामीण उपभोक्ता, कृषक र महिला समूहहरू सहकारी प्रति आकर्षित हुनु ।
- अन्तरराष्ट्रिय संघ संस्था तथा दातृ निकायहरूको सहयोगमा सहकारी क्षेत्रको विकास गर्ने संभावना रहनु ।

४. दीर्घकालीन सोच

सामुदायिक र लोक कल्याणकारी आर्थिक विकासका माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरणमा सहयोग पुऱ्याउनु सहकारी क्षेत्रको दीर्घकालीन सोच रहेको छ ।

५. उद्देश्य

सहकारीताको माध्यमबाट आम जनताहरूको श्रम, सीप, पूँजी तथा श्रोतलाई सामूहिक हितका लागि संगठित रूपमा परिचालन गरी आर्थिक सम्वृद्धि, सामाजिक रूपान्तरण र समन्यायिक विकासको आधारशिला तयार गर्ने ।

६. रणनीति

१ सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तलाई अनुशरण गर्दै विपन्न तथा पिछडिएका वर्ग लगायतका समुदायलाई सहकारितामा संगठित गरी सहकारीलाई सरकार र निजी क्षेत्रको परिपुरकको भूमिका खेल्न सक्ने अर्थतन्त्रको सबल स्तम्भको रूपमा विकास गर्ने,

२ वञ्चितिकरणमा परेका समुदाय लगायतका सवै वर्ग तथा जातजाती समेतको समावेशी र समन्यायिक विकासमा सहकारी मार्फत टेवा पुऱ्याउने र वित्तीय क्षेत्रमा सवैको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,

३ सहकारी खेती, सहकारी उद्योग, सहकारी वितरण सेवा, सहकारी वैंकिङ्ग सेवा र सहकारी ब्यवसायको विकास तथा प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक नीतिगत तथा भौतिक पूर्वाधार र सुविधाको ब्यवस्था गर्ने,

४ सहकारी संघ संस्थाहरूको स्थापना र संचालनका आधार र मापदण्डहरू स्पष्टरूपले परिभाषित गरी सहकारी संघ/संस्थाहरूको स्वनियमन तथा प्रभावकारी रूपमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने,

५ एक गाँउ एक सहकारी अभियानलाई सफल पार्न ग्रामीण तहमा वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने,

६ सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकासको लागि सहकारी निकायहरूको नियमनकारी भूमिकालाई प्रभावकारी वनाउदै राज्यको तर्फबाट सहयोग तथा आर्थिक छुट सुविधाको ब्यवस्था गर्ने ।

७. कार्यनीति :

- सहकारी संस्थाहरूमा हुने गैर सहकारी अभ्यासहरूबाट सहकारी आन्दोलनलाई मुक्त गरिनेछ,
- सहकारी आन्दोलनलाई ब्यावसायिक तथा सहभागितामुलक हुने किसिमले पुन संरचना गरिनेछ,
- सहकारीतालाई कृषि प्रसार, पूर्वाधार विकास, वजारीकरण तथा स्थानीय श्रोत परिचालनको माध्यमको रूपमा विकास गरिनेछ,

- कृषि उपजका साथै गैर कृषि उपजहरूको उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा वजारीकरण गर्न सहकारी संघ/संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ,
- कृषि क्षेत्रमा उत्पादन तथा लगानी प्रवर्द्धन, पूँजी विकास, पूँजी वजारीकरण, कृषि तथा पशु वीमाका लागि सहकारीलाई सशक्त माध्यमको रूपमा विकास गरिनेछ,
- सार्वजनिक वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाई आम उपभोक्तालाई सहज र सुपथ मूल्यमा दैनिक उपभोग्य वस्तुको विक्रि वितरण गर्न सहकारी पसलहरू संचालन तथा ब्यवस्थापन गरिनेछ,
- सहकारीताको माध्यमबाट समाजका कमजोर वर्ग तथा वञ्चितिकरणमा परेका समुदायको उत्थान गर्ने विषेश कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिनेछ,
- युवा पिढीलाई सहकारीमा आवद्ध गराउन सहकारी मार्फत ग्रामीण युवा स्वरोजगार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ,
- बचत तथा ऋण सहकारी मार्फत वित्तीय आवश्यकतामा पहुँच बढाइनेछ,
- सहकारीताको विकासका लागि आवश्यक सरकारी सहयोगको सुनिश्चितता गरिनेछ,
- ग्रामीण स्वावलम्वन कोष, गरिवि निवारण कोष, लघुवित्त कोष लगायतका कोषमा उपलब्ध श्रोत समन्वयात्मक रूपमा सहकारी संस्थाहरू मार्फत परिचालन गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने ब्यवस्था मिलाईनेछ,
- सरकार सहकारी साझेदारी कार्यक्रम अन्तर्गत संचालन हुने स्थानीय विकास निर्माण र सामाजिक सेवा प्रवाहका कार्यहरू स्थानीय सहकारी संघ संस्थाहरू मार्फत पनि संचालन गरिनेछ,
- विद्यमान सहकारी ऐनमा समयानुकुल संसोधन र आवश्यकता बमोजिम क्षेत्रगत एनको तर्जुमा गरी सहकारीको नियमन तथा अनुगमन प्रणालीलाई सुदृढ गरिनेछ,
- सहकारी संघ/संस्थाहरूको कारोवार ब्यवस्थित गर्न सहकारी लेखांकन तथा लेखापरीक्षण मापदण्ड, कार्य सम्पादनस्तर सूचकांक तथा वित्तीय स्वसक्षमताका मापदण्डहरू स्वीकृत गरी लागु गरिनेछ,
- स्वनियमन मापदण्ड तथा पारदर्शिता प्रक्रिया मार्फत नियमनकारी छुट सीमा कायम गरी ग्रामीण क्षेत्रका साना सहकारी संस्था माथिको अनुगमन सम्वन्धी कार्य वोझमा कमी ल्याई ठूला संस्थाको सघन अनुगमनतर्फ ध्यान केन्द्रीत गरिने छ,

- माध्यमिक तहदेखि विश्वविद्यालय तहसम्मको पाठ्यक्रममा सहकारी शिक्षाको अध्ययन/अध्यापन शुरु गरिनेछ। सहकारी संघ संस्थाहरू मार्फत सहकारी शिक्षा तथा चेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरी सहकारी संस्थाहरूको व्यवसायिक क्षमता विकास गरिने छ।
- सहकारी ऐन, नियम र वित्तीय अनुशासन कायम गर्ने प्रचलित कानून विपरित काम गर्ने संस्थाका संचालक र सहकारी संस्थाबाट कर्जा लिई निर्धारित समयमा ऋण नतिर्ने ब्यक्तिहरूलाई कारवाही गर्ने तथा कालो सूचीमा अकिंत गर्ने र सहकारी र वैंक तथा वित्तीय संस्थाको कालो सूचीमा रहेका ब्यक्तिहरूलाई सहकारी संस्थामा संलग्न हुन र कारोवार गर्न रोक लगाउने नीति लिईनेछ,
- एक गांउ एक सहकारी अभियान अन्तरगत ग्रामीणस्तरमा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाहरूलाई प्रवर्द्धन गर्न विशेष सुविधा प्रदान गरिनेछ।
- सहकारी सम्बन्धी नीति र योजना तर्जुमा, सहकारी बीच आपसी समन्वय अभिबृद्धि, आर्थिक तथा भौतिक सुविधाको विकास एवं सरकारी सहकारी संगठन विस्तार गरी सहकारी आन्दोलनलाई थप प्रभावकारी बनाउन

८. परिमाणात्मक लक्ष्य :

यस योजना अवधिमा सहकारी क्षेत्रको परिमाणात्मक लक्ष्य निम्न तालीकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

सि.नं.	विवरण	ईकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य
1=	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा सहकारी क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२	३
2=	वित्तीय क्षेत्रमा सहकारीको योगदान	प्रतिशत	१०	१५
3=	सहकारी संघहरू (केन्द्रीय/जिल्लाहरू)	संख्या	२०५	२५०
4=	प्रारम्भीक सहकारी संस्थाहरू	संख्या	२०,०००	२७,०००
5=	सहकारीमा आवद्ध सदस्य संख्या	हजार	२२,००	३०,००
6=	सहकारीमा महिला सदस्य अनुपात	प्रतिशत	४२	४५
7=	व्यवस्थापनमा महिला सहभागिता	प्रतिशत	१८	२४
8=	अभिमुखकिरण/ तालीम प्राप्त सहकारीकर्मी को संख्या	हजार	४८	७५
9=	शेयर पूँजी	रु अर्व	१०	२०
10=	बचत परिचालन	रु अर्व	५८	७५

11=	ऋण लगानी	रु अर्व	६२	८०
12=	सहकारी प्रशिक्षक उत्पादन	संख्या	१५०	३००
13=	सहकारी अनुदानमा स्थापित साना उद्योग	संख्या	५३	१२५
14=	सहकारी अनुदानमा स्थापित मझौला उद्योग	संख्या	१	५
15=	सहकारी अनुदानमा स्थापित ठूलो उद्योग	संख्या	०	३
16=	सहकारी क्षेत्रमा प्रत्यक्ष रोजगारी सृजना	हजार	५०	८०

९. मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरू :

1= राष्ट्रिय सहकारी नीति एवं सहकारी क्षेत्रको दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरिनेछन् ।

2= सहकारी ऐन नियम परिमार्जन गरी सहकारी संस्थाहरूको दर्ता, अनुगमन र नियमनलाई प्रभावकारी वनाईनेछ । आवश्यकता अनुसार सहकारीका क्षेत्रगत कानूनहरूको तर्जुमा गरिनेछ ।

3= राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड ऐन परिमार्जन गरी वोर्डलाई नीति निर्माण तथा अध्ययन अनुसन्धान मार्फत सहकारीको प्रवर्द्धन गर्न प्रभावकारी वनाईनेछ ।

4= राष्ट्रिय सहकारी संघ र केन्द्रीय सहकारी संघहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास र संघको क्षमता विकासका लागि अनुदान उपलब्ध गराईनेछ ।

5= थप ३७ जिल्लामा सहकारी कार्यालयहरूको स्थापनाका साथै सहकारी विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको कार्यवोझ अनुसार संगठन संरचना र दरवन्दी पुनरावलोकन गरी प्रभावकारी वनाईनेछ ।

6= सहकारी मार्फत ठुला, मझौला र साना उद्योग स्थापना र संचालनका लागि अनुदान उपलब्ध गराईनेछ ।

7= सहकारी पसलहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गरी थप प्रभावकारी वनाईनेछ । संसदीय निर्वाचन क्षेत्रलाई आधार मानी सहकारी मार्फत थोक पसलहरू स्थापनामा सहयोग पुऱ्याई सार्वजनिक वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी वनाईनेछ,

8. पुराना साझा संस्थाहरूको ऋण मोचन गरी पुनः संचालन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ एवं साझा यातायात, साझा स्वास्थ्य, साझा प्रकाशन, साझा पसल र साझा भण्डारलाई पूर्ण सहकारीकरण गरिनेछ।
9. सहकारी सम्बन्धी तथ्याक संकलन एवं विश्लेषण गरी सरोकारवालालाई समसामयिक जानकारी उपलब्ध गराउने प्रयोजनका लागि सहकारी सूचना केन्द्रको स्थापना गरी कृयाशिल बनाइनेछ।
10. सहकारी शिक्षा, सूचना र तालीमलाई थप विस्तार र प्रभावकारी बनाईनेछ। सहकारीको औपचारिक शिक्षा प्रवर्द्धन गर्न माध्यमिक, उच्च माध्यमिक र विश्वविद्यालय स्तरमा सहकारी शिक्षा पाठ्यक्रममा समावेश गरिनेछ।
11. पिछडिएको क्षेत्र एवं समुदायमा सहकारीको पहुँच अभिवृद्धिका लागि लक्षित कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ।
12. सहकारी संघ संस्थाहरूको अनुगमन र नियमन कार्यलाई प्रभावकारी वनाउन दक्ष जनशक्ति विकास गरिनेछ।
13. राष्ट्रिय सहकारी संघ एवं केन्द्रीय संघहरूलाई प्रभावकारी वनाउन राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्डले उपलब्ध गराएको जग्गामा भवन निमार्णका लागि सहयोग उपलब्ध गराईनेछ।
14. कृषि उत्पादनमा व्यवसायिकरण र बजारकिरणको लागि सहकारी खेती प्रणालीलाई प्रोत्सहित गरिनेछ।
15. सहकारी संघ संस्थाहरू मार्फत पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन, वातावरण संरक्षण र जनसंख्या शिक्षा जस्ता गतिविधिहरू संचालन गरिनेछन।
16. सहकारी एनमा समसामयिक सुधार गर्नुको साथै राष्ट्रिय सहकारी बैंक ऐन र बचत तथा ऋण ऐन तर्जुमा गरी लागु गरिनेछ।
17. सहकारी प्रशिक्षण कार्यक्रमलाई विकेन्द्रीकरण गरी छोटो अवधिको आधारभूत तालीम जिल्लास्तरमा संचालन गर्ने र केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रबाट प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लगायत लामो अवधिका विशेषज्ञता सम्वन्धी तालीम संचालन गरिनेछ। क्षेत्रीय तहमा संचालित सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रहरूमा पूर्वाधारको विकास तथा क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ।
18. सहकारी क्षेत्रमा हुने विभिन्न बिकृति तथा गैर सदस्यहरू बीचको कारोवारलाई नियन्त्रण र निरुत्साहित गरिनेछ।
19. सहकारी संस्थाहरूको क्षमता अभिबृद्धि, सहकारी बजारहरको निर्माण तथा संचालन र ग्रामीण स्तरमा एक गाँउ एक सहकारी अभियान संचालन

गरिनेछ । पिछडिएका बर्ग र क्षेत्रको विकासको लागि बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाको प्रवर्धन गरिनेछ ।

१०. अपेक्षित उपलब्धीहरू

त्रीवर्षीय योजनाको अन्त सम्ममा हुने अपेक्षित उपलब्धीहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

1= रोजगारी तथा आयआर्जनमा वृद्धि भई कुल राष्ट्रिय उत्पादन सहकारी क्षेत्रको योगदान वृद्धि भएको हुनेछ ।

2= उपयुक्त कानूनी व्यवस्थाको कार्यान्वयनबाट अनुगमन तथा नियमन कार्य सुदृढ भई सहकारी संघ/संस्थामा सुशासन कायम भएबाट आमसमुदायलाई दिने सेवा र टेवामा वृद्धि भएको हुनेछ ।

3= सहकारी संस्थामा महिला, विपन्न तथा पिछडिएका वर्गहरूको सहभागिता उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि भई सामाजिक समावेशीकरणमा अभिवृद्धि हुनेछ ।

4= सहकारी शिक्षा तथा तालिम र सूचनामा व्यापकता आई स्थापित संघ/संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

5= सरकार-सहकारी साझेदारीमा सहकारी नमूना कार्यक्रम स्थापना भएको हुनेछ ।

6= स-साना बचत परिचालन तथा आयआर्जनका अवसर श्रृजना गर्न लघु कर्जा, लघु उद्यम कर्जा तथा रोजगारमूलक कर्जा प्रदान गर्नमा सहकारी संस्थाहरूको भूमिका प्रवल हुनेछ । सहकारी बैंक मार्फत ऋण प्रवाहमा वृद्धि भएको हुनेछ । ग्रामिण क्षेत्रको बचत परिचालन हुने, लगानी बढ्ने तथा ग्रामिण बजार विकास हुने र सदस्यहरू लाभान्वित हुनेछ ।

7= सहकारी क्षेत्रगत योजना एवं नीति निर्माण भई सहकारी आन्दोलनले निर्दिष्ट दिशा एवं पहिल्याएको हुनेछ

8= सहकारी संस्थाहरूको बृद्धि तथा उपलव्ध जनशक्तिको दक्षता एवं सरकारी सहकारी संगठनात्मक संरचना बीच तालमेल भई सहकारी क्षेत्रले उल्लेख्य सेवा पुऱ्याउन सक्षम भएको हुनेछ ।

9= सहकारी सामुहिक खेती प्रणाली विकास भई कृषिको व्यवसायीकरण गर्न मद्दत पुग्ने ।

११. मान्यता र जोखिम :

1= राजनीतिक प्रतिबद्धता प्राप्त हुनेछ ।
2= सरकारको नीतिगत स्थायित्व हुनेछ ।
3= सहकारी क्षेत्रको संगठन संरचनामा सुधार र विस्तार हुनेछ ।
4= सहकारी क्षेत्रका सरकारी निकाय एवं संघहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा पर्याप्त श्रोत साधनको व्यवस्था हुनेछ ।
5= आवश्यक ऐन, नियमको तर्जुमा र प्रचलित सहकारी कानूनहरूको परिमार्जन समयमा नै हुनेछ ।
6= सहकारी क्षेत्रको विकासको लागि सम्बन्धित सरकारी निकायहरू, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रहरू र स्थानीय निकायमा समन्वयात्मक ढंगले कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन हुनेछ ।
7= सरकार-सहकारी साझेदारीमा वृद्धि हुनेछ ।

१२. कार्यान्वयन संयन्त्र

1= त्रिवर्षिय योजनाको प्रथम वर्षको पूर्वार्धमा सहकारी क्षेत्रको संगठनात्मक सुधार, कानूनी तथा निकायमा समयानुकुल सुधार सहकारी शिक्षा तथा तालीम ब्यवस्था, समावेशिकरण ब्यवसाय प्रवर्द्धन र अनुगमन पद्धतिको विकास आदि विषयमा विस्तृत अध्ययन र छलफल गरी दोश्रो वर्ष देखि कार्यान्वयन गरिनेछ ।
2= योजनाको प्रथम वर्षमै बाँकी ३७ जिल्लाहरूमा सहकारी कार्यालय स्थापना गरी सवै क्षेत्रमा सहकारीको पहुँच सहज वनाईनेछ ।
3= कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड, राष्ट्रिय सहकारी संघ, केन्द्रीय सहकारी संघ एवं सम्वद्ध अन्य सरकारी गैर सरकारी निकायहरू समेतको समन्वय संयन्त्र निर्माण गरिनेछ ।
4= मन्त्रालय, सहकारी विभाग, राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड तथा सहकारी संघहरूबाट सम्पादन गरिने कार्यहरूको कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना तयार गरी सवै निकायहरूको जिम्मेवारी स्पष्ट रूपमा किटान गरिनेछ ।
5= लक्षित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा सरकार सहकारी सहकार्यको भरपर्दो ब्यवस्था मिलाईनेछ ।

१३. अनुगमन तथा मूल्यात्कन व्यवस्था

1= सहकारी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली विकास गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा प्रयोग गरिनेछ ।

२. अनुगमनका लागि तयार गरिने स्वनियमन, PEARLS Rating तथा नियमनकारी सीमालाई मध्यनजर राखि गैरस्थलगत सुपरिवेक्षणवाट प्राप्त जानकारीका आधारमा आवश्यकता अनुसार स्थलगत अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

३. संघ/संस्थाको सुशासनमा राष्ट्रिय सहकारी संघ, केन्द्रीय संघहरू, जिल्ला संघहरूलाई समेत सहभागी र जिम्मेवार वनाईने छ ।

४. अनुगमन कार्य मन्त्रालय, विभाग, सहकारी कार्यालयहरू आफैले वा विज्ञहरू मार्फत समेत गर्ने गराउने व्यवस्था गरिने छ ।

५. वार्षिक कार्यक्रमहरूको प्रगति विश्लेषण गर्दा सरोकारवालाको सहभागिता हुने व्यवस्था गरिनेछ, प्रगति विश्लेषणको आधारमा कार्यक्रमको प्रभावकारीता मुल्याङ्कन गरिनेछ ।

६. सहकारी क्षेत्रको विद्युतिय सूचना प्रणाली (Website) लाई सुदृढ तथा अद्यावधिक गरी सवै सरोकारवालाको सरल पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ ।

परिच्छेद–२
सहकारी विभागको प्रशासनिक संरचना एवं संगठनात्मक ढांचा

२.१ प्रशासन र संगठन सम्वन्धी पृष्ठभुमि

वि.सं. २०१० सालमा सहकारी विभागको स्थापना भएको थियो । सहकारी विभागको संगठन संरचना पनि समय समयमा परिवर्तन भै आएको छ । सहकारी विभागलाई विगतमा केलाएर हेर्दा यसका कर्मचारीहरूलाई बहुमखी विकास योजना, साझा संस्था लि., निर्देशित ग्राम विकास समिति, समन्वयात्मक कृषि विकास कार्यक्रम, अनिवार्य बचत, जनसंख्या शिक्षा, साना किसान संस्था, सहकारी संगठनको नीतिगत आधार, संगठन स्वरूप/ढांचा यसको परिचालन प्रणाली, सहकारी आन्दोलनको कार्यक्रम तयार गर्ने र केन्द्र देखि ग्रामीण तह सम्मको संगठन खडा गर्ने सम्मका कार्यमा संलग्न गरिंदै आएको छ ।

सहकारी ऐन २०४८ तथा सहकारी नियमावली, २०४९ लागू भए पछि विगतका सहकारी ऐन, नियम बमोजिम सरकारी नियन्त्रणमा संचालन भैरहेको सहकारी संस्थाहरू स्वशासित एवं, स्वायत्तताको अवधारणा अनुरूप संचालन हुन पुगे । तर समय सापेक्ष समायोजन नभएबाट जिल्लामा सहकारी कार्यालयहरूको उपादेयता एवं प्रभाव कम आंकलन भएको महशूस हुन गयो । यद्यपी सहकारी संस्थाहरू उल्लेखीय रूपमा गठन गई संचालनमा आएका छन् र लाखौं जनताहरूबाट करौडौंको वचत रकम सहकारी संस्थामा निक्षेपमा रहन गएबाट अनुगमन, सुपरिवेक्षण, तालीम व्यवस्थापन, परामर्श लगायतका कार्यमा सरकारी स्तरबाट सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने दायरा झन फराकिलो हुंदै गएको छ ।

सहकारी विभागको प्रशासनिक संगठन संरचना पुनरावलोकन गर्ने सन्दर्भमा वेला वेलामा गोष्ठी, अन्तरक्रिया छलफल भै रहेको पाईन्छ । वि.सं. २०५१ मा सहकारी विभाग अन्तर्गत सांगठनिक संरचनामा सुधार विषयक एक अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । जसमा कर्मचारी दरवन्दी र कार्यालय संख्या सम्बन्धी कार्यमा सरकारमा पेश भएको थियो । वि.सं. २०५३ सालमा कृषि आयोजना सेवा केन्द्रबाट Study on the Structural and Legal Aspects Relating to Department of Cooperatives नामक अध्ययन प्रतिवेदन तयार पारी त्यसमा प्रशासनिक संगठन, पदीय

विवरण, कार्यालय रहने स्थान निर्धारण गरिएको थियो । कृषि मंत्रालयबाट सहकारीताको दिशामा तथा विभागीय संरचना सम्बन्धी प्रतिवेदन २०५४ मा सहकारीता सान्दर्भिकता, सहकारी क्षेत्रका चुनौतीहरूलाई स्पष्ट रूपमा उजागर गर्दै सहकारी विभाग र अन्तर्गत कार्यालयहरूले नियमन कार्य गर्ने, घुम्ती तालीम संचालन सूचना तथा तथ्यांक संकलन गर्ने कार्य तोकिएको थियो ।

वि.सं.२०५७ मा सामान्य प्रशासन मंत्रालयबाट प्रशासनिक सुधार मार्फत आर्थिक मितव्ययिता ल्याउन कार्यवोझ कम भएका कार्यालयहरूलाई हटाउने कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइएको थियो । वि.सं. २०५७ पौषमा सम्पन्न भएको राष्ट्रिय सहकारी कार्यशाला गोष्ठीबाट नेपालमा सहकारीताको विकासलाई समय सापेक्ष रूपमा गति प्रदान गर्न महत्वपूर्ण सुझाव प्रस्तुत गरिएको थियो । सार्वजनिक खर्च पुनरावलोकन आयोगले जिल्ला स्थित सहकारी कार्यालयहरू खारेज गर्ने र सहकारी संघ संस्था उद्योग दर्ता लगायतका कार्यका लागि जिल्ला राजिष्ट्रारको कार्यालय स्थापना गर्ने सुझाव दिएको थियो । यस किसिमबाट सहकारी विभागको प्रशासनिक संगठन संरचना पुनरावलोकन गर्ने प्रयास हुंदै आएकोमा २०६१।१।१ देखी सहकारी विभागको वर्तमान संगठन संरचना लागू हुंदै आएको छ ।

नेपालमा सहकारी संघ/संस्थाहरूको प्रवर्द्धन र दिगो विकासको लागि सरकारी स्तरबाट समेत प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न अत्यन्त आवश्यक भएकोले स्थानीय र केन्द्रीय स्तरमा प्रशासनिक संगठन जरुरी देखिएको छ । यसका लागि सहकारी विभाग, तालीम केन्द्रहरू र जिल्ला स्थित कार्यालयहरू कायम राख्नु जरुरी देखिएको छ । सहकारी कार्यालयहरूलाई जिल्लामा कायम राख्दा सहकारी संस्थाहरूको स्थापना र प्रभावकारीतालाई ध्यान दिईएकोछ ।

वर्तमान संगठन संरचना प्रारम्भ हुनु अगाडि सहकारी विभाग अन्तर्गत १ सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र र ६८ जिल्लामा जिल्ला सहकारी कार्यालयहरू थिए । वि.सं. २०६१।१।१ देखि लागू भएको वर्तमान संगठन संरचनामा विभाग, एक केन्द्रिय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र, पांच विकास क्षेत्रमा एक एक वटा सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय र ३३ जिल्लामा डिभिजन सहकारी कार्यालयहरू रहेका छन् । हाल कायम रहेका कार्यालयहरूमा राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी देखि श्रेणी विहिन कर्मचारीहरूको समेत जम्मा ५९४ दरवन्दी रहेको छ ।

२.२ दरवन्दी विवरण :

कार्यालय (दरवन्दी निकाय)	दरवन्दी संख्या
क) सहकारी विभाग	२९
ख) केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	१९
ग) सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय सुनसरी, चितवन र कास्की (३ ह १८)	५४
सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय, बाँके र कैलाली (२ ह १७)	३४
घ) डिभिजन सहकारी कार्यालय काठमाडौं	१७
ङ) डिभिजन सहकारी कार्यालय, धनकुटा-उदयपुर, बाग्लुङ्ग, स्याङ्जा, पाल्पा, कपिलवस्तु, दोलखा, धादिङ्ग, जुम्ला, कंचनपुर, बर्दिया,बैतडी, र डोटी (१३ ह १३)	१६९
च) डिभिजन सहकारी कार्यालय, मोरङ, सर्लाही, ललितपुर, काभ्रे, बारा र रूपन्देही (६ ह १५)	९०
छ) डिभिजन सहकारी कार्यालय- (झापा, इलाम, सिराहा, धनुषा, रौतहट, भक्तपुर, नुवाकोट, पर्सा, मकवानपुर, तनहुं, नवलपरासी, सुर्खेत र दाङ्ग) (१४ ह १४)	१८२
जम्मा दरवन्दी :-	**५९४**

२.३ जनशक्ति विवरण :

सहकारी विभाग र अर्न्तगतका कुल ४० कार्यालयहरूमा विभिन्न श्रेणी र समूहका कुल ५९४ जना कर्मचारीहरूको दरवन्दी रहेको छ । कर्मचारीहरूको श्रेणीगत विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

क. सं	पदनाम	सेवा/श्रेणी	विभाग	के.स.प्र.केन्द्र	डिभिजन कार्यालयहरू ३८	जम्मा
१	रजिष्ट्रार	रा.प.प्र.	१	–	–	१
२	उप रजिष्ट्रार	रा.प.द्वि.	१	–	–	१
३	प्राचार्य	,,	–	१	५	६
४	उप प्राचार्य	,,	–	–	–	–
५	वरिष्ठ सहकारी अधिकृत	,,	–	–	१	१
६	शखा	रा.प.तृ.	३	४	–	७

	अधिकृत/प्रशिक्षक					
७	सहकारी अधिकृत	,,	–	–	४१	४१
८	लेखा अधिकृत	,, (लेखा)	१	–	–	१
९	कानुन अधिकृत	,, (कानुन)	१	–	–	१
१०	कृषि प्रशिक्षक	,, (कृषि)	–	१	–	१
११	कृषि अर्थविज्ञ	,, (कृषि)	१	–	–	१
१२	सहकारी निरीक्षक	रा.प.अनं.प्र	–	–	७६	७६
१३	ना.सू.	,,	५	२	–	७
१४	कम्प्युटर अप्रेटर	,, (विविध)	१	१	६	८
१५	लेखापाल	,, (लेखा)	१	१	६	८
१६	स.स.नि./खरिदार	रा.प.अनं. द्वि.	२	–	२२२	२२४
१७	स.ले.पा.	,, (लेखा)	१	–	३२	३३
१८	टाईपिष्ट	बेग अनुसार	४	२	३२	३८
१९	ड्राइभर	श्रेणी विहिन	२	२	६	१०
२०	पियन	,,	५	५	११९	१२९
कुल जम्मा			२९	१९	५४६	५९४

२.४ सहकारी विभागको संगठनात्मक ढांचा :

नेपाल सरकार

सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

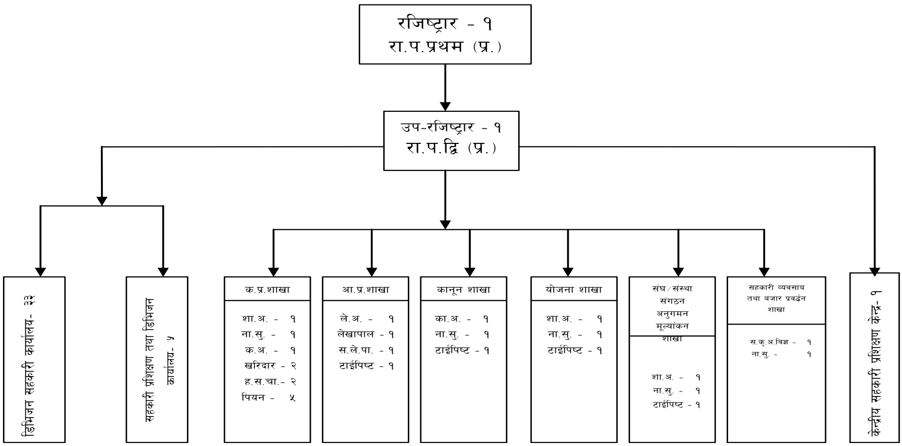

२.५ सहकारी विभागवाट संचालन हुने क्रियाकलापहरू :

1= सहकारी सम्बन्धी सूचना प्रणालीको विकास, विस्तार र प्रयोग,

2= सहकारी प्रणालीको विकास र यसको योगदान सम्वन्धी अध्ययन/अनुसन्धान,

3= सहकारी संघ संस्थाहरूको अनुगमन निरीक्षण तथा कार्य सम्पादन मूल्याङकन,

4= संस्थागत विकास तथा सुशासनको लागि सहकारी शिक्षा, सूचना र संचार

5= सहकारी कानूनमा समसामयिक सुधार, सहकारी संघ संस्था संचालन मापदण्ड तथा निर्देशिकाको तयारी

6= संस्थागत सुदृढीकरण अन्तरगत सार्वजनिक सम्पतिको संरक्षण, तालीम हल तथा छात्रावास र कार्यालय भवन निर्माण,

7= समूह जागरण मार्फत सहकारीकरण, नयां संघ संस्था दर्ता र निष्कृय संघ संस्था विगटन र लिक्वीडेशन,

8= सहकारी अभियानका सम्वद्ध निकाय एवं संघ/संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागि तालीम तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम,

9= सहकारी अभियानका सम्वद्ध निकायहरूमा संस्थागत प्रतिनिधित्व,

10= अनुगमन, निरीक्षण र अन्य नियमन सम्वन्धी कार्य ।

परिच्छेद-३
सहकारी संघ सस्थाहरूको संख्यात्मक विवरण :

३.१ **सहकारी संघ संस्थाको** पृष्ठभुमी :

सहकारी ऐन २०४८ जारी हुनु अगाडि मुलुक भर ८३० प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरू संचालनमा रहेका थिए । यो ऐन जारी हुनु अगाडि सहकारी संस्थाहरू कानूनतः सरकार द्वारा संचालित र निर्देशित थिए । वि.सं.२०४७ मा मुलुकमा प्रजातन्त्रको पुनस्थापना पछि जारी सहकारी ऐन २०४८ ले अन्तरराष्ट्रिय सहकारी सिद्धान्त र मूल्य मान्यताहरूको सुनिश्चितता गरेको हुदा सहकारी संघ संस्थाहरूले स्वतन्त्रता र स्वायत्तताको उपयोग गर्ने अवसर प्राप्त गरेवाट क्रमशः सहकारी संघ संस्थाहरूको संख्यामा बृद्धि हुदै गएको देखिन्छ । आ.ब. २०६८-६९ को अन्त्य सम्म सहकारी संघ सस्थाहरूको संख्या २६५०० पुगेको छ ।

३.२ **सहकारी संघ संस्थाहरूको संख्यात्मक विकासक्रम :**

आ. ब.	सहकारी संस्थाहरूको संख्या	सहकारी संघहरूको संख्या
२०५४-५५	४३४९	८२
२०५५-५६	४८६०	८३
२०५६-५७	५६७१	९७
२०५७-५८	६४८४	NA
२०५८-५९	७०७४	NA
२०५९-६०	७४४५	NA
२०६०-६१	७५९८	११७
२०६१-६२	८०४५	१२१
२०६२-६३	८५३०	१२९
२०६३-६४	९७२०	१३९
२०६४-६५	११३०२	१४१
२०६५-६६	१५८१३	१७१
२०६६/६७	२०१०२	२०४
२०६७/६८	२३३०१	२३८
२०६८/६९	२६५००	२५८

३.३. सहकारी संघ संस्थाहरूको वर्तमान स्थिति :

(२०६९ आषाढ मसान्त सम्म)

क.सं.	सहकारी संस्थाको किसिम	संख्या	कैफियत
१	प्रारम्भिक सहकारी संस्था	२६५००	
२	जिल्ला सहकारी संघ	६७	
३	विषयगत जिल्ला सहकारी संघ	१७५	
४	विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघ	१४	
५	राष्ट्रिय सहकारी संघ	१	
६	राष्ट्रिय सहकारी बैंक	१	
	जम्मा	२६७५८	

३.४ केन्द्रीय सहकारी संघहरूको विवरण :

1. नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
2. केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघ लि.
3. केन्द्रीय तरकारी तथा फलफूल सहकारी संघ लि.
4. जुनार केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
5. नेपाल केन्द्रीय उपभोक्ता सहकारी संघ लि.
6. नेपाल मौरीपालन केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
7. नेपाल कृषि सहकारी केन्द्रीय संघ लि.
8. केन्द्रीय कफि सहकारी संघ लि.
9. केन्द्रीय उखु उत्पादक सहकारी संघ लि.
10. नेपाल विद्युत केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
11. नेपाल सूचना तथा संचार केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
12. नेपाल केन्द्रीय स्वास्थ्य सहकारी संघ लि.
13. केन्द्रीय चिया सहकारी संघ लि.,
14. नेपाल केन्द्रीय जडिबुटि सहकारी संघ लि.,

३.५ डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूको प्रादेशिक कार्यक्षेत्र र संघ संस्थाहरूको विवरण :

(२०६९ आषाढ मसान्त सम्म)

क. सं.	सहकारी कार्यालयको नाम	प्रादेशिक क्षेत्र	सहकारी संघको संख्या	सहकारी संस्थाको संख्या
१	डिभिजन सहकारी कार्यालय इलाम	इलाम, ताप्लेजुङ र पांचथर	11	743
२	डिभिजन सहकारी कार्यालय झापा	झापा	7	570
३	डिभिजन सहकारी कार्यालय मोरङ	मोरङ	5	855
४	डिभिजन सहकारी कार्यालय धनकुटा	धनकुटा,तेह्रथुम, संखुवासभा र भोजपुर	12	540
५	डिभिजन सहकारी कार्यालय सिराहा	सिराहा र सप्तरी	6	906
६	डिभिजन सहकारी कार्यालय उदयपुर	उदयपुर, सोलुखुम्बु, ओखलढुंङा र खोटाङ	5	442
७	डिभिजन सहकारी कार्यालय दोलखा	दोलखा, रामेछाप	7	789
८	डिभिजन सहकारी कार्यालय धनुषा	धनुषा, महोतरी र सिन्धुली	13	1431
९	डिभिजन सहकारी कार्यालय सर्लाही	सर्लाही	4	853
१०	डिभिजन सहकारी कार्यालय रौतहट	रौतहट	5	506
११	डिभिजन सहकारी कार्यालय काठमाण्डौं	काठमाण्डौं	6	3578
१२	डिभिजन सहकारी कार्यालय ललितपुर	ललितपुर	7	929
१३	डिभिजन सहकारी कार्यालय भक्तपुर	भक्तपुर	3	525
१४	डिभिजन सहकारी कार्यालय काभ्रे	काभ्रेपलाञ्चोक र सिन्धुपाल्चोक	8	1662
१५	डिभिजन सहकारी कार्यालय धादिङ	धादिङ	6	339

१६	डिभिजन सहकारी कार्यालय नुवाकोट	नुवाकोट र रसुवा	3	394
१७	डिभिजन सहकारी कार्यालय वारा	वारा	4	685
१८	डिभिजन सहकारी कार्यालय पर्सा	पर्सा	2	544
१९	डिभिजन सहकारी कार्यालय मकवानपुर	मकवानपुर	5	505
२०	डिभिजन सहकारी कार्यालय तनहूं	तनहूं , गोरखा, लमजुङ र मनाङ	14	824
२१	डिभिजन सहकारी कार्यालय स्याङजा	स्याङजा	5	278
२२	डिभिजन सहकारी कार्यालय बाग्लुङ	बाग्लुङ, पर्वत, म्याग्दी र मुस्ताङ	10	724
२३	डिभिजन सहकारी कार्यालय नवलपरासी	नवलपरासी	5	444
२४	डिभिजन सहकारी कार्यालय रूपन्देही	रूपन्देही	5	690
२५	डिभिजन सहकारी कार्यालय पाल्पा	पाल्पा र गुल्मी	7	368
२६	डिभिजन सहकारी कार्यालय कपिलबस्तु	कपिलबस्तु र अर्घाखंची	5	565
२७	डिभिजन सहकारी कार्यालय दाङ	दाङ, रुकुम, रोल्पा, सल्यान र प्यूठान	14	909
२८	डिभिजन सहकारी कार्यालय बर्दीया	बर्दीया	5	380
२९	डिभिजन सहकारी कार्यालय सुर्खेत	सुर्खेत, जाजरकोट र दैलेख	8	783
३०	डिभिजन सहकारी कार्यालय डोटी	डोटी, बाझाङ, बाजुरा र आछाम	9	479
३१	डिभिजन सहकारी कार्यालय जुम्ला	जुम्ला, हुम्ला, डोल्पा, मुगु र कालिकोट	5	426
३२	डिभिजन सहकारी कार्यालय कञ्चनपुर	कञ्चनपुर र डडेल्धुरा	7	375
३३	डिभिजन सहकारी कार्यालय बैतडी	बैतडी र दार्चुला	3	245

३४	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय सुनसरी	सुनसरी	4	459
३५	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय चितवन	चितवन	7	615
३६	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय कास्की	कास्की	5	452
३७	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय बांके	बांके	4	281
३८	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय कैलाली	कैलाली	2	407
	जम्मा		242	26500

३.५ जिल्लागत सहकारी संघ संस्थाहरूको विवरण :

l;=g+=	lhNnf	hDdf ;+:yf	hDdf ;+#	l;=g+=	lhNnf	hDdf ;+:yf	hDdf ;+#
1	tfKnlh"a	73	2	39	:ofahf	278	5
2	k+fry/	184	4	40	sf:sL	452	5
3	Onfd	486	7	41	dgfa	6	0
4	emfkf	570	7	42	¿kGblxL	690	5
5	tlx|y"d	119	4	43	slknj:t"	433	3
6	eflhk"/	122	2	44	gjnk/f;L	444	5
7	;+v"jf;ef	91	2	45	c#f{vf+rL	132	2
8	wgs"^F	208	4	46	u"NdL	178	3
9	;"g;/L	459	4	47	kfNkf	190	4
10	dfl/a	855	5	48	d":tfa	28	0
11	cflvnf+"uf	99	1	49	DofUbL	156	3
12	;fln"v"Dj"	43	0	50	kj{t	215	3
13	vfl^fa	88	1	51	afUn"a	325	5
14	pbok"/	212	3	52	Ko"&fg	144	1
15	l;/xf	400	3	53	/flNkf	100	2
16	;Kt/L	506	3	54	;Nofg	107	2
17	bflnvf	452	5	55	?s"d	105	3
18	/fdl%fk	337	2	56	bfa	453	6
19	l;Gw"nL	352	4	57	h"Dnf	182	3
20	;nf{xL	853	4	58	x"Dnf	65	0
21	dxfl0/L	473	5	59	d"u'	63	0
22	wg"iff	606	4	60	*flNkf	39	0

23	eQmk"/	525	3	61	sflnsfl^	77	1
24	nlntk"/	929	7	62	hfh/sfl^	105	1
25	sf&df)*f}+	3578	6	63	alb{of	380	5
26	sfe|]knf~rfls	1152	6	64	b}nlv	198	3
27	l;Gw"kfNrfls	510	2	65	;"vl{t	480	4
28	wflbª	339	6	66	a+Fsl	281	4
29	g"jfsfl^	310	3	67	*Fl^L	142	2
30	/;"jf	84	0	68	aemfª	98	3
31	lrtjg	615	7	69	c%fd	178	2
32	dsjfgk"/	505	5	70	s}nfnL	407	2
33	k;f{	544	2	71	afh"/f	61	1
34	af/f	685	4	72	bfr{"nf	102	0
35	/f}tx^	506	5	73	a}t*L	143	2
36	tgx+"	269	5	74	**lNw"/f	110	3
37	ndh"ª	224	4	75	s`rgk"/	265	4
38	ufl/vf	325	5	hDdf		26500	242

३.६ नेपालभर दर्ता भएको सहकारी संघहरूको विवरण :

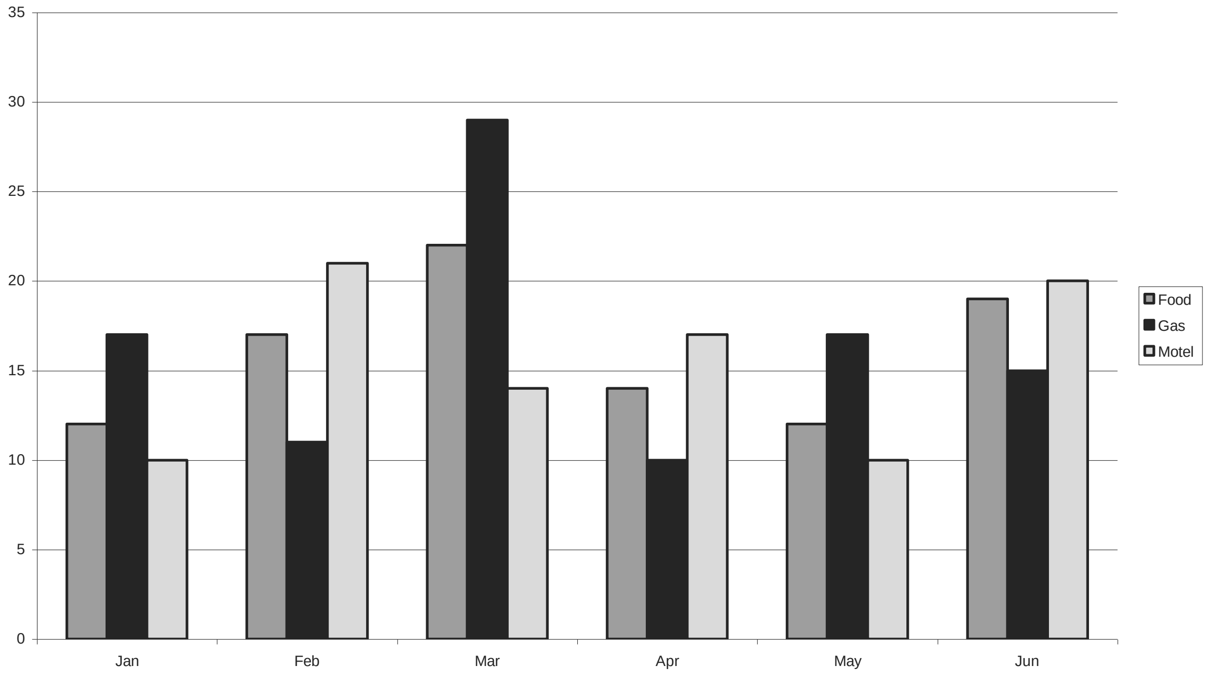

l;= g+=	lhNnf	lh=;= ;+#	art C)f	b'Uw	sllif	pkeflQmf	cb'jf	h'gf/	kof{^g	t/sf/L kmnkm'n	slkm	;jf:Yo	pv'	lrof	ljB't	hl*j'^L	;'kf/L	;fdflhs pBdL	hDdf
1	tfKnh'a	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
2	k+fry/	1	1	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	1	)	)		)	4
3	0nfd	1	2	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	2	)	)		)	7
4	emfkf	1	1	1	1	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)	1	1	)	7
5	tlx|g'd	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	1	)	)		)	4
6	eflhk'/	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
7	;+v'jf;ef	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
8	wgs'^F	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
9	;'g;/L	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
10	dfl/a	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	5
11	cflvnf'+uf	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	1
12	;fln"v'Dj"	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
13	vfl^fa	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	1
14	pbok'/	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
15	l;/xf	1	1	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
16	;Kt/L	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
17	bflnvf	1	1	1	)	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)		)	5
18	/fdl%fk	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
19	l;Gw'nL	1	1	1	)	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
20	;nf{xL	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
21	dxflQ/L	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	5
22	wg'iff	1	1	)	1	)	)	)	)	)	)	)	1	)	)	)		)	4
23	eQmk'/	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
24	nlntk'/	1	1	1	1	1	)	)	)	)	1	)	)	1	)	)		)	7
25	sf&dfl*f}+	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	1	)	)	)	)		)	6
26	sfe|lknf~rfls	1	1	1	1	1	)	)	)	1	)	)	)	)	)	)		)	6
27	l;Gw'kfNrfls	1	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
28	wflba	1	1	1	1	1	)	)	)	1	)	)	)	)	)	)		)	6
29	g'jfsfl^	1	1	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
30	/;'jf	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
31	lrtjg	1	1	1	)	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)	1		1	7
32	dsjfgk'/	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	1		)	5
33	k;f{	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
34	af/f	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
35	/f}tx^	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	5
36	tgx+'	1	1	1	)	1	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)		)	5

37	ndh'ª	1	1	)	)	1	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)		)	4
38	ufl/vf	1	1	1	)	1	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)		)	5
39	:of~hf	1	1	1	)	1	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)		)	5
40	sf:sL	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	5
41	dgfª	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
42	?kGblxL	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	5
43	slknj:t'	1	)	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
44	gjnk/f;L	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		1	5
45	c#f{vf+rL	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
46	u'NdL	1	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
47	kfNkf	1	1	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
48	d':tfª	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
49	DofUbL	1	)	1	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
50	kj{t	1	)	1	)	)	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)		)	3
51	afUn'ª	1	1	1	1	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)	)		)	5
52	Ko'7fg	)	)	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	1
53	/flNkf	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
54	;Nofg	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
55	?s'd	1	)	)	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
56	bfª	1	1	1	1	1	)	)	)	1	)	)	)	)	)	)		)	6
57	h'Dnf	1	1	)	)	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
58	x'Dnf	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
59	d'u'	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
60	*flNkf	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
61	sflnsf^	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	1
62	hfh/sf^	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	1
63	albtof	1	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	5
64	b}nv	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3
65	;'vt{	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
66	a+s]	1	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	4
67	*f]^L	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
68	aemª	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
69	c%fd	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
70	s}nfnL	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	1	)		)	2
71	afh'/f	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	1
72	bfr'{nf	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	)
73	a}t*L	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	2
74	**Nw'/f	1	1	1	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)	)		)	3

75	s`rgk'/	|	|	)	|	)	)	)	)	)	)	)	)	)	|	)		)	4
hDdf		67	53	39	33	21	1	1	1	6	6	1	1	5	2	3	1	2	242

परिच्छेद - ४
बजेट शीर्षक बमोजिम संचालित कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण

४.१ **सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना** (३१२१३४-३/४)

पृष्ठभुमि :

सहकारी ऐन, २०४८ तथा सहकारी नियमावली, २०४९ लागु भए पछि सहकारी संघ/संस्थाहरू प्रत्यक्षरूपमा सरकारी निर्देशन र नियन्त्रणवाट मुक्त भई स्वशासित एवं स्वायत्त संस्थाको रूपमा सञ्चालन हुने कानूनी प्रावधानको थालनी भयो । वर्तमान अवस्थामा सहकारी क्षेत्रको विकासको सन्दर्भमा सरकारको भूमिका नियमक र प्रवर्द्धनात्मक बन्न पुगेको छ । आ.व. २०६८/६९ को अन्त्य सम्म देशमा करीब २६००० भन्दा वढी सहकारी संघ/संस्थाहरू दर्ता भै सञ्चालनमा आएका छन् । सहकारी कार्यालयहरूको सहकारी संघ/संस्था दर्ता गर्ने र अनुगमन गर्ने आधारभूत काम मध्ये वजेटको अभावमा अनुगमन सम्बन्धी कार्य प्रभावकारी हुन सकेको छैन । सहकारिताको भावना अनुरूप सहकारी संस्थाहरूलाई दिगो तुल्याउन आवश्यक पर्ने कार्यक्रमहरू सहकारी विभाग तथा डिभिजन सहकारी कार्यालयहरू मार्फत सञ्चालनमा ल्याउन सकिएको खण्डमा सहकारी आन्दोलनलाई सकारात्मक दिशामा अगाडि बढाउन र गरिवी न्युनिकरणको लागि सहकारी अन्दोलनलाई परिचालित गर्न सकिने प्रवल संभावना रहेको छ । यसबाट सहकारी संघ/संस्थाहरू आफ्नो उद्देश्य अनुरूप क्रियाशिल भई सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण हुने तथा स्थानीय स्रोत साधनको परिचालन र उपयोगबाट सदस्य नागरिकहरूको आर्थिक स्थिति, सामाजिक जीवनस्तर तथा उद्यमशिलताको विकास समेत हुन गई सहशताब्दी विकास लक्ष्य र चालु आवधिक योजना २०६७-७० मा परिलक्षियत गरीवी निवारण गर्ने उद्देश्य पूरा गर्नमा सघाउ पुग्ने अपेक्षाका साथ आ.व. २०६८/०६९ मा निम्न कार्यक्रमहरू संचालन गरिएको थियो ।

सहकारी सम्बन्धी वृत्तचित्र निर्माण तथा प्रशारण :

मुलुकको आर्थिक तथा सामाजिक प्रणालीलाई संस्थागत गर्न सहकारिताको प्रवर्द्धन, तथा विकासका निमित्त सहकारी प्रवर्द्धन सम्बन्धी सचेतनामूलक सामाग्री तयारी गर्नु जरुरी भएको छ । यसैक्रममा सहकारी

विभागले विगत वर्षहरू देखि यस प्रकारका प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ । यसै क्रममा आ.व. ०६८/६९ मा सहकारी सम्वन्धी सूचना तथा जानकारी प्रदान गर्ने प्रकृतिको टेलि चलचित्रहरूको निर्माण गरी उक्त सामाग्रीको प्रशारण मार्फत सहकारी संवन्धि जानकारीमूलक विषयहरूलाई आम नागरिक माझ पुऱ्याउने कार्यक्रम समावेश गरिएको थियो । यस प्रकारको प्रशारणजन्य सामाग्रीको निर्माण मार्फत सहकारीताका आधारभूत मान्यताका अतिरिक्त सहकारीको सफलताको निमित्त आवश्यक विषयमा जानकारी दिने र सहकारीको नाममा हुने अप्राकृतिक क्रियाकलापका विरुद्ध खबरदारी गर्दै आम जनतालाई सूसुचित गर्ने लक्ष्य बमोजिम आ.व.२०६८/६९ मा सहकारीको इतिहास झल्कने गरी आम श्रोतालाई जानकारी प्रदान गर्ने उद्धेश्यले सफलताको यात्रामा सहकारी नामक टेलिचलचित्र निर्माण र प्रसारण गरिएको थियो । त्यसै गरी उखु उत्पादन सहकारी संघ संस्थाहरूको गतिविधिहरूलाई समेटेर “विकल्प“ नामक टेलि चलचित्र निर्माण तथा प्रशारण गरिएको थियो । गत आ.व. मा निर्माण भएको ”हुन्छ जहां विकास हुन्छ त्यहां” नामक टेलिचलचित्र समेत उक्त आ.व. मा प्रशारण गरिएको थियो । त्यसै गरी नेपाल सूचना तथा संचार केन्द्रीय सहकारी संघ द्वारा संचालित एफ.एम. नेपाल डायरीवाट देश भर सून्न सकिने गरी १२ पटक रडियो जिङगल प्रसारण भएको थियो ।

संस्थागत सुदृढिकरण कार्यक्रम :

सहकारी विभाग अन्तर्गतका निकायहरूको संस्थागत एवं भौतिक पक्ष निकै कमजोर रहेको कारण ती कार्यालयहरूमा कर्मचारीहरूलाई काममा उत्प्रेरित समेत गराउन सकिएको छैन । यस परिप्रेक्ष्यमा दैनिक कार्य संचालनका निमित्त आवश्यक वस्तु तथा सेवाका आपूर्ति गरी कार्य सम्पादन प्रक्रियालाई प्रभावकारी वनाउनु जरुरी भएको छ । यसै क्रममा विभाग र अर्न्तगतका कार्यालयहरूका लागि आवश्यक न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार सेवाहरूको निर्माण तथा व्यवस्थापन गरी कार्मचारीहरूलाई आर्कषित गर्नुका साथै कार्यालय संचालनमा समेत सुगमता ल्याउन प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । आ.व. २०६८/६९ मा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको छात्रावासमा आवश्यक फर्निचर तथा प्रशिक्षण कक्षमा आवश्यक मेशिनरी र डिभिजन सहकारी कार्यालय दाङको कार्यालय भवनको निर्माण काम सम्पन्न भएको र डिभिजन सहकारी कार्यालय मोरङ तथा धनुषाको कार्यालय भवनको

निर्माण काम शुरु भएकोछ । मेशीनरी खरिद शीर्षकवाट सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय र डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूवाट आवश्यकता अनुसार कम्प्यूटर, फोटोकपि, ल्यापटप, प्रिन्टर, फ्याक्स र क्यामरा खरिद गरिएको छ ।

फर्निचर तथा फिक्चर्स खरिदः

आ.व. २०६८/६९ मा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको छात्रावासमा आवश्यक फर्निचर खरिदको लागि रु ९ लाख तथा सहकारी विभागको लागि रु.१ लाख समेत रु. १० दश लाख वजेट विनियोजन गरिएको थियो । प्राप्त वजेटको आधारमा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको छात्रावासमा र विभागको लागि आवश्यक फर्निचर फर्निचर खरिदको काम सम्पन्न भएको थियो ।

कृषि जन्य सहकारी प्रशोधन उद्योगको स्थापना अनुदानः

तीन वर्षिय अन्तरिम योजनामा सहकारी संघ संस्थहरूको सहकार्यमा १२५ वटा साना, ५ वटा मझौला र ३ वटा ठूला सहकारी उद्योगहरू स्थापना गर्ने लक्ष वमोजिम आ.व. २०६८/६९ मा मह-३, चिया-९, अदुवा-१, सुपारी-४, जुनार-१, अलैची-१ र चिया कारखाना-१ समेतका २० वटा सहकारी उद्योगको लागि मेशिनरी औजार लगायत पूजिगत खर्च तर्फ रु ३७९५० हजार अनुदान दिने काम भएको थियो ।

महिला सहकारी द्वारा खाद्य प्रशोधन उद्योगको स्थापना अनुदानः

महिला सहकारी संस्था द्वारा संचालितससाना ११ वटा खाद्य प्रशोधन उद्यमको लागि रु.१४९० हजार अनुदान दिने काम भएको थियो ।

सहकारी कृषि फार्म स्थापना अनुदानः

सहकारी संघ संस्थाहरू द्वारा स्थापित गाई, बाख्रा र बंगुर फार्म संचालनको लागि २९ वटा संस्थाहरूलाई रु.१२५५० हजार अनुदान वितरण भयो ।

सहकारी शीतभण्डार स्थापना अनुदानः

न्यनूनतम २५ वटा सहकारी संघ संस्थाहरू मिलेर विकासक्षेत्रगत रूपमा शितभण्डार निर्माणको लागि आवेदन गरेमा सम्भाब्यताको आधारमा प्रत्येक विकासक्षेत्रमा १।१ वटा शीतभण्डारको लागि नेपाल सरकारले कुल

पुँजीगत लागतको ५०% सम्म अनुदान दिने लक्ष्य लिएकोमा आ.व. ०६८।६९ मा पश्चिमाञ्चलको स्यांजा र मध्यमाञ्चलको चितवन जिल्लामा दुई वटा सहकारी शीत भण्डारको निर्माण कार्य शुरु गर्न २५।२५ लाखका दरले जम्मा ५० लाख पुँजीग्त अनुदान उपलब्ध गराईएको थियो ।

दलितको परम्परागत पेशाको आधुनिकरणको लागि पुंजीगत अनुदान :

दलितहरूको परम्परागत पेशा मध्ये धातुको काम गर्ने संस्था-१, सिलाई कटाईको काम गर्ने-१ र नौमति वजा खरिद-२ गरी जम्मा ४ वटा सहकारी संस्थाको लागि रु १४ लाख ४० हजार पुंजीगत अनुदान उपलब्ध गराउने काम सम्पन्न भयो ।

लक्षित वर्ग (हरूवा, चरुवा, वादी भुमिहिन) कार्यक्रम) :

हरूवा, चरुवा, वादी, भुमिहिन र सुकुम्वासीहरूद्वारा संचालित सहकारीलाई वेमौसमि तरकारी खेती संचालन गर्नको लागि ३ वटा संस्थाहरूलाई छनौट गरी जम्मा रु ६ लाख वीउ पुंजीको रूपमा अनुदान उपलब्ध गराईयो ।

राष्ट्रिय सहकारी संघ लि.को केन्द्रीय भवन निर्माण अनुदान :

राष्ट्रिय सहकारी संघको केन्द्रीय भवन निर्माणको लागि आ.व.०६७।६८ मा रु ९७ लाख ८५ हजार अनुदान उपलब्ध गराईएकोमा आ.व. ०६८।६९ मा रु १ करोड रकम अनुदान निकासा दिने काम सम्पन्न भयो ।

सहकारी विभाग परिसर सुधार तथा व्यवस्थापन :

आ.व. ०६८।६९ मा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र र सहकारी विभागको परिसरलाई व्यवस्थित गराउंने काम भएको छ । कार्यालयको वातावरण अनुकूल र प्रभावकारी बनाउन परिसर सुधारको काम गरिएको हो । सहकारी विभाग परिसरको भौतिक वातावरणमा सुधार गर्न, विभागका कर्मचारीहरूलाई निर्वाध रूपमा पिउने पानीको **व्यवस्था गर्न तथा कार्यालय सुरक्षा गर्ने प्रयोजनका लागि प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।** सहकारी /केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र र डिभिजन सहकारी कार्यालय इलाम, झापा,धनकुटा, उदयपुर, नुवाकोट, धादिङ, वारा, पर्सा, र सुर्खेतको परिसर सुधारको काम भएको थियो ।

सहकारी तथ्यांक व्यवस्थापन एवं प्रतिवेदन प्रकाशन :

प्रत्येक जिल्लामा संचालनमा रहेका विभिन्न प्रकृतिका सहकारी संघ/संस्थाको संख्या, कार्यक्षेत्र, कारोवारको लगायतका विषयमा जानकारी प्राप्त गरी ती अभिलेखलाई कम्प्यूटरकृत (Computerised) गर्ने कार्य सहकारी विभागले गरेको छ । प्रत्येक डिभिजन कार्यालयमा सूचनाहरूलाई अद्यावधिक गरी प्रोफाइल प्रकाशन गर्नुका साथै सो कार्यलाई नियमित तुल्याई सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन तथा नियमन कार्यमा सहयोग जुटाउने काम भएको छ । सूचनाको क्षेत्रमा विभिन्न डिभिजन कार्यालयको पहुँचलाई सुगम तुल्याउन र सरोकारवालाहरूलाई उपलब्ध गराउन यो कार्य जरुरी महसूस भएको छ । जिल्लाले अद्यावधिक गरेको तथ्यांकहरूलाई विभागबाट एकिकृत गरी अभिलेखको रूपमा सहकारी संघ संस्थाहरूको तथ्यांक प्रकाशिन गर्ने योजना अनुसार गतसाल कै निरन्तर कार्यक्रमको रूपमा यो कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

घुम्ति सहकारी सेवा तथा अनुगमन कार्यक्रम :

सहकारी ऐन २०४८ ले सहकारी संघ/संस्थाको दर्ता, विनियम संशोधन, खारेजी लगायतका कार्यहरू गर्न सहकारी विभागका रजिष्ट्रार वा रजिष्ट्रारले तोकेको अधिकृत कर्मचारीलाई अधिकार प्रत्यायोजन हुन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । सहकारी विभाग अन्तर्गतका सम्पूर्ण डिभिजन सहकारी कार्यालयमा अधिकृतको पदपूर्ति हुन नसकेको कारण सेवाग्राहीको निमित्त सर्वसुलभ रूपमा सहकारी सम्बन्धी सेवा दिन नसकिएको परिप्रेक्ष्यमा सहकारी सम्बन्धी सेवालाई घुम्ति टोली मार्फत सेवा प्रदान गर्दा प्रभावकारी हुने महसुश गरी आ.ब. २०६८/६९ मा कहिले विभागवाट र आवश्यकता अनुसार डिभिजन कार्यालयवाट अधिकृत सहितको टोली सम्वन्धित स्थानमा गई सहकारी सम्बन्धी सेवा दिने उद्देश्यले प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । त्यसै गरी सहकारी विभागका रजिष्ट्रार तथा अन्य कर्मचारीहरूवाट ४० पटक विभिन्न डिभिजन कार्यालयहरूको निरीक्षणको काम भएको थियो ।

सहकारी सूचना प्रसारण एवं प्रकाशन :

क. सहकारी सम्बन्धी श्रव्य/दृष्य सामाग्री प्रशारण

सहकारीता सम्वन्धी विभिन्न प्रकारका सन्देशमूलक रेडियो तथा टेलिभिजन विज्ञापन एवं सन्देशहरू आर्थिक वर्ष ०६८/६९ मा १६ पटक

प्रशारण गरिएको थियो । यस प्रकारका सन्देशमूलक सामाग्रीहरूको प्रशारणवाट आम नागरीकहरूमा सहकारी सम्वन्धी सचेतना अभिवृद्धि भई सहकारी प्रतिको दृष्टिकोणलाई समेत सकारात्मक वनाउन सहयोग पुगेको अनुमान गरिएको छ, । त्यसै गरी सहकारीकर्मीहरूलाई संस्था संचालनको विषयमा थप जानकारी तथा सूचना प्राप्त भई सहकारी भावनाको विकासमा सहयोग पुगेको अनुमान गरिएको छ । कार्यक्रम संचालनको प्रभाव सकारात्मक नै रहेको कारण आगामी दिनमा समेत सहकारी विभागको नियमनात्मक र प्रवर्द्धनकारी भूमिका वहन गर्न सहायक हुने गरी यो कार्यक्रमको निरन्तर रूपमा संचालन गरिदै आएको देखिन्छ ।

ख. पत्र पत्रिका मार्फत सहकारी सम्बन्धी सूचना प्रकाशन

सहकारी सम्वन्धी सूचना तथा जानकारीहरूको प्रवाह नियमित रूपमा हुन सकेमा नै सहकारी सम्वन्धी क्रियाकलापमा प्रभावकारीता आउन सक्ने तथ्यलाई मध्यनजर राखी सहकारी सम्वन्धी विभिन्न प्रकृतिका सूचना तथा जानकारीहरूलाई पत्र पत्रिकामा प्रकाशित गर्ने कार्यक्रम गत आ.व. देखि निरन्तर रूपमा हुदैं आएको छ । नेपाल सरकारले निर्दिष्ट गरेका राष्ट्रिय स्तरका दैनिक पत्र पत्रिकामा तथा स्थानीय पत्र पत्रिकामा सूचना प्रकाशित यी सूचना तथा जानकारीहरूको पहुँच समेत राष्ट्रिय स्तरमा गराउन सहयोग पुग्ने भएकोले सहकारी विभागको तर्फवाट प्रचार गर्नु पर्ने विषयहरूलाई नियमित रूपमा प्रकाशन गर्ने उद्देश्यले आ.व. ०६८/६९ मा यो कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । विभागवाट २५ पटक र डिभिजन कार्यालयवाट ११२ पटक सूचना जारी भएको थियो ।

क्षेत्रीयस्तरमा वजेट तर्जुमा तथा सहकारी सूचना व्यवस्थापन विधि र उपयोग सम्बन्धी अन्तरक्रिया/छलफल :

व्यवस्थापकीय कार्यको कार्यकूशलताको आधार हो सूचना व्यवस्थापन । सही सूचनाको व्यवस्थापनले नीतिगत निर्णय गर्न र सरोकारवालाहरूमा आवश्यक सूचनाहरू प्रवाहित गर्न मद्दत पुग्दछ । सहकारी सम्वन्धी तथ्यगत एवं पूर्ण सूचनाले सहकारी प्रणाली मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा रहेको योगदानको अंश समेत मूल्याङ्कन गर्नुका साथै कार्यालयको दैनिक कार्यसम्पादनमा समेत योगदान पुग्ने निश्चित छ । यस प्रकारका सूचनाहरूका अतिरिक्त नेपाल सरकारका कार्यालयहरूले सुरक्षित राख्नु पर्ने प्रकृतिका सूचना एवं तथ्याङ्कहरूलाई सुरक्षित राख्ने र तीनको उपयोग गर्ने क्षमता समेत अभिवृद्धि गर्ने प्रयोजनका निमित्त

अधिराज्यका पाँच विकास क्षेत्र समेटिने गरी सम्बन्धित सहकारी कार्यालय तथा सहकारी संघ एंव संस्था समेतको प्रतिनिधित्वमा चारवटा क्षेत्रीय गोष्ठी आयोजना र संचालन गरिएको थियो ।

सहकारी प्रवर्द्धन अन्तरक्रिया (गोष्ठी)

नेपालमा कृषि उत्पादन, उत्पादकत्व एवं वजारीकरणको निमित्त कृषकहरूकै सहभागिता र व्यवस्थापनमा संचालन हुने सहकारी संस्थाहरू प्रभावकारी हुने र उपभोक्ता सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन गरी ग्रामिण कृषकका निमित्त वजार व्यवस्थापन तथा संगठनात्मक पक्षका वारेमा सहकारी सम्वन्धी भावी क्रियाकलाप र भूमिकालाई वृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ । राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ ले पनि कृषिलाई व्यावसायिक कृषिको रूपमा रूपान्तरण गर्न आवश्यक पक्षहरूको अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम राखेको सन्र्दभमा कृषि सहकारी संस्थाहरूको प्रभावकारीता अभिवृद्धी गर्दै सहकारी खेति प्रवर्द्धनका निमित्त आवश्यक पक्षहरूको पहिचान र विकासका लागि अर्न्तराष्ट्रिय क्षेत्रको अनुभव समेतका आधारमा नयाँ नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सहायक हुने अपेक्षा सहित राष्ट्रिय सहकारी संघका सहकार्य तथा सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञहरूको संलग्नतामा सहकारीको भुमिका विषयक एकदिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम तथा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको सहकार्यमा एक दिने तालीम प्रभावकारीता सम्वन्धी अर्न्तक्रिया गोष्ठी संचालन गरिएको थियो ।

वार्षिक समिक्षा गोष्ठी :

सहकारी विभाग र अर्न्तगतका डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूको कार्यसम्पादनमा सुधार गर्ने र स्तर अभिवृद्धि गर्न आपसमा सम्बाद बढाउदै सहकारी गतिविधिको संचालन र प्रवर्द्धनमा कायम रहेको विभागीय नीति तथा कार्यक्रमको वारेमा जानकारी दिई स्थानीय स्तरमा देखिएका कमी/ कमजोरीहरू सुधार गरी कार्यमा प्रभावकारीता ल्याउनुका साथै विभागीय कार्यक्रम र नीतिका बारेमा समेत जानकारी दिलाउने र विगतका कार्यक्रमको प्रगति समिक्षा गरी भावी कार्यक्रमको स्तर बृद्धि गर्ने प्रयोजनका लागि नियमित कार्यक्रम कै स्वरूपमा प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

सहकारी अनुदान सम्वन्धी कार्यविधि निर्माण

सहकारी क्षेत्रको ब्यवसायिक कारोवारमा विकास र विस्तारको गति तिव्र रूपमा अगाडि बढदै गएको छ । सहकारी संघ संस्थाहरूको कारोवारमा पुँजीगत सहयोग गर्न सहकारी संघ संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराउने अनुदान तथा भन्सार महसुलमा छुट सुविधा सम्वन्धी कार्यविधि २०६८ निर्माण भई स्वीकृत भएको छ ।

सहकारी संघ संस्थाहरूको अभिलेख सम्वन्धी सफ्टवयेर निर्माणः

नेपालमा सहकारी संघ संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धिको तुलनामा गुणात्मक वृद्धि हुन नसकेको सन्दर्भमा संघ संस्थाहरूको तथ्याङकलाई ब्यवस्थित गर्न सफ्टवयर निर्माण गर्नु पर्ने आवश्यकता महशुस भए अनुसार आ.व. २०६७/६८ मा सो काम सम्पन्न भएको छ ।

सहकारी विभागको संगठन ब्यवस्थापन सर्भेक्षणः

सहकारी संघ संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धिको तुलनामा सेवा प्रदायक सरकारी निकायहरूको संख्या अत्यन्त न्यून महशुस भएकोले सहकारी विभाग र अन्तरगतका कार्यालयहरूको संगठन र ब्यउवस्थापन सभैक्षण गर्नेकाम सम्पन्न भएको छ ।

सहकारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम :

क. सहकारी दिवस कार्यक्रम :-

सहकारीताको अवधारणालाई जीवन पद्धतीको आधारको रूपमा स्वीकार गर्ने परम्परा र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकास र सीमान्त तह सम्म आर्थिक क्रियाकलाप प्रवाहित गर्न महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा स्वीकार गरिएको छ । राष्ट्रिय जीवनका प्रत्येक क्षेत्रमा सहकारीको भावनालाई मूर्त रूप दिने प्रयास भएकै सन्दर्भमा नेपालमा सहकारी आन्दोलनले विधिवत रूपमा संस्थागत रूप लिएको चैत्र २० गतेलाई अन्य सहकारी कर्मिहरूसंगको सहभागिता एवं समन्वयमा सहकारी दिवस कार्यक्रम आयोजना गर्ने, सहकारीताको भावनाका वारेमा व्यापक प्रसार /प्रसार गर्ने उदेश्यले प्रस्तुत कार्यक्रम देश भर संचालन गरिएको थियो ।

ख. सहकारी प्रवर्द्धन तथा जागरण सामाग्री प्रकाशन :

सहकारी संघ संस्थाहरूको संख्या क्रमश: बढ्दै गैरहेको र यसका सदस्य संख्या पनि बढ्दै गएको छ। सहकारी प्रतिको जागरुकताका कारण नयाँ सहकारी संस्थाहरू स्थापना हुने तथा पुराना सहकारी संस्थाहरू पनि प्रभावकारी वन्ने क्रम वढ्दै गएको छ । आम नागरीकहरूलाई सहकारी संघ/संस्थाहरू तथा यसमा संलग्न सदस्यहरूले निभाउनु पर्ने भूमिका एवं यसलाई कुशलतापूर्वक संचालन गर्न अपनाउनु पर्ने विधि तथा सहकारी प्रणालीमा हुन सक्ने दुरूपयोगको संभावनालाई अन्त्य गर्न सरोकारवाला तथा नागरीकहरूमा तत्सम्बन्धी सचेतना तथा जागरुकता सिर्जना गर्ने प्रकृतिका पुस्तिका, जानकारी विवरण, लिफलेट प्रकाशन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

ग. वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन :

सहकारी विभागवाट विगत एक वर्ष भित्र सम्पन्न भएका गतिविधिहरूलाई संकलन गरी आ.व. २०६८/०६९ को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशनको काम सम्पन्न भएको थियो । यसवाट विभागको समग्र कामको मूल्याङकन गर्नमा सघाउ पुग्ने कुरामा आशावादी हुन सकिन्छ ।

सहकारी जनशक्ति विकास कार्यक्रम :

क. कर्मचारी शीप विकास तथा नियमन तालिम कार्यक्रम

सहकारी विभाग अन्तर्गत हाल कुल ५९४ कर्मचाारीहरूको दरवन्दी रहेको छ । यी दरवन्दीहरू मध्ये बहुसंख्यक कर्मचारीहरू नेपाल प्रशासन सेवाका कर्मचारीहरू कार्यरत रहेका छन् । यी कर्मचारीहरूको पूर्ण परिचालन विना सहकारी गतिविधिको प्रभावकारिता अभिबृद्धि हुन सक्दैन । सहकारी विभागमा जनशक्ति विकाससंग सम्बन्धित कार्यक्रमको अभावमा कर्मचारीहरूलाई आकर्षित तथा उत्प्रेरित गर्न र स्थिायित्व कायम गराउन नसकिएको सन्र्दभमा कर्मचारीहरूलाई सहकारी सम्बन्धी विषयमा तालिम प्रदान गरेको खण्डमा उनीहरूको कार्य दक्षतामा सुधार ल्याउन सकिन्छ । कुशल र प्रशिक्षित जनशक्ति नै संगठनको प्रभावकारिताको आधार भएको तथ्यलाई मध्येनजर राखि सहकारी विभागले आ.व. २०६८/६९ मा कर्मचारीहरूलाई सेवाकालीन तालीम, भाषा तालीम, कम्प्यूटर तालिम आदि प्रदान गर्नका लागि प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

ख. अध्ययन भ्रमण कार्यक्रम :-

विगतमा विभिन्न मित्रराष्ट्रहरूको तर्फबाट प्राप्त हुने छात्रबृत्तिको मात्रा र संख्यामा समेत कटौती भएको दृष्यलाई मध्येनजर राख्दा सहकारीता सम्बन्धी तालिम वा अध्ययन भ्रमणको अवसर हाल असाध्यै न्यून रहेको छ । कुशल र प्रशिक्षित जनशक्ति नै संगठनको प्रभावकारिताको आधार भएको तथ्यलाई मध्येनजर राख्दै सहकारी विभागले आ.व. २०६८/६९ मा सहकारी सम्बन्धी विषयमा कर्मचारीहरूलाई अध्ययन प्रदान गर्न वैदेशिक भ्रमणको लागि प्रस्तुत कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । यस आ.व.मा सहकारी विभाग र अन्तरगतका ३ जना कर्मचारीहरूले विदेश भ्रमण गरेका थिए ।

डिभिजन सहकारी कार्यालयहरू

सहकारी विभाग अन्तर्गत ३८ वटा सहकारी कार्यालयहरू संचालनमा रहेका छन । सहकारी क्रियाकलापलाई तल्लो स्तर सम्म व्यवस्थित गराउन सकिने तथ्य लाई मध्यनजर राखी विभाग अन्तर्गतका ति निकायहरूबाट आ.व. २०६८/०६९ मा संचालन भएका कार्यक्रमहरूको विवरण निम्नानुसार रहेको थियो ।

(क) सहकारीकरणको लागि कृषक तथा अन्य समूह जागरण कार्यक्रम :

गत आ.व.०६८/६९ मा ४३० वटा विभिन्न समुहहरूलाई सहकारीकरण गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा ४३० वटा समुहहरूलाई सहकारीकरण गर्ने कार्यकम संचालन गरियो । यस कार्यक्रम अर्न्तगत कृषि, पशु, महिला विकास, बन, स्वास्थ्य, खानेपानी, स्थानीय विकास आदि क्षेत्रवाट प्रवर्द्धित विभिन्न प्रकारका समूहहरूलाई सहकारी क्षेत्रमा आवद्ध गर्न उत्पेरित गर्ने उद्देश्यले ३८ वटा डिभिजन कार्यालय मार्फत ७५ जिल्लामा कार्यक्रम संचालन गर्न बजेट प्रस्ताव गरिएको थियो ।

(ख) सहकारी शिविर संचालन :

यस कार्यक्रम अर्न्तगत विभिन्न जिल्लामा सहकारी सम्वन्धी शिविर संचालन गरी सहकारी वारेको प्रचार प्रसार गर्ने र आम नागरिकहरूलाई शिक्षा र सूचना प्रदान गरी सहकारीमा प्रवेश गराउने कार्यक्रम रहेको थियो । यस कार्यकम अन्तरगत विशेष गरी उपभोक्ता पसल संचालन गने सहकारी संस्थहरू र पुराना निष्कृय सहकारी संस्थाका संचालक

तथा सदस्यहरूलाई उत्प्रेरित गर्न सघाउ पुग्ने अपेक्षा गरिएकोमा ६७ वटा सहकारी सिविर संचालनका कार्यक्रम सम्पन्न भएका थिए ।

(ग) सहकारी खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम

डिभिजन सहकारी कार्यालय अर्न्तगत गठन भएका र अव गठन हुने विभिन्न क्षेत्र र विषयसंग सम्बन्धित सहकारी संघ/संस्थाहरूले सहकारी खेति प्रणाली संचालन गर्दा आवश्यक पर्ने ज्ञान तथा शीप विकास र प्रवर्द्धनको लागि विभिन्न जिल्ला र क्षेत्रमा यस प्रकारको कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । आ.व. ०६८/६९ मा देशभर ४१ वटा सहकारी खेति प्रवर्द्धन गोष्ठी संचालन गरिएको थियो ।

(घ) सहकारी सुशासन र समन्वयको लागि सहकारी कर्मीहरू वीचको अर्न्तक्रिया

सहकारी ब्यवस्थापन र सुशासनलाई व्यवस्थित बनाउन जिल्लामा रहेका सहकारी कर्मीहरू बीच अन्तक्रिया गोष्ठीको कार्यक्रम संचालन गरी सहकारी सुशासन र ब्यवस्थापनमा अप्नाउनु पर्ने मापदण्डको वारेमा छलफल गर्ने उद्देश्यले नेपाल राज्य भरका ३८ वटा सहकारी कार्यालयहरूमा यस प्रकारको कार्यक्रम संचालन गर्ने लक्ष्य रहेकोमा ३८ स्थानमा मात्र अर्न्तक्रिया सम्पन्न भएको थियो ।

(ङ) सहकारी संस्थाहरूको दर्ता खारेजी तथा लिक्विडेशन

यस अर्न्तगत विभिन्न डिभिजन कार्यालयमा दर्ता भएका ३१० निष्कृय सहकारी संघ/सस्थाहरूको दर्ता खारेजी र लिक्वीडेशन-गर्ने लक्ष्य रहेकोमा २७७ वटा संस्थाहरूको दर्ता खारेजी र लिक्वीडेशन-गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको थियो ।

(च) सहकारी दिवस

प्रत्येक डिभिजन कार्यालयबाट सहकारी दिवसका विभिन्न तोकिएका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने कार्यक्रम बमोजिम आ.व. ०६८/६९ मा ३८ वटै सहकारी कार्यालयहरूबाट सहकारी आन्दोलनकर्मिहरूसँग समेत समन्वय गरी सहकारी दिवस मनाउने काम सम्पन्न भएको थियो ।

(छ) अनुगमन निरीक्षण प्रतिवेदन

डिभिजन सहकारी कार्यालय अर्न्तगत विभिन्न जिल्लामा गठन भएका सहकारी संघ/संस्थाहरूको नियमित अनुगमन र निरीक्षण गरी सुझाव सहित प्रतिवेदन तयार पार्ने कार्यक्रम रहे बमोजिम आ.व. ०६८/६९ मा ५३६९ सहकारी संघ संस्थाको अनुगमन निरीक्षणको काम सम्पन्न भएको थियो ।

(ज) जागरण सामाग्री प्रकाशन र एफ.एम.प्रशारण

सहकारी सम्बन्धि विभिन्न सूचना र तथ्यांकहरू प्रकाशन र प्रशारण गरी सहकारी शिक्षा र संचारको कार्यक्रम संचालन गर्ने कार्यक्रम बमोजिम १११ वटा विभिन्न जागरण सामाग्रीहरू प्रकाशन तथा वितरण र एफ.एम.प्रसारण गरिएको थियो ।

(झ) सहकारी नियमनको लागि सूचना प्रकाशन

सहकारी सम्बन्धि विभिन्न सूचना र जानकारीहरू प्रकाशन गरी सहकारी शिक्षा र संचारको कार्यक्रम संचालन गर्ने कार्यक्रम बमोजिम ११४ पटक सूचना प्रकाशन कार्यकम रहेकोमा विभिन्न ३८ डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूवाट ११२ वटा विभिन्न सूचनाहरू प्रकाशन गरिएको थियो ।

(ञ) सहकारी सूचना ब्यवस्थापन गरी प्रोफाइल तयार गर्ने:

यस कार्यक्रम अर्न्तगत ३८ डिभिजन सहकारी कार्यालयबाट आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र संचालित सहकारी संघ संस्थाहरूको तथ्याङ्क सहितको प्रोफायल तयार गर्ने कार्यक्रम समेत रहेकोमा ३८ वटा डिभिजन सहकारी कार्यालयबाट प्रोफाईल तयार गर्ने काम पुरा भएको थियो ।

(ट) स्थानीय लाईन एजेन्सीका पदाधिकारीहरूसागको अर्न्तक्रिया गोष्ठी :

डिभिजन सहकारी कार्यालय अन्तरगत संचालित सहकारी संघ संस्थहरूको सहकार्य र सहभागितामा अन्तर जिल्ला अध्ययन भ्रमणको शीलशीलामा सफल सहकारीहरूको भ्रमण गरी अनुभव आदान प्रदान गरिएको छ । यो कार्यकम ३८ वटै डिभिजनवाट सम्पन्न भएको थियो ।

(ठ) सहकारी शिक्षा र तालिम :

सहकारी क्षेत्र सुदुढीकरण आयोजना अन्तरगत ३३ वटा डिभिजन

सहकारी कार्यालयवाट आ.व. २०६८/६९ मा देहाय अनुसारका तालीमहरू संचालन भएका थिए :

(१) **सहभागितात्मक सहकारी लेखापालन तालिम**

सहकारी संस्थाहरू दिनानुदिन वृद्धि भए अनूरूप सदस्य संख्यामा पनि वृद्धि भैरहेको सन्दर्भमा सहकारी तालिम कार्यक्रम प्रयाप्त नभएको र तालिम कार्यक्रमलाई पनि लागत सहभागितामुखि गर्न र साझेदारी कार्यक्रमको रूपमा संचालन गर्दा अपनत्वको अनूभुति भै कार्यक्रम प्रभावकारी हूने, सहकारी संस्थाहरूको शिक्षा कोषको सदूपयोग हूने र नेपाल सरकारको व्ययभार समेत कम गर्दै लगी भविष्यमा उनीहरूलाई नै सशक्तिकरण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । यस्तो कार्यक्रममा संस्थाबाट कार्ययोजना सहित तालिम माग भै आएमा नेपाल सरकारले र संस्थाको समेत योगदान रहने गरी कार्यक्रम संचालन गर्न मनासिव हूने हूंदा आ.व. २०६८/६९.को लागि ९७ वटा सहभागितात्मक सहकारी लेखापालन तालिम कार्यक्रम मध्ये ९३ वटाका तालिम सम्पन्न भई २३२५ जना सहकारीकर्मीहरू लाभान्वित भएका थिए ।

(२) **पुर्व सहकारी शिक्षा तथा तालिम कार्यक्रम**

कृषक समुह तथा अन्य समुहलाई सहकारी संस्थामा परिणत गर्न जिल्लास्तरमा तालिम संचालन गर्ने गरी १०७ वटा तालिम संचालन गरी यसवाट जम्मा २६७५ जना सहभागिहरू लाभान्वित भएका थिए । यी तालिम संचालन गर्दा राष्ट्रिय सहकारी संघसंग आवद्ध जिल्ला संघहरूमा आवश्यक समन्वय गरी संचालन गरिएको थियो ।

(३) **सहकारी सेचतना कार्यक्रम**

जिल्लास्तरमा दिइने सहकारी सचेतना तालिमको लक्षित संख्या १५७ रहेकोमा लक्ष्य अनुसार सवै तालीम संचालन भई ३९२५ जना सहकारी संस्थाका संचालक तथा साधारण सदस्यहरू लाभान्वित भएका थिए । यो कार्यक्रम संचालन गर्दा नेपाल सरकारका विषयगत निकायहरू, जिल्ला सहकारी संघ एवं विषयगत संघसंग समेत समन्वय गरी संचालन गरिएको थियो ।

(४) सहकारीमा रणनीति योजना तर्जुमा तालीम

पाँचवटा सहकारी प्रसिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय अन्तरगत रणनीति योजना तर्जुमा विषयक तालीम संचालन गर्ने लक्ष्य राखिएकोमा ४ वटा सम्पन्न भइ १०० जनालाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको थियो ।

(ड) सहकारी कार्यालय तथा सहकारी संघ संस्थाहरूको प्रगति समीक्षा गोष्ठी :

डिभिजन सहकारी कार्यालयको प्रादेशिक क्षेत्र भित्र गठन भएका सहकारी संघ संस्थाहरूको त्रैमासिक प्रगति समीक्षा गर्ने गरी प्रत्येक डिभिजन सहकारी कार्यालयले ३।३ वटाका दरले जम्मा ११४ वटा प्रगति समीक्षा गोष्ठी गर्ने लक्ष्य रहेकोमा लक्ष्य अनुसार सवै डि.स.का.बाट ३।३ वटाका दरले जम्मा ११४ गोष्ठी सम्पन्न गरेका थिए ।

(ढ) डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूको कार्यालय भवन निर्माण :

डिभिजन सहकारी कार्यालय दाङ, मोरङ र धनुषाको कार्यालय भवन निर्माणको काम शुरु भएकोमा डिभिजन सहकारी कार्यालय दाङको कार्यालय भवन निर्माणको काम सम्पन्न भएको र डि.स.का. मोरङ तथा डि.स.का. धनुषाको कार्यालय भवन निर्माण चालु अवास्थामा रहेको छ ।

४.२ सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र (३१२१३३–३/४)

पृष्ठभुमि :

सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको प्रमूख उद्देश्य सहकारी शिक्षा र प्रशिक्षणको माध्यमबाट सहकारीमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्नू हो । यस संस्थाले आफ्नो स्थापनाकाल देखि नै सहकारी शिक्षा तथा तालिम संचालन गर्दै आएको छ । सहकारी क्षेत्र तथा वातावरणमा आएको परिवर्तनसंगै तालिम संचालन गर्ने पद्धतिमा समय सापेक्ष सूधार गर्दै आएको छ । सहकारी संघ संस्थाहरू खोलेर सो मार्फत व्यवसायिक काम कारोवार गर्ने पद्धतिमा केही वर्ष यता विकास हूँदै आएको हूनाले सहकारी संस्थाको संख्यामा दिनानूदिन वृद्धि हूँदै गइरहेको छ । यसै तथ्यलाई मध्यनजर गरी यस सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रलाई केन्दीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रमा परिणत गरी देशका अन्य विभिन्न छ जिल्लामा समेत सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय स्थापना गरी उच्चतहका तालिमहरू केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रमा प्रारम्भिक तालिमहरू सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयबाट संचालन हूने र चेतनामुलक कार्यक्रमहरू डिभिजन सहकारी कार्यालयबाट संचालन भएको थियो ।

यसरी सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रबाट संचालित विभिन्न तालिम कार्यक्रम अन्तर्गत दीर्घकालिन कृषि विकासको अवधारणालाई समेत मद्दत पूग्ने गरी कृषकहरूको आर्थिक हितलाई टेवा पूऱ्याउन दूग्ध उत्पादक सहकारी संस्था, वहूउदेश्यीय सहकारी संस्था, महिला सहकारी संस्था, वचत तथा ऋण सहकारी संस्था जस्ता सहकारी समुहका संचालक/व्यवस्थापक तथा सदस्यहरूलाई सहकारी शिक्षा, सचेतना तथा आधारभुत सहकारी व्यवस्थापन तालिम प्रदान गर्ने कार्यक्रम राख्दै आएको छ ।

यी कार्यक्रमको विभिन्न समयमा गरिएको अध्ययनबाट सहकारी संस्थाहरूको कारोवारमा विविधिकरण मूनाफा आर्जन क्षमतामा वृद्धि र व्यवसायिक सोचको विकास भै सकारात्मक स्थितिको संकेत समेत देखापरेको छ । यस अतिरिक्त दिनानुदिन वढ्दै गएका वहूमूखी एवं वचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको कारोवारलाई ध्यानमा राखेर सम्वन्धित सहकारी संस्थाका संचालक तथा व्यवस्थापकहरूलाई आधारभुत सहकारी व्यवस्थापन तालिम र व्यवसाय प्रवर्द्धन तालिम पनि संचालन गर्दै आएको छ । आगामी दिनमा उपभोक्ता तथा शेयरहोल्डरहरूको हित संरक्षणमा सचेतता ल्याउन प्रशिक्षणलाई घूम्ती रूपमा पनि संचालन गर्नू पर्ने आवश्यकता वढेको छ । साथै कृषि सहकारीलाई वजारीकरण गर्नेतर्फ ध्यान पूऱ्याउनू पर्ने महसूस भै यस केन्द्रको तालिम पाठ्यक्रमहरूमा समयानूसार सूधार गर्दै लगिएको छ । अनूगमन पक्षलाई सशक्त र सूदृढ गर्न सहकारीमा कार्यरत जनशक्तिलाई लेखा विश्लेषण गर्न सक्षम तूल्याउन लेखापालन तालिम र संस्थाका सदस्यहरूलाई सहकारी शिक्षा, सचेतना तथा तालिम पनि संचालन हूँदै आएको छ र आगामी वर्ष पनि निरन्तरता दिनू पर्ने आवश्यकता छ । प्रशिक्षण दिने क्रममा सम्वद्ध कर्मचारीको दक्षता र क्षमता विकास गर्नू पनि आवश्यक हून्छ । सो को लागि सहकारी विभाग र प्रशिक्षण केन्द्रका कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिमका माध्यमबाट प्रशिक्षण सीप विकास गर्ने र अध्ययन अनूसन्धानका कार्यक्रमहरू संचालन गरी तालिम पाठ्यक्रम र पाठयोजना परिमार्जन गर्ने कार्यलाई पनि निरन्तरता दिंदै आइरहेको छ ।

उद्देश्य

यस केन्द्रको मूख्य उद्देश्य, सहकारी क्षेत्रमा संलग्न रहेका पदाधिकारीहरू, व्यवस्थापक र कर्मचारीहरूको सीप, ज्ञान र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन तालिम र अनूसन्धान कार्यक्रम संचालन गर्नू रहेको छ । यसका

अतिरिक्त केन्द्रको उद्देश्यहरू देहाय वमोजिम छन्:

क) सहकारी संघ संस्थाका पदाधिकारी एवं सदस्यहरूमा व्यवसायिक सोचको विकास गर्ने ।

ख) सहकारी संघ संस्थामा संलग्न पदाधिकारीहरूको व्यवस्थापकीय क्षमतामा अभिबृद्धि गर्ने ।

ग) सहकारी शिक्षाको माध्यबाट सहकारीका सर्वमान्य सिद्धान्त नीति लगायत काम कर्तव्य र कार्यक्षेत्रको वारेमा सचेतता जगाई सोही अनूसार संस्था संचालन गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।

नीति तथा रणनीति

1= सहकारी व्यवसायमा संलग्न रहेका सहकारी संस्थाका पदाधिकारी तथा व्यवस्थापकहरूलाई केन्द्रस्तरमा तालिम प्रदान गर्ने ।

2= सहकारी आन्दोलनमा लागेका सहकारी संस्थाका संचालक सदस्यहरूलाई क्षेत्रस्तरमा तालिम संचालन गर्ने,

3= आधारभुत तहमा संचालन हूने तालिमहरूलाई प्रभावकारी र प्रशिक्षार्थी केन्द्रीत वनाउन तालिम सामाग्री तयार गर्ने ।

4= विभिन्न समुहहरूलाई सहकारीको माध्यमद्वारा व्यवसायिक कृयाकलापमा संलग्न हून सहकारी शिक्षा सम्वन्धी तालिम संचालन गर्ने ।

5= सहकारी तालिम र अनूसन्धानमा दक्षता ल्याउन केन्द्रका प्रशिक्षकहरू, जिल्लाका अधिकृतहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।

आ.व.०६८।६९ मा संचालित प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू:

1= **अधिकृतस्तर प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम (१५ दिने)** : सहकारी क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूमा सहकारी लेखा सम्वन्धित क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य राखी सहायकस्तरमा एउटा तालिम संचालन गरियो । यो तालिम १५ कार्य दिनको रहेको थियो । यस तालिममा अधिकृतस्तरका २५ जना सहभागीलाई प्रशिक्षण संचालन गरियो ।

2=

3= **सहायकस्तर प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम (१५ दिने)** : सहकारी क्षेत्रमा कार्यरत सहायकस्तरका कर्मचारीहरूमा प्रशिक्षण क्षमता वृद्धि गर्ने उद्देश्य राखी सहायकस्तरमा एउटा तालिम दिने कार्यक्रम रहेको थियो । उपरोक्त प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम १५ कार्य दिनको हुने गरी सञ्चालन भएको थियो । यो तालिममा सहायकस्तरका २५ जना सहभागीलाई प्रशिक्षण दिइएको थियो ।

4= **सहकारी व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन तालिम :** सहकारी संस्थाको व्यवसायिक दक्षता वृद्धि भई उत्पादनमा समेत वृद्धि भइरहेको छ । तर सहकारी संस्थामा वजार ज्ञानको अभावमा उनीहरू आफ्ना उत्पादनको विक्री वितरण र वजारीकरणमा पछाडि परेका छन् । अतः सहकारी संस्थाका संचालक र व्यवस्थापकमा सहकारी व्यवसाय तथा वजार सम्वन्धी ज्ञानको अभिवृद्धि गर्न यो तालिम सञ्चालन गरिएको थियो । यो तालिम, व्यवसायिकतामा आएका सहकारी संचालकहरूलाई केन्द्रीत गरी उच्चस्तरको सीप र ज्ञान प्रदान गरीने गरी सञ्चालन गरिएको थियो । यो तालिम १० कार्य दिनको हूने गरी ६ वटा तालिममा १५० जना सहभागिहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको थियो ।

5= **व्यवस्थापन सीप विकास तालिम :** सहकारी संस्थाका संचालक तथा व्यवस्थापकहरूमा सहकारी संस्था संचालन गर्दा आईपर्ने कार्यालय व्यवस्थापन, कर्मचारी व्यवस्थापन, अभिलेख व्यवस्थापन, लेखा व्यवस्थापन आदिको प्याकेज वनाई प्रशिक्षण दिइनेछ । यसमा १५ कार्य दिनको हूने गरी २ वटा तालिममा ५० जना सहभागिहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको थियो ।

6= रणनैतिक योजना तर्जूमा सम्वन्धी तालिमः सहकारी संस्थाका संचालक तथा व्यवस्थापकहरूलाई सम्वन्धित सहकारीहरूको संस्थागत विकासको लागि सोच, रणनीति, लक्ष, उद्देश्य लगायतको योजना प्रकृया सम्वन्धी विषयको प्रशिक्षण दिने लक्ष्य सहित १० कार्य दिनको रणनैतिक योजना तर्जूमा सम्वन्धी ६ वटा तालिममा १५० जना सहभागिहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको थियो ।

7= **सहकारीमा व्यवसायिक नेतृत्व विकास तालिम :** जिल्ला संघहरूमा कार्यरत संचालक पदाधिकारीहरू र व्यवस्थापकहरूलाई सम्वन्धित विषयको व्यवसायिक नेतृत्व सीप प्रदान गर्ने उद्देश्यले यो तालिम कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । यो तालिम ७ कार्य दिनको हूने गरी २ वटा तालिममा ५० जना सहभागिहरूलाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको थियो ।

8= प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम : सहकारी संस्थाको संख्या दिन प्रतिदिन वृद्धि हूँदै गइरहेको छ । सरकारद्वारा संचालित तालिमले सहकारी संस्थाको साह्रै सानो हिस्सा मात्र ओगट्न सकेको अवस्था छ । कतिपय सहकारी संघ संस्थाहरूले

आफ्नै स्रोत र साधनको उपयोग गरी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरेका छन् । तर उनीहरूसंग राम्रा प्रशिक्षकहरूको अभाव छ । त्यसैले सहकारी संघ संस्थाका संचालक/ व्यवस्थापकहरूलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम प्रदान गरी उनीहरूमार्फत सहकारी तालिम प्रदान गर्दा प्रभावकारी हूने मनसायले १५ कार्य दिन कायम गरी १० वटा प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम संचालन गरी २५० जना सहभागिलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम दिइएको थियो । राष्ट्रिय सहकारी संघ एवं केन्द्रिय संघको आवश्यकता अनूसार समन्वय गरी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम संचालन गरिएको थियो ।

8= संस्थागत क्षमता विकास तालिम : सहकारी संघ संस्थाको संख्यात्मक वृद्वि हुंदै गइरहेको भएता पनि यसको गुणात्मक विकास पछाडि परेको छ । सरकारद्वारा संचालित तालिमले सहकारी संस्थाको साह्रै सानो हिस्सा मात्र ओगट्न सकेको छ । त्यसैले सहकारी संघ संस्थाका संचालक/ व्यवस्थापकहरूलाई क्षमता विकास तालिम प्रदान गरी उनीहरूमार्फत सहकारी तालिम प्रदान गर्दा प्रभावकारी हूने मनसायले ६ वटा संस्थागत क्षमता विकास तालिम आयोजना गरी १५० जना सहभागिलाई संस्थागत क्षमता विकास तालिम दिने काम सम्पन्न भएको थियो ।

9= **सहकारी ब्यवस्थापन र लेखापालन तालीमः** : सहकारी संघ संस्थाका संचालक/ व्यवस्थापकहरूलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम प्रदान गरी उनीहरू मार्फत सहकारी क्षेत्रमा तालिम प्रदान गर्न सकुन भन्ने उद्देश्यका साथ ४ वटा लेखा तथा ब्यवस्थापन विषयक ३० दिने तालीम संचालन गरिएको र यसवाट १०० जना सहभागिहरूले प्रशिक्षण प्रशिक्षण सुविधा प्राप्त गरेका थिए ।

10= **सहकारी संस्थाहरूको अध्ययन अनुसन्धान र विकासः**

- विभिन्न सहकारी संस्थाको आवश्यकता पहिचानको नतिजाको आधारमा दुई वटा अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयारीको कार्यक्रम राखिएको थियो । यसका लागि रु. १८० हजारको कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । सहकारी संस्थाहरूको अनुसन्धान गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने काम भएको थियो । महिला सदस्यहरूद्धारा संचालित सहकारी संस्थाको ब्यवस्थापकीय पक्ष एक अध्ययन र धनकुटा जिल्लाका विद्युत सहकारी संस्थाहरूको आधार रेखा सर्भेक्षण एक अध्ययन नामक प्रतिवेदन तयार

गएिको थियो ।

- तालिम सामाग्री तयारी तथा प्रकाशन : यस सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रले तालिमको अतिरिक्त विभिन्न अध्ययन सम्वन्धी प्रशिक्षण सामाग्री, पाठ्यपूस्तकहरू तयार गर्दै आइरहेको छ र भविष्यमा पनि गर्दै जानेछ । यसरी तयार गरेका पूस्तक, अध्ययनमालाहरू छपाई गरी क्षेत्रीय प्रशिक्षण केन्द्र तथा जिल्ला सहकारी कार्यालयहरू मार्फत सहकारीकर्मीहरूलाई वितरण गर्ने काम भएको थियो । सहकारिता सम्वन्धी प्रशिक्षण सामाग्री प्रकाशन गर्नका लागि कूल रु. ४०० हजारको कार्यक्रम संचालन भएको थियो ।

११. **अनुगमन/मूल्यांकन/प्रतिवेदन कार्यक्रम :** सहकारी प्रशिक्षण कार्यक्रम केन्द्रमा मात्र सीमित नराखी क्षेत्र र जिल्लास्तरबाट समेत संचालन गर्ने नीति अनूरूप जिल्लास्तरमा रहेका ३८ कार्यालयहरू स्थापना भएको छ । यसरी जिल्लास्तरमा तालिम कार्यक्रम संचालन गरेर मात्र नपूगी सो तालिम कार्यक्रमको प्रभावकारी अनूगमन गर्ने व्यवस्था हून सकेमा मात्र उक्त तालिमको प्रभावकारिता हून सक्नेछ । यस वाहेक त्यस्ता कार्यालयहरूमा सयम सयममा भ्रमण गरी प्रतिवेदन समेत प्राप्त गर्नूपर्ने हून्छ । यसै तथ्यलाई मध्यनजर राखी जिल्लास्तरका तालिमको अनूगमन गर्ने उद्देश्य राखी सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय र डिभिजन सहकारी कार्यलयहरूमा यस्ता अनूगमन गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

१२. **पुस्तकालय सूदढीकरण कार्यक्रम :** सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रमा रहेका सन्दर्भ पुस्तक तथा तालीम सामग्रीहरूका लागि रु. १ लाख ३० हजार विनियोजन गरिएको थियो । नयां र परिवर्तन सापेक्ष स्वदेशी र विदेशी पाठ्यपूस्तकहरू आवश्यक पर्ने र पूस्तकालयलाई समयसापेक्ष अत्याधूनिक वनाउदै पूस्तकालयलाई समेत सूदृढ गर्ने उद्देश्य राखी यो कार्यक्रम राखिएको थियो ।

१३. **निर्मित सार्वजनिक संपत्ति संभार खर्च (केन्द्रस्तर) :** यस केन्द्रिय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको भौतिक संरचना पूरानो भई नियमित मर्मतको टड्कारो आवश्यकता महसूस भएकोले भवनका छाना, खानेपानी, ढल, तथा शौचालयहरूको मर्मतका लागि रु. ५२० हजारको कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

क्षेत्रीयस्तर (सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय – ५) वटा संचालित

कार्यक्रमहरू :

(१) आधारभुत सहकारी व्यवस्थापन तालिम (सहायकस्तर)

वचत तथा ऋण सहकारी, वहूउद्देश्यीय सहकारी, कृषि क्षेत्रमा आधारित सहकारी आदि जस्ता विविध विषयमा आधारित सहकारी संस्थाका सदस्यहरूलाई यस प्रकारको प्रशिक्षण दिइएको थियो । यस्तो प्रशिक्षण क्षेत्रीय तालीम केन्द्र मार्फत संचालन गरिएको थियो । यी तालिम संचालन गर्दा राष्ट्रिय सहकारी संघसंग आवद्ध जिल्ला संघहरूमा आवश्यक समन्वय गरी संचालन गरिएको थियो । क्षेत्रीयस्तरमा दिइने ६ दिने यो तालिम जम्मा २६ वटा संचालन गरिएको र यसवाट ६५० जना सहभागी लाभान्वित भएका थिए ।

(२) आधारभुत सहकारी लेखापालन तालिम (सहायकस्तर)

सहकारी संस्थाका व्यवस्थापक र लेखा समितिका सदस्यहरूलाई यो तालिममा सहभागी गराइएको थियो । तालिम संचालन गर्दा राष्ट्रिय सहकरी संघसंग आवद्ध जिल्ला संघहरूमा आवश्यक समन्वय गरी संचालन गरिएको थियो । विभिन्न क्षेत्रमा गरी ३४ वटा तालीम संचालन गरी जम्मा ८५० जना सहकारीका व्यवस्थापक र लेखा समितिका सदस्यहरूलाई तालीम उपलव्ध गराइएको थियो ।

(३) विषयगत सहकारी व्यवसाय अभिबृद्धि तालिम (सहायकस्तर)

विभिन्न विषयगत प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरू दर्ता गर्ने क्रम वढ्दो रहको छ । तर संस्था दर्ता भए अनूसार सहकारी व्यवसायको विकास भने हून सकेको छैन । यस अवस्थामा सहकारी संस्थाहरूकमो विषयगत प्रकृति अनूसार सहकारी व्यवसाय अभिबृद्धि गर्न विषयगत सहकारी व्यवसाय अभिबृद्धि तालिम कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । यस शिर्षकमा ५ वटा तालिम संचालनवाट जम्मा १२५ जना सहकारीकर्मीहरू लाभान्वित भएका थिए ।

(४) सहभागितात्मक सहकारी लेखापालन तालिम

सहकारी संस्थाहरू दिनानूदिन बृद्धि भए अनूरूप सदस्य संख्यामा पनि बृद्धि भैरहेको र तालिम कार्यक्रम प्रयाप्त नभएको सन्दर्भमा तालिम कार्यक्रमलाई लागत सहभागितामुखी बनाउन र साझेदारी कार्यक्रमको रूपमा संचालन गर्दा अपनत्वको अनूभुति भै कार्यक्रम प्रभावकारी हूने,

सहकारी संस्थाहरूको शिक्षा कोषको सदूपयोग हूने र नेपाल सरकारको व्ययभार समेत कम गर्दै लगी भविष्यमा उनीहरूलाई नै सशक्तिकरण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । यस्तो कार्यक्रममा संस्थाबाट कार्ययोजना सहित तालिम माग भै आएमा नेपाल सरकारले र संस्थाको समेत योगदान रहने गरी कार्यक्रम संचालन गर्न मनासिव हूने हूंदा आ.ब. २०६८/६९ को लागि सहभागितात्मक सहकारी लेखापालन तालिम कार्यक्रम तर्फ १४ वटा तालीमबाट ३५० जना सहकारीकर्मीहरू लाभान्वित भएका थिए ।

(५) सहभागितात्मक आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालिम

सहभागितात्मक सहकारी लेखापालन तालिम कार्यक्रम जस्तै सहकारी व्यवस्थापन संवन्धि तालिम पनि सहकारी संघ संस्थाहरूको सहभागितामा संचालन गर्ने उद्देश्यले छ वटा सहभागितात्मक सहकारी ब्यवस्थापन तालिम सञ्चालन गरिएको थियो । यस कार्यक्रम तर्फ १० वटा तालीम संचालन गरिएको थियो यस तालिमबाट २५० जना सहकारीकर्मीहरू लाभान्वित भएका थिए ।

(६) अभिलेख व्यवस्थापन तालिम

सहकारी संस्थाको सुचना प्रणालीलाई प्रभावकारी वनाउन संस्थामा कार्यरत संचालक र व्यवस्थापकहरूलाई व्यवस्थित अभिलेख राख्ने सम्वन्धी १ दिने कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । ५ वटा अभिलेख ब्यवस्थापन तालिम संचालन गरी १२५ जनालाई तालीम प्रदान गरिएको थियो ।

(७) पुर्व सहकारी शिक्षा तालिम

सहकारी शिक्षालाई आम नागरिकहरू वीच प्रचार प्रसार गरी सहकारी अभियानलाई प्रभावकारी वनाउन समुहमा कार्यरत पदाधिकारीहरूलाई यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । १८ वटा पुर्व सहकारी शिक्षा तालिमबाट ४५० जनालाई प्रशिक्षण प्रदान गरिएको थियो ।

(८) सहकारी अभिमुखिकरण/सहकारी व्यवस्थापन तालिम

सहकारी संघसंस्थाका संचालक तथा ब्यवस्थापकहरूलाई सहकारी व्यवस्थापन संवन्धि पुनर ताजगी तालिम प्रदान गर्ने उद्धेश्यले ५ वटा तालीम सञ्चालन गरिएको थियो । यस तालिमबाट १२५ जना

सहकारीकर्मीहरू लाभान्वित भएका थिए ।

(९) सहकारी सचेतना तालिम

सहकारी शिक्षालाई आम नागरिकहरू वीच प्रचार प्रसार गरी सहकारी अभियानलाई प्रभावकारी वनाउन संघ संस्थामा कार्यरत पदाधिकारीहरूलाई व्यवस्थित ज्ञान दिनका लागि सहकारी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । १७ वटा तालिम बाट ४२५ जनालाई तालीम प्रदान गरिएको थियो ।

(१०) मामला अध्ययन

सहकारी विभाग अन्तरगत संचालित पांचवटा सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयहरूवाट हरेक कार्यालयको कार्य क्षेत्र अन्तरगत पर्ने गरी एक एक क्षेत्र वा प्रकृतिका सहकारी संस्थाको मामला अध्ययन गर्ने कार्य लक्ष्य वमोजिम ५ वटा मामला अध्ययनको काम सम्पन्न भएको थियो ।

(११) छात्रावास भवन निर्माण कार्य :

पाँच विकास क्षेत्रमा रहेका सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रहरूलाई आधुनिकीकरण र सुधार गर्दै जाने उद्देश्यले आगामी आ.व. मा सम्पन्न हुने हिसावले तालीम हल सहितको छात्रावास भवन निर्माणको काम शुरु भएकोमा सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय, कास्की, पोखराको छात्रावास भवन सम्पन्न भएको अवस्था छ भने अन्य चार क्षेत्रमा छात्रावास निर्माणको काम चालु अवस्थामा रहेको छ ।

परिच्छेद-५
विभिन्न कार्यक्रमहरूको भारित तथा वित्तीय प्रगति

५.१ पृष्ठभुमि

सहकारी विभागले सहकारी ऐन, नियम अनुसार दिएको जिम्मेवारी पुरा गर्दै आईरहेको छ । सहकारीका अन्तरराष्ट्रिय सिद्धान्त यसको परिपालना गरी मुल्य र मान्यतामा (Value based) आधारित सहकरीताको प्रवर्द्धनका लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्य पनि संग संगै लागू गर्नु पर्दछ भन्ने मान्यता अनुरूप सहकारी क्षेत्रमा आ.ब. २०५६।५७ देखि सहकारी सुदृढिकरण आयोजना अन्तर्गत विकास बजेटको रूपमा सहकारी संघ/संस्थाको प्रवर्द्धनका लागि बजेटको विनियोजन गरी तदनुरूप विभिन्न तालिम, शिक्षा र सहकारीताको संस्थागत विकासका लागि निर्माण, अध्ययन अनुसन्धान, निरीक्षण, अनुगमन लगायततका कार्यहरू सम्पन्न गरिदै आएको पाइन्छ । नेपालमा सर्वप्रथम २०१९ सालमा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना भई सहकारी शिक्षा, सूचना र संचारका कामहरू हुदै आएकोमा आ.व. २०६०/०६१ मा सहकारी विभागको संरचना परिवर्तन पछि पांच विकास क्षेत्रमा पर्ने गरी पांच वटा सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयहरू स्थापना भई तालीम तथा प्रशिक्षणका कामहरू हुदै आएका छन । यहि परप्रेक्ष्यमा आ.व. २०६८/६९ मा सहकारी क्षेत्रमा निम्न लिखित कार्यक्रमहरू संचालित भएका थिए ।

५.२ कार्यक्रमगत भारित प्रगति सारांश

कार्यक्रमको नाम	बजेट शिर्षक	भारित प्रगति प्रतिशत
सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (नियमित)	३१२१३४-३/४	९१.७५
सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (वजेट वक्तब्यमा उल्लेखित नीतिगत कार्यक्रम)	३१२१३४-३/४	३७.५३
सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	३१२१३३-३/४	८३.०७
डिभिजन सहकारी कार्यालय (लक्षित वर्गका सहकारी संस्थाका सदस्यहरूलाई लेखा ब्यवस्थापन तालीम)	३१२०१८-३/४	१००
सहकारी खेति कार्यक्रम	३१२१२०-३	१००

५.३ विनियोजित वजेट तथा खर्च

कार्यक्रमको नाम	वजेट विनियोजन रु हजारमा	बजेट निकासा रु.हजारमा	खर्च रकम रु हजारमा
सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (३१२१३४-३/४)	६५७००	६५७००	५८५४२ (९० प्र)
सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (३१२१३४-३/४) (वजेट वक्तब्य)	१८६०००	१४८०००	६९५३० (४७ प्र)
सहकारी प्रशिक्षण केन्द (३१२१३३-३/४)	८१३५८	८१३५८	६७२२३ (८३ प्र)
डिभिजन सहकारी कार्यालय (३१२०१८-३/४)	१२८९८५	१३८२१२	१२४४०३ (९० प्र)
सहकारी विभाग (३१२०१७-३/४)	१०१९२	१०१९२	९४९३ (९३ प्र)
सहकारी खेति कार्यकम (३१२१२०-३)	८५००	८५००	८४८५ (१०० प्र)

माथि उल्लेखित विभिन्न कार्यकम /आयोजनाहरू कमशः सहकारी क्षेत्र सुढृढीकरण आयोजना, सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र, डिभिजन सहकारी कार्यालय र सहकारी खेति तर्फको बार्षिक भारित प्रगति कमशः ९२.०० प्रतिशत, ८३.०० प्रतिशत, १००.०० प्रतिशत र १००.०० प्रतिशत र वितीय प्रगति कमशः९०.०० प्रतिशत, ८३.०० प्रतिशत, ९०.०० प्रतिशत र १००.०० प्रतिशत भई कार्य सम्पादन स्तर उत्तम रहेको थियो ।

नेपाल सरकार
सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
तृतीय चौमासिक / बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन

रकम रु. हजारमा

१. आ.व. :- २०६८/०६९

२. बजेट उपशीर्षक नं. :- ३१२०१८

३. मन्त्रालयः-कृषि तथा सहकारी

४. विभाग/संस्था :- सहकारी

५. कार्यक्रम/आयोजनाको नाम :- डिभिजन सहकारी कार्यालय (लक्षित वर्ग र समुहका सहकारी)

६ आयोजना/कार्यालय प्रमुखको नाम :-सुदर्शन प्रसाद ढकाल

७ यस अवधिको बजेट (तृतीय चौमासिक) (रु):- 5550

(क) आन्तरिक

(१) नेपाल सरकार :-

(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-

(३) जनसहभागिता :-

८ यस अवधिको खर्च 5550

(क) आन्तरिक

(१) नेपाल सरकार :-

(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-

(३) जनसहभागिता :-

९. चौमासिक बजेटको तुलनामा खर्च प्रतिशत :- 100.00

१०. शुरुदेखि यस अवधिसम्मको कुल खर्च प्रतिशत (कुल लागतको तुलनामा) :- 100.00

११. बितेको समय प्रतिशतमा (कुल अवधिको तुलनामा) :- 100.00

	कार्यक्रम/कियाकलाप :-	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			तृतीय चौमासिक लक्ष्य			तृतीय चौमासिक प्रगति		प्रतिवेदन अवधिसम्मको यस आ. व. को प्रगति		आयोजनाको कुलमध्ये हालसम्म		कै.
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत प्रगति	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	फर्निचर खरिद	पटक	1	1.80	100	1	1.802	100	1	1.802	1	1.80			
s=	k"hLut vf{ cGtu{tsf sfo{qmdx?sf] hDdf		1	1.8018	100	1	1.802	100	1	1.802	1	1.80			
आ.	**चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**														

1	लक्षित वर्ग र समुहका सहकारी संस्थाहरुलाई लेखा व्यवस्थापन तालीम	संख्या	77	98.20	5450	41	52.29	2619	39	49.74	77	98.198			
	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरुको जम्मा		77	98.20	5450	41	52	2619	39	49.74	77	98.20			
	कार्यालय संचालन खर्च														
	कुल जम्मा		**78**	**100.00**	**5550**	**42**	**54.09**	**33333**	**40.00**	**51.54**	**78.00**	**100.00**			

५.४ डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूकौ एकमुष्ठ प्रगति प्रतिवेदन :

k|ult ljZn]if)f tfnLsf

qm=;+=	sfof{no	jflif{s jh]^	t[tLo rf}dfl;s jh]^	t[tLo rf}dfl;s ef/	efl/t k|ult	k|ult k|ltzt	t[tLo rf}dfl;s vr{	t[tLo rf}dfl;svr{ k|ltzt	jflif{s vr{	jflif{s vr{ k|ltzt	;xsf/L n]vf Aoj:yfkg tfnLd	
											nIo	k|ult
1	स.प्र. तथा डि का. सुनसरी	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
2	स.प्र. तथा डि का.चितवन	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
3	स.प्र. तथा डि का.कास्की	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
4	स.प्र. तथा डि का.वाँके	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
5	स.प्र. तथा डि का.कैलाली	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
6	डि .स.का.	210	70	33.33	33.34	100.0	70.0	100	210	100	3.00	3.00

	इलाम											
7	डि .स.का. झापा	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
8	डि .स.का. मोरङ्ग	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
9	डि .स.का. धनकुटा	280	140	50.00	32.14	64.29	140.0	100	280	100	4.00	4.00
10	डि .स.का. सिरहा, लहान	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
11	डि .स.क. उदयपुर	280	140	50.00	50.00	100.00	140.0	100	280	100	4.00	4.00
12	डि .स.का. दोलखा	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
13	डि .स.का. धनुषा	210	70	33.33	33.34	100.02	70.0	100	210	100	3.00	3.00
14	डि .स.का. सर्लाही	70	70	100.00	100.00	100.00	70.0	100	70	100	1.00	1.00
15	डि .स.का. रौतहट	70	70	100.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
16	डि .स.का. काठमाडौ	70	70	100.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
17	डि .स.का. ललितपुर	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
18	डि .स.का. भक्तपुर	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00

19	डि .स.का.काभ्रे	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
20	डि .स.का. नुवाकोट	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
21	डि .स.का. धादिङ्ग	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
22	डि .स.का. बारा	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
23	डि .स.का. पर्सा	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
24	डि .स.का. मकवानपुर	140	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	140	100	2.00	2.00
25	डि .स.का. तनहुँ	210	70	33.33	33.33	99.99	70.0	100	210	100	3.00	3.00
26	डि .स.का. बाग्लुङ्ग	280	140	50.00	50.00	100.00	140.0	100	280	100	4.00	4.00
27	डि .स.का. स्याङ्जा	70	70	100.00	100.00	100.00	70.0	100	70	100	1.00	1.00
28	डि .स.का. नवलपरासी	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
29	डि .स.का. रुपन्देहि	70	0	0.00	0.00	0.00	0.0	0	70	100	1.00	1.00
30	डि .स.का. पाल्पा	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
31	डि .स.का. कपिलवस्तु	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00

32	डि .स.का. दाङ्ग	350	210	60.00	60.00	100.00	210.0	100	350	100	5.00	5.00
33	डि .स.का. वर्दिया	70	70	100.00	100.00	100.00	70.0	100	70	100	1.00	1.00
34	डि .स.का. सुर्खेत	210	70	33.33	33.33	99.99	70.0	100	210	100	3.00	3.00
35	डि .स.का. डोटी	280	140	50.00	32.14	64.29	140.0	100	280	100	4.00	4.00
36	डि .स.का. जुम्ला	410	246	60.00	60.00	100.00	246.0	100	410	100	5.00	5.00
37	डि .स.का. कन्चनपुर	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
38	डि .स.का. वैतडी	140	70	50.00	50.00	100.00	70.0	100	140	100	2.00	2.00
	जम्मा	5450	2346	1453.3	1218	2229	2206.0	2300.0	5450.0	3800.0	77.0	77.0

नेपाल सरकार
सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
तृतीय चौमासिक/बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन

रायोआ (केअमु)
फा.नं २ पा नं. १

रकम रु. हजारमा

१. आ.व. :- २०६८/०६९
२. बजेट उपशीर्षक नं. :- ३१२१२०-३
३. मन्त्रालय:-कृषि तथा सहकारी
४. विभाग/संस्था :- सहकारी
५. कार्यक्रम/आयोजनाको नाम :- सहकारी खेती कार्यक्रम
६ आयोजना/कार्यालय प्रमुखको नाम :-सुदर्शन प्रसाद ढकाल
७ यस अवधिको बजेट (द्धितीय चौमासिक) (रु):- 8500
(क) आन्तरिक(१) नेपाल सरकार :-
(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-
(३) जनसहभागिता :-

८ यस अवधिको खर्च 8485
(क) आन्तरिक
(१) नेपाल सरकार :-
(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-
(३) जनसहभागिता :-

९. चौमासिक बजेटको तुलनामा खर्च प्रतिशत :- 99.82
१०. शुरुदेखि यस अवधिसम्मको कुल खर्च प्रतिशत (कुल लागतको तुलनामा) :- 100
११. बितेको समय प्रतिशतमा (कुल अवधिको तुलनामा) :- 100

	कार्यक्रम/ क्रियाकलाप :-	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			तृतीय चौमासिक लक्ष्य			तृतीय चौमासिक प्रगति		प्रतिवेदन अवधिसम्मको यस आ. व. को प्रगति		आयोजनाको कुलमध्ये हालसम्म		कै.
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत प्रगति	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
अ.	**पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**									0					
s=	k"hLut vr{ cGtu{tsf sfo{qmdx?sf] hDdf		0	0.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
आ.	**चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**														
१	**सहकारी खेती सर्पोट कार्यक्रम (कृषि विभाग तर्फको)**														
	सहकारी खेतिमा आवद्ध	पटक	38	38.00	3230	38	38.00	3230	38	38.00	38	38			

	कृषकहरुलाई सहकारी व्यवस्थापन तालीम (एक हप्ते)														
	सहकारी खेतिमा आवद्ध कृषकहरुलाई सहकारी लेखा तालीम (एक हप्ते)	पटक	38	38.00	3230	0	0.00	0	0	0.00	38	38			
	सहकारी खेती कार्यक्रम अनुगमन	पटक	76	4.47	380	38	2.24	190	37	2.18	74	4.35			
2	**सहकारी खेती (पशुपालन)सर्पोट कार्यक्रम सहकारी विभागबाट संचालित**														
2.1	सहकारी लेखा तालीम (एक हप्ते)	पटक	3	7.06	600	1	2.35	200	1	2.35	3	7.059			
2.2	सहकारी व्यवस्थापन तालीम (एक हप्ते)	पटक	3	7.06	600	1	2.35	200	1	2.35	3	7.059			
2.3	सहकारी सचेतना तालीम (३ दिने)	जिल्ला	5	2.94	250	2	1.18	100	2	1.18	5	2.941			
2.4	सहकारी खेती (पशु पालन) कार्यक्रम अनुगमन	पटक	5	2.47	210	2	0.99	84	2	0.99	5	2.47			
	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरुको जम्मा		168	100	8500	82	47	4004	81	47	166	98.81			
	कार्यालय संचालन खर्च														
	कुल जम्मा		**168**	**100.00**	**8500**	**82.00**	**47.11**	**4004.00**	**81.00**	**47.05**	**166.00**	**98.81**	**0.00**	**0.00**	

नेपाल सरकार
सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
तृतीय चौमासिक/वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (विभाग समेत)

रायोआ(केअमू)फा.नं२
पाना.नं २
(रकम रु.हजारमा)

१.आयोजनाको नाम : सहकारी खेती

२.जग्गा प्राप्ति (हे):-

३.जनशक्ति आपूर्पि:-

४.कल्सल्टेण्टको नियुक्ति :-

(क) विदेशी :-

(ख) स्वदेशी:-

८. आयोजनको उपलब्धी प्रतिफल विवरण

५.ठेक्का पट्टा स्थिति:-

(क) यस अवधिमा ठेक्का लगाउने लक्ष्य रहेको कार्यको लागत (रु)

(ख) कति लागतको कार्य ठेक्कामा दिइयो(रु):

६.दार्त संस्थामा लेखापरीक्षण रिपोर्ट पठाएको (संख्या):

७. शोधभर्ना स्थिति:

(क(माग गर्नुपर्ने रकम (रु):

(ख) माग गरेको रकम (रु):

(ग) प्राप्त हुने बांकी रकम(रु):

क. सं.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	प्रथम चौमासिक		द्वितिय चौमासिक		तृतीय चौमासिक		बार्षिक		कैफियत
			लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	
	पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु										
	पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरुको जम्मा		०	०	०	०					
	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु										
	सहकारी खेती सर्पोट कार्यक्रम (कृषि विभाग तर्फको)										
१	सहकारी खेतिमा आवद्ध कृषकहरुलाई सहकारी व्यवस्थापन तालीम (एक हप्ते)	पटक			0	0	38	38	38	38	
२	सहकारी खेतिमा आवद्ध कृषकहरुलाई सहकारी लेखा तालीम (एक हप्ते)	पटक			38	38	0	0	38	38	

३	सहकारी खेती कार्यक्रम अनुगमन	पटक			40	38	40	38	76	74	
	सहकारी खेती (पशुपालन)सर्पोट कार्यक्रम सहकारी विभागबाट संचालित										
	सहकारी लेखा तालीम (एक हप्ते)	पटक			2	1	1	2	3	3	
४	सहकारी व्यवस्थापन तालीम (एक हप्ते)	पटक			3	2	1	2	3	3	
५	सहकारी सचेतना तालीम (३ दिने)	पटक			3	3	2	2	5	5	
६	सहकारी खेती (पशु पालन) कार्यक्रम अनुगमन	पटक			2	1	3	2	5	5	
	कुल जम्मा		०.००	०.००	88.00	83.00	85.00	84.00	168.00	166.00	०.००

;xsf/L v]tL sfo{qmd tkm{sf] sfof{nout efl/t k|ult -a=p=lz=g+ 312120-3_

/sd ? xhf/df

s|=;+=	sfo{s|d÷cfof]hgf	aflif{s jh]^	ef/	aflif{s		
				Reported Psd'i& k|ult k|ltzt	efl/t k|ult	hDdf efl/t
1	2	3	4	5	6	7
1	सहकारी विभाग	1660	19.529	100.0	19.529	
2	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय (सुनसरी)	180	2.118	100.0	2.118	
3	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय (चितवन)	180	2.118	100.0	2.118	
4	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय (कास्की)	180	2.118	100.0	2.118	

5	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय (बाँके)	180	2.118	100.0	2.118	
6	सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय (कैलाली)	180	2.118	100.0	2.118	
7	डिभिजन सहकारी कार्यालय (इलाम,ताप्लेजुङ्ग,पांचथर)	180	2.118	100.0	2.118	
8	डिभिजन सहकारी कार्यालय (झापा)	180	2.118	100.0	2.118	
9	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (मोरङ्ग)	180	2.118	100.0	2.118	
10	डिभिजन सहकारी कार्यालय (धनकुटा,तेहथुम,संखुवासभा,भोजपुर)	180	2.118	100.0	2.118	
11	डिभिजन सहकारी कार्यालय (सिराहा, सप्तरी)	180	2.118	100.0	2.118	
12	डिभिजन सहकारी कार्यालय (उदयपुर,ओखलढुङ्गा,खोटाेङ्ग,सोलखुम्वु)	180	2.118	100.0	2.118	
13	डिभिजन सहकारी कार्यालय (दोलखा,रामेछाप)	180	2.118	100.0	2.118	
14	डिभिजन सहकारी कार्यालय (धनुषा, महोत्तरी,सिन्धुली)	180	2.118	100.0	2.118	
15	डिभिजन सहकारी कार्यालय (सर्लाही)	180	2.118	100.0	2.118	
16	डिभिजन सहकारी कार्यालय (रौतहट)	180	2.118	100.0	2.118	
17	डिभिजन सहकारी कार्यालय (काठमाण्डौ)	180	2.118	100.0	2.118	
18	डिभिजन सहकारी कार्यालय (ललितपुर)	180	2.118	100.0	2.118	
19	डिभिजन सहकारी कार्यालय (भक्तपुर)	180	2.118	100.0	2.118	
20	डिभिजन सहकारी कार्यालय (काभेपन्चौक,सिन्धुपाल्चोक)	180	2.118	100.0	2.118	
21	डिभिजन सहकारी कार्यालय (नुवाकोट, रसुवा)	180	2.118	100.0	2.118	
22	डिभिजन सहकारी कार्यालय (धादिङ्ग)	180	2.118	100.0	2.118	
23	डिभिजन सहकारी कार्यालय (बारा)	180	2.118	100.0	2.118	
24	डिभिजन सहकारी कार्यालय (पर्सा)	180	2.118	100.0	2.118	

25	डिभिजन सहकारी कार्यालय (मकवानपुर)	180	2.118	100.0	2.118	
26	डिभिजन सहकारी कार्यालय (तनहुँ, गोरखा, लमजङ मनाङ)	180	2.118	100.0	2.118	
27	डिभिजन सहकारी कार्यालय (बाग्लुङ, पर्वत, मुस्ताङ, म्याग्दी)	180	2.118	100.0	2.118	
28	डिभिजन सहकारी कार्यालय (स्याङ्जा)	180	2.118	100.0	2.118	
29	डिभिजन सहकारी कार्यालय (नवलपरासी)	180	2.118	100.0	2.118	
30	डिभिजन सहकारी कार्यालय (रूपन्देही)	180	2.118	100.0	2.118	
31	डिभिजन सहकारी कार्यालय (पाल्पा, गुल्मी)	180	2.118	100.0	2.118	
32	डिभिजन सहकारी कार्यालय (कपिलबस्तु, अहाखाची)	180	2.118	100.0	2.118	
33	डिभिजन सहकारी कार्यालय (दाङ, सल्यान,रुकुम,रोल्पा,प्यूठान)	180	2.118	100.0	2.118	
34	डिभिजन सहकारी कार्यालय (वर्दिया)	180	2.118	100.0	2.118	
35	डिभिजन सहकारी कार्यालय (सुर्खेत, जाँजरकोट, दैलेख,)	180	2.118	100.0	2.118	
36	डिभिजन सहकारी कार्यालय (बझाङ्ग, वाजुरा, अछाम, डोटी)	180	2.118	99.9	2.115	
37	डिभिजन सहकारी कार्यालय (जुम्ला,हुम्ला,मुगु,डोल्पा,कालिकोट)	180	2.118	100.0	2.118	
38	डिभिजन सहकारी कार्यालय (कन्चनपुर, डडेलधुरा)	180	2.118	100.0	2.118	
39	डिभिजन सहकारी कार्यालय (वैतडी, दार्चुला)	180	2.118	100.0	2.118	
	जम्मा	**8500**	**100.000**		**99.997**	

सहकारी खेती कार्यक्रम तर्फको वित्तीय प्रगति (व.उ.शि.नं ३१२१२०(३)

s|= ;+=	sfo{s|d÷cfof]hgf	aflif{s jh]^	t[tLo rf}dfl;s jh]^	t[tLo rf}dfl;s vr{	t[tLo rf}dfl;s k|ult	aflif{s vr{	aflif{s ljlto k|ult
1	सहकारी विभाग	1660.00	1176	1176.00	100	1660.0	100.00
2	स.प्र. तथा डि का. सुनसरी	180.00	90	90.000	100	180	100.00
3	स.प्र. तथा डि का. चितवन	180.00	90	90.000	100	177	98.33
4	स.प्र. तथा डि का., कास्की	180.00	90	90.000	100	178	98.89
5	स.प्र. तथा डि का.वाँके	180.00	90	90.000	100	175	97.22
6	स.प्र. तथा डि का.कैलाली	180.00	90	90.000	100	180	100.00
7	डि .स.का. इलाम	180.00	90	90.000	100	180	100.00
8	डि .स.का. झापा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
9	डि .स.का. मोरङ्ग	180.00	90	90.000	100	180	100.00
10	डि .स.का. धनकुटा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
11	डि .स.का. सिरहा, लहान	180.00	90	90.000	100	180	100.00
12	डि .स.का.उदयपुर	180.00	90	90.000	100	180	100.00
13	डि .स.का. दोलखा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
14	डि .स.का. धनुषा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
15	डि .स.का. सर्लाही	180.00	90	90.000	100	180	100.00
16	डि .स.का. रौटहट	180.00	90	90.000	100	180	100.00
17	डि .स.का. काठमाडौ	180.00	90	90.000	100	180	100.00
18	डि .स.का. ललितपुर	180.00	90	90.000	100	180	100.00
19	डि .स.का. भक्तपुर	180.00	90	90.000	100	180	100.00

20	डि .स.का.काभ्रे	180.00	90	90.000	100	180	100.00
21	डि .स.का. नुवाकोट	180.00	90	90.000	100	180	100.00
22	डि .स.का. धादिङ्ग	180.00	90	90.000	100	180	100.00
23	डि .स.का. बारा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
24	डि .स.का. पर्सा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
25	डि .स.का.मकवानपुर	180.00	90	90.000	100	180	100.00
26	डि .स.का. तनहुँ	180.00	90	90.000	100	175	97.22
27	डि .स.का. बाग्लुङ्ग	180.00	90	90.000	100	180	100.00
28	डि .स.का. स्याङ्जा	180.00	90	90.000	100	180	99.89
29	डि .स.का. नवलपरासी	180.00	90	90.000	100	180	99.89
30	डि .स.का. रूपन्देहि	180.00	90	90.000	100	180	100.00
31	डि .स.का. पाल्पा	180.00	90	90.000	100	180	100.00
32	डि .स.का. कपिलवस्तु	180.00	90	90.000	100	180	100.00
33	डि .स.का. दाङ्ग	180.00	90	90.000	100	180	100.00
34	डि .स.का. वर्दिया	180.00	90	90.000	100	180	100.00
35	डि .स.का. सुर्खेत	180.00	90	90.000	100	180	100.00
36	डि .स.का. डोटी	180.00	90	85.000	94.444	180	100.00
37	डि .स.का. जुम्ला	180.00	90	90.000	100	180	100.00
38	डि .स.का. कन्चनपुर	180.00	90	90.000	100	180	100.00
39	डि .स.का. वैतडी	180.00	90	90.000	100	180	100.00
	जम्मा	8500.00	4596	4591.00	99.891	8484.6	99.82
	वित्तिय प्रगति प्रतिशत (तृतीय चौमासिक)	99.89					

	वित्तिय प्रगति प्रतिशत (वार्षिक)	99.82					

५.६ सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (उपलब्धि विवरण)

आ.व. २०६८/६९

सि. नं.	कार्यक्रम	ईकाई	प्रथम चौमासिक		द्धितीय चौमासिक		तृतीय चैंमासिक		यस अवधि सम्मको	
			लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण
1=	पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू									
2=	क. सहकारी परिसर सुधार	पटक	0	0	1	1			1	1
3=	ख. फर्निचर तथा फिक्चर खरिद	पटक			1	1			1	1
4=	ग. मेशिनरी खरिद	गोटा			1	1			1	1
5=	घ. सहकारी संघ/संस्थाहरूको सहकार्यमा कृषिजन्य उद्योगहरू स्थापना	संख्या					108	71	108	71
6=	पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको जम्मा		0	0	3	3	108	71	111	74
7=	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू									
8=	सहकारी सम्वन्धि श्रब्य दृश्य (टेलिचलचित्र तथा वृत्तचित्र निर्माण)	पटक	1	0	1	1	0	1	2	2
9=	सुचना संजाल ब्यवस्थापनको लागि संचालन सेवा करार	पटक	1	1	1	1	1	1	3	3
10=	सहकारी सम्बन्धी श्रब्य दृश्य सामाग्री	पटक	4	4	4	4	4	4	12	12

	प्रसारण (यफ.एम. समेत)									
11=	पत्रपत्रिका मार्फत सहकारी सम्वनधी सूचना प्रकाशन	पटक	8	8	8	8	9	9	25	25
12=	वार्षिक,प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन, सहकारी तथ्याङ्क वुलेटिन तथा प्रवर्द्धन र जागरण सामाग्री प्रकाशन	संख्या	2	2	2	2	3	3	7	7
13=	कर्मचारीको लागि राष्टिय/ अन्तराष्ट्रिय अध्ययन भ्रमणमा सहभागिता	संख्या	1	1	1	0	1	2	3	2
14=	सहकारी नियमन तथा क्षमता विकास तालिम	पटक	0	0	1	0	0	0	1	0
15=	सहकारी प्रवर्द्धन गोष्टि (साझेदारी तथा सहभागितात्मक कार्यक्रम)	पटक	1	0	1	0	1	2	3	2
16=	सहकारी दिवस	पटक	0	0	0	0	1	1	1	1
17=	वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा, चौ.प्रगति समीक्षा तथा सहकारी सूचना व्यवस्थापन विधि विषयक क्षेत्रिय गोष्टि	पटक	0	0	2	2	2	2	4	4
18=	वार्षिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी	पटक	1	1	0	0	0	0	1	1
19=	अध्ययन अनुसन्धान									
20=	क. सहकारी संघ संस्थालाई दिइने अनुदान तथा अन्य कार्यविधि तर्जुमा	संख्या	0	0	1	1	2	2	3	3
21=	ख) सहकारी नमूना विनियम निर्माण	संख्या	1	0	1	2	1	1	3	3
22=	घुम्ती सहकारी सेवा तथा सहकारी अनुगमन	जिल्ला	15	15	15	15	20	20	50	50
23=	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको जम्मा		35	32	38	36	45	48	118	115
	कुल जम्मा		35	32	41	39	153	119	229	189

नेपाल सरकार
सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन

रायोआ (केअमु)
फा.नं २ पा नं. १

रकम रु. हजारमा

१. आ.व. :- २०६८/०६९
२. बजेट उपशीर्षक नं. :- ३१२१३४-३/४
३. मन्त्रालयः- सहकारी तथा गरिबी निवारण
४. विभाग/संस्था :- सहकारी
५. कार्यक्रम/आयोजनाको नाम :- सहकारी क्षेत्र सु.आ.
६ आयोजना/कार्यालय प्रमुखको नाम :-केदार न्यौपाने
७ यस अवधिको बजेट (तृतिय चौमासिक) (रु):- 11269
(क) आन्तरिक (१) नेपाल सरकार :-
(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-
(३) जनसहभागिता :-

८ यस अवधिको खर्च 10079
(क) आन्तरिक (१) नेपाल सरकार :- 10079
(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-
(३) जनसहभागिता :-

९. चौमासिक बजेटको तुलनामा खर्च प्रतिशत :- 89
१०. शुरुदेखि यस अवधिसम्मको कुल खर्च प्रतिशत (कुल लागतको तुलनामा) :- 89
११. बितेको समय प्रतिशतमा (कुल अवधिको तुलनामा) :- 100

सि. नं.	कार्यक्रम/कियाकलाप :-	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति		प्रतिवेदन अवधिसम्मको यस आ. व. को प्रगति		आयोजनाको कुलमध्ये हालसम्म		कैफियत
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत प्रगति	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
अ.	**पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**									0					
१	क. सहकारी परिसर सुधार	पटक	1	1.775	200	1	1.775	200	1	1.775	1	1.775			
	ख. फर्निचर तथा फिक्चर खरिद	पटक	1	0.887	100	1	0.887	100	1	0.887	1	0.887			
	ग. मेशिनरी खरिद	गोटा	1	0.532	60	1	0.532	60	1	0.532	1	0.532			
२	घ. सहकारी संघ/संस्थाहरुको सहकार्यमा कृषिजन्य उद्योगहरु स्थापना	संख्या													
S=	**k"hLut vr{ cGtu{tsf sfo{qmdx?sf] hDdf**		3	3.195	360	3	3.195	360	3	3.195	3	3.195	0	0	
आ.	**चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**														

१	सहकारी सम्वन्धि श्रव्य दृश्य (टेलिचलचित्र तथा वृत्तचित्र निर्माण)	पटक	2	2.662	300	2	2.662	300	2	2.662	2	2.662			
२	सुचना संजाल व्यवस्थापनको लागि संचालन सेवा करार	पटक	3	3.993	450	3	3.993	450	3	3.993	3	3.993			
३	सहकारी सम्बन्धी श्रव्य दृश्य सामाग्री प्रसारण (यफ.एम. समेत)	पटक	12	4.259	480	12	4.259	480	12	4.259	12	4.259			
४	पत्रपत्रिका मार्फत सहकारी सम्वनधी सूचना प्रकाशन	पटक	25	4.437	500	25	4.437	500	25	4.437	25	4.437			
६	वार्षिक,प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन, सहकारी तथ्याङ्क वुलेटिन तथा प्रवर्द्धन र जागरण सामाग्री प्रकाशन	संख्या	7	4.437	500	7	4.437	500	7	4.437	7	4.437			
८	कर्मचारीको लागि राष्टिय/ अन्तराष्ट्रिय अध्ययन भ्रमणमा सहभागिता	संख्या	3	3.993	450	3	3.993	450	3	3.993	2	2.662			
९	सहकारी नियमन तथा क्षमता विकास तालिम	पटक	1	1.331	150	1	1.331	150	0	0.000	0	0			
१०	सहकारी प्रवर्द्धन गोष्टि (साझेदारी तथा सहभागितात्मक कार्यक्रम)	पटक	3	3.993	450	3	3.993	450	2	2.662	1	1.331			
	अन्तराष्ट्रिय सहकारी बर्ष कार्यक्रम	पटक	1	5.449	614	1	5.449	614	1	5.449	1	5.449			
११	सहकारी दिवस	पटक	1	1.065	120	1	1.065	120	1	1.065	1	1.065			
१२	वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा, चौ.प्रगति समीक्षा तथा सहकारी सूचना व्यवस्थापन विधि विषयक क्षेत्रिय गोष्टि	पटक	4	4.437	500	4	4.437	500	4	4.437	4	4.437			
१३	वार्षिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी	पटक	1	1.331	150	1	1.331	150	1	1.331	1	1.331			
१४	**अध्ययन अनुसन्धान**														

	क. सहकारी संघ संस्थालाई दिइने अनुदान तथा अन्य कार्यविधि तर्जुमा	संख्या	3	2.662	300	3	2.662	300	3	2.662	3	2.662			
	ख) सहकारी नमूना विनियम निर्माण	संख्या	3	1.597	180	3	1.597	180	3	1.597	3	1.597			
१५	घुम्ती सहकारी सेवा तथा सहकारी अनुगमन	जिल्ला	50	6.789	765	50	6.789	765	50	6.789	50	6.789			
१७	सहकारी संघहरुलाई अनुदान	संख्या	12	44.370	5000	12	44.370	5000	12	44.370	12	44.37			
	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरुको जम्मा		131	96.81	10909	131	96.81	10909	129	94.14	127	91.48	0	0	0
	कुल जम्मा		**134**	**100.00**	**11269**	**134**	**100.00**	**######**	**132.00**	**97.34**	**130.00**	**94.68**	**0.00**	**0.00**	

वार्षिक प्रगति प्रतिशत	**97.34**

कार्यालय प्रमुख :-
मिति :-

विभागीय/संस्था प्रमुख :-
मिति :-

प्रमाणित गर्ने :-
मिति :-

सहकारी विभाग/ ;xsf/L If]q ;'b[l(s/)f cfof]hgf
-j=p=lz=g+ 312134-3÷4_
cf=j= 068.69 sf] efl/t k|ult ljj/)f

/sd ? xhf/df

				jflif{s			
				Reported Ps d'i& k|ult k|ltzt	efl/t k|ult	hDdf efl/t	s}lkmot
1	2	3	4	5	6	7	8
1	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरणा आयोजना (केन्द्र, विभाग)	11269	17.152	97.340	16.696		
2	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (सुनसरी)	680	1.035	85.590	0.886		
3	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (चितवन)	680	1.035	100.000	1.035		
4	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (कास्की)	680	1.035	95.000	0.983		
5	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (बाँके)	680	1.035	85.200	0.882		
6	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (कैलाली)	680	1.035	93.820	0.971		
7	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (इलाम, ताप्लेजुङ्ग, पांचथर)	1015	1.545	100.000	1.545		
8	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (झापा)	1085	1.651	100.000	1.651		
9	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (मोरङ्ग)	10875	16.553	79.360	13.136		
10	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (धनकुटा, तेहथुम, संखुवासभा, भोजपुर)	1048	1.595	100.000	1.595		
11	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (सिराहा, सप्तरी)	790	1.202	94.180	1.132		
12	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना(उदयपुर, ओखलढुङ्गा, खोटाङ्ग, सोलखुम्वु)	1120	1.705	94.650	1.614		

13	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (दोलखा,रामेछाप)	835	1.271	100.000	1.271		
14	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (धनुषा, महोत्तरी,सिन्धुली)	5805	8.836	66.910	5.912		
15	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (सर्लाही)	790	1.202	97.000	1.166		
16	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (रौतहट)	790	1.202	100.000	1.202		
17	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (काठमाण्डौ)	901	1.371	90.440	1.240		
18	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (ललितपुर)	845	1.286	100.000	1.286		
19	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (भक्तपुर)	850	1.294	100.000	1.294		
20	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (काभेपन्चौक,सिन्धुपाल्चोक)	880	1.339	100.000	1.339		
21	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (नुवाकोट, रसुवा)	990	1.507	100.000	1.507		
22	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (धादिङ्ग)	1095	1.667	100.000	1.667		
23	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (बारा)	1065	1.621	96.750	1.568		
24	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (पर्सा)	955	1.454	100.000	1.454		
25	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (मकवानपुर)	855	1.301	92.970	1.210		
26	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना तनहुँ,गोरखा, लमजङ मनाङ)	915	1.393	100.000	1.393		
27	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (बाग्लुङ, पर्वत, मुस्ताङ, म्याग्दी)	915	1.393	100.000	1.393		
28	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (स्याङ्जा)	790	1.202	74.570	0.897		
29	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (नवलपरासी)	860	1.309	100.000	1.309		

30	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (रूपन्देही)	845	1.286	96.060	1.235		
31	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (पाल्पा, गुल्मी)	865	1.317	98.930	1.303		
32	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (कपिलबस्तु, अर्घाखाची)	865	1.317	100.000	1.317		
33	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (दाङ, सल्यान,रुकुम,रोल्पा,प्यूठान)	5946	9.050	98.700	8.933		
34	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (वर्दिया)	805	1.225	100.000	1.225		
35	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (सुर्खेत, जाँजरकोट, दैलेख,)	995	1.514	99.900	1.513		
36	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (बझाङ्ग, वाजुरा, अछाम, डोटी)	865	1.317	100.000	1.317		
37	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (जुम्ला,हुम्ला,मुगु,डोल्पा,कालिकोट)	871	1.326	100.000	1.326		
38	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (कन्चनपुर, डडेलधुरा)	815	1.240	94.380	1.171		
39	सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (वैतडी, दार्चुला)	790	1.202	100.000	1.202		
40	के.स.प्र. के.	1300	1.979	100.000	1.979		
	जम्मा	**65700**	**100.00**		**91.754**		

सहकारी विभाग/ ;xsf/L If]q ;'b[l(s/)f cfof]hgf

-j=p=lz=g+ 312134-3÷4_

cf=j= 2068.69 aflif{s ljQLo k|ult

/sd ? xhf/df

qm=;+=	sfof{no	jh]^ / vr{		jflfif{s ljQLo k|ult	s}lkmot
1	सहकारी विभाग	11269	10079.000	89.44	
2	स.प्र. तथा डि का. सुनसरी	680	582.000	85.59	
3	स.प्र. तथा डि का. चितवन	680	679.330	99.90	
4	स.प्र. तथा डि का.कास्की	680	643.750	94.67	
5	स.प्र. तथा डि का.वाँके	680	578.000	85.00	
6	स.प्र. तथा डि का.कैलाली	680	615.000	90.44	
7	डि .स.का. इलाम	1015	1015.000	100	
8	डि .स.का. झापा	1085	1085.000	100	
9	डि .स.का. मोरङ्ग	10875	8186.000	75.27	
10	डि .स.का. धनकुटा	1048	1048.000	100.0	
11	डि .स.का. सिरहा, लहान	790	773.000	97.85	
12	डि .स.का.उदयपुर	1120	1120.000	100	
13	डि .स.का. दोलखा	835	835.000	100	
14	डि .स.का. धनुषा	5805	3457.000	59.55	
15	डि .स.का. सर्लाही	790	770.000	97.47	
16	डि .स.का. रौटहट	790	789.700	99.96	
17	डि .स.का. काठमाडौ	901	815.000	90.46	
18	डि .स.का. ललितपुर	845	844.950	99.99	
19	डि .स.का. भक्तपुर	850	850.000	100	

20	डि .स.का.काभ्रे	880	880.000	100
21	डि .स.का. नुवाकोट	990	990.000	100
22	डि .स.का. धादिङ्ग	1095	1095.000	100
23	डि .स.का. बारा	1065	1035.000	97.18
24	डि .स.का. पर्सा	955	952.000	99.69
25	डि .स.का.मकवानपुर	855	795.000	92.98
26	डि .स.का. तनहुँ	915	915.000	100.0
27	डि .स.का. बाग्लुङ्ग	915	915.000	100
28	डि .स.का. स्याङ्जा	790	540.000	68.35
29	डि .स.का. नवलपरासी	860	860.000	100
30	डि .स.का. रूपन्देहि	845	791.000	93.61
31	डि .स.का. पाल्पा	865	856.000	98.96
32	डि .स.का. कपिलवस्तु	865	843.130	97.47
33	डि .स.का. दाङ्ग	5946	5869.000	98.71
34	डि .स.का. वर्दिया	805	805.000	100
35	डि .स.का. सुर्खेत	995	995.000	100.0
36	डि .स.का. डोटी	865	865.000	100
37	डि .स.का. जुम्ला	871	871.000	100
38	डि .स.का. कन्चनपुर	815	815.000	100
39	डि .स.का. वैतडी	790	790.000	100.00
40	के.स.प्र. के.	1300	1300.000	100.00
	जम्मा	65700	58542.860	89.11
	वित्तिय प्रगति प्रतिशत 89.11			

जिल्लागत प्रगति विश्लेषण तालीका :

m= +=| sfof{no	jflif{s jh]^	jflif{s jh]^	jflif{s ef/	efl/t k|ult	k|ult k|ltzt	jflif{s vr{	jflif{s vr{ k|ltzt	sfo{s|d														
									d]zLg/L ;fdfg vl/b		;"rgf Aoj:yfkg tyf k|sfzg		s[ifs ;d"x ;xsf/Ls/)f		;xsf/L ;'zf;g cGt/lqmof		;xsf/L v]lt k|j\${g		;xsf/L lzlj/ ;+rfng		hfu/)f k|sfzg	
									nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ul
1	स.प्र. तथा डि का. सुनसरी	680	680	100	85.59	85.59	582.0	86	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
2	स.प्र. तथा डि का.चितवन	680	680	100	100.00	100.00	679.3	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
3	स.प्र. तथा डि का.कास्की	680	680	100	95.00	95.00	643.8	95	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	1	1	3	
4	स.प्र. तथा डि का.वाँके	680	680	100	85.20	85.20	578.0	85	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
5	स.प्र. तथा डि का.कैलाली	680	680	100	93.82	93.82	615.0	90	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
6	डि .स.का. इलाम	1015	1015	100	100.00	100.0	1015.0	100	1	1	1	1	9	9	1	1	1	1	2	2	3	
7	डि .स.का. झापा	1085	1085	100	100.00	100.00	1085.0	100	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	1	1	3	
8	डि .स.का. मोरङ्ग	10875	10875	100	79.36	79.36	8186.0	75	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
9	डि .स.का. धनकुटा	1048	1048	100	100.00	100.00	1048.0	100	1	1	1	1	15	15	1	1	1	1	3	3	3	
10	डि .स.का. सिरहा, लहान	790	790	100	94.18	94.18	773.0	98	1	1	1	1	10	10	1	1	2	2	1	1	3	
11	डि .स.का. उदयपुर	1120	1120	100	94.65	94.65	1120.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
12	डि .स.का. दोलखा	835	835	100	100.00	100.00	835.0	100	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	2	2	3	
13	डि .स.का. धनुषा	5805	5805	100	66.91	66.91	3457.0	60	1	1	1	1	9	9	1	1	1	1	1	1	3	
14	डि .स.का. सर्लाही	790	790	100	97.00	97.00	770.0	97	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	1	1	3	
15	डि .स.का. रौटहट	790	790	100	100.00	100.00	789.7	100	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	1	1	3	
16	डि .स.का. काठमाडौ	901	901	100	90.44	90.44	815.0	90	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	1	1	3	
17	डि .स.का. ललितपुर	845	845	100	100.00	100.00	845.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
18	डि .स.का. भक्तपुर	850	850	100	100.00	100.00	850.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
19	डि .स.का.काभ्रे	880	880	100	100.00	100.00	880.0	100	1	1	1	1	13	13	1	1	1	1	1	1	3	
20	डि .स.का.	990	990	100	100.00	100.00	990.0	100	1	1	1	1	15	15	1	1	1	1	2	2	3	

	नुवाकोट																					
21	डि .स.का. धादिङ्ग	1095	1095	100	100.00	100.00	1095.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	1	1	3	
22	डि .स.का. बारा	1065	1065	100	96.75	96.75	1035.0	97	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	1	1	2	
23	डि .स.का. पर्सा	955	955	100	100.00	100.00	952.0	100	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	1	1	3	
24	डि .स.का.मकवानपुर	855	855	100	92.97	92.97	795.0	93	1	1	1	1	13	13	1	1	1	1	2	2	3	
25	डि .स.का. तनहुँ	915	915	100	100.00	100.00	915.0	100	1	1	1	1	15	15	1	1	1	1	3	3	3	
26	डि .स.का. बाग्लुङ्ग	915	915	100	100.00	100.00	915.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	3	3	3	
27	डि .स.का. स्याङ्जा	790	790	100	74.57	74.57	540.0	68	1	1	1	1	8	8	1	1	1	0	1	1	3	
28	डि .स.का. नवलपरासी	860	860	100	100.00	100.00	860.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
29	डि .स.का. रूपन्देहि	845	845	100	96.06	96.06	791.0	94	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
30	डि .स.का. पाल्पा	865	865	100	98.93	98.93	856.0	99	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	1	1	3	
31	डि .स.का. कपिलवस्तु	865	865	100	100.00	100.00	843.1	97	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	2	2	3	
32	डि .स.का. दाङ्ग	5946	5946	100	98.70	98.70	5869.0	99	1	1	1	1	10	10	1	1	2	2	5	5	2	
33	डि .स.का. वर्दिया	805	805	100	100.00	100.00	805.0	100	1	1	1	1	9	9	1	1	1	1	1	1	3	
34	डि .स.का. सुर्खेत	995	995	100	99.90	99.90	995.0	100	1	1	1	1	12	12	1	1	1	1	1	1	3	
35	डि .स.का. डोटी	865	865	100	100.00	100.00	865.0	100	1	1	1	1	13	13	1	1	2	2	2	2	3	
36	डि .स.का. जुम्ला	871	871	100	100.00	100.00	871.0	100	1	1	1	1	9	9	1	1	2	2	3	3	3	
37	डि .स.का. कन्चनपुर	815	815	100	94.38	94.38	815.0	100	1	1	1	1	8	8	1	1	1	1	2	2	3	
38	डि .स.का. वैतडी	790	790	100	100.00	100.00	790.0	100.0	1	1	1	1	10	10	1	1	1	1	1	1	2	
39	के.स.प्र. के.	1300	1300	100	100.00	100	1300.0	100.0	1	1	0.0	0										
40	विभाग	11269	11269	100	97.34	97	10079.0	89.4	1	1	0.0	0										
	जम्मा	65700	65700				58542.9		40	40	38	38	430	430	38	38	42	41	67	67	111	

qm= ;+=	sfo{qmd																									
	kq klqsf ;"rgf k|sfzg		btf{ vf/]h lnSo"*]zg		nf0gPh]G;L uf]i&L		rf}dfl;s k|ult ;dLIff		;"rgf ;+hfn lj:tf/		k"j{ ;xsf/L tflnd		;xsf/L ;r]tgf		;xeflutfTds n]vf÷/0fgLlt		cGt/f{li^|o ;= jif{		;xsf/L lbj;		ejg lgdf{0f		;fj{hlgs ;+kltsf] ;+ef/		cg'udg lg/LIf0f	
	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult	nIo	k|ult
1	3	3	10	7	1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	0	0			150	150
2	3	3	9	9	1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	0	0			150	150
3	3	3	10	10	1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	0	0			150	150

4	3	3	10	0	1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	0	0			150	150
5	3	3	10	4	1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	0	0			150	150
6	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	160	160
7	3	3	6	6	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	150	150
8	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	1	1			190	190
9	3	3	6	6	1	1	1	1	1	1	4	4	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	160	160
10	3	3	6	4	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			125	80
11	3	3	7	7	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	2	2	1	1	1	1	0	0	1	1	160	40
12	3	3	8	18	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			140	140
13	3	3	7	7	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	1	0			175	175
14	3	3	7	7	1	1	1	1	1	0	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			125	125
15	3	3	7	7	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			125	125
16	3	3	14	0	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			180	180
17	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			150	150
18	3	3	10	10	1	1	1	1	1	1	4	4	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			150	150
19	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	0	0			150	150
20	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	150	150
21	3	3	10	10	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	120	120
22	3	2	6	6	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	125	73
23	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1	125	125
24	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	1	1	1	1	1	0	0			130	130
25	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			160	160
26	3	3	10	10	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			160	160
27	3	3	7	0	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	1	1	1	1	1	0	0			120	126
28	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			150	150
29	3	2	7	5	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			150	154
30	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	0	0			130	140
31	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	0	0.0	150	150
32	3	3	8	16	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	3	3	1	1	1	1	1	1			160	181
33	3	3	10	10	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			125	125
34	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0	1	1.0	160	160
35	3	3	7	7	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			150	150
36	3	3	8	8	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	2	2	1	1	1	1	0	0			160	160
37	3	3	7	0	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			110	110
38	3	3	7	7	1	1	1	1	1	1	3	3	5	5	3	3	1	1	1	1	0	0			120	120

39																				0	0	0	0				
40																				0	0	0	0				
	114	112	310	277	38	38	38	38	38	37	107	107	157	157	102	98	38	38	38	38	3	2	9	9	5545	5369

वजेट वक्तब्यमा उल्लेखित कार्यक्रम
तृतीय चौमासिक/वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
उपलब्धी विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम	ईकाई	प्रथम चौमासिक		दोस्रो चौमासिक		तेस्रो चौमासिक		वार्षिक	
			लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति
१	तराईका डोम, चमार र मुसहर तथा पहाडका सार्की, दमाई र कामीहरूका परम्परागत पेशालाई अधुनिक व्यवसायमा रूपान्तरण गर्न सहकारी संस्थालाई पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
२	सहकारी संघ संस्थाहरूसँगको साझेदारीमा कृषि फर्मको स्थापनामा पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
३	सहकारी संघ संस्था मार्फत विकास क्षेत्रगत आधारमा शितघरको निर्माणमा पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
४	सुनसरी स्थित मधुवन पशुहाटको जग्गा विकास, कम्पाउण्ड वाल तथा सेड निर्माण गर्न पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
५	सुनसरी स्थित हरिपुर पशुहाट वजार निर्माण तथा सुधार गर्न पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
६	सर्लाही जिल्लाको लालवन्दीमा कृषि सहकारी संघ संस्था मार्फत गोलभेडा सस उत्पादन कारखानाको स्थापनामा पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
७	वाग्लुङ दुग्ध उत्पादक जिल्ला सहकारी संघलाई दुग्ध चिस्यान तथा प्रशोधन केन्द्रको स्थापनामा पुँजीगत अनुदान (राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड मार्फत)	संख्या					0	0	0	0

८	सहकारी संस्थाहरूलाई चिया, कफि उत्पादन तथा प्रशोधनका लागि पुँजीगत अनुदान (फलफुल विकास निर्देशनालय मार्फत)	संख्या					0	0	0	0
९	महोत्तरी स्थित निगौल गाई व्यवस्थापन कर्याक्रमका लागि पुँजीगत अनुदान (राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड मार्फत)	संख्या					0	0	0	0
१०	धनुष स्थित महेन्द्रनगर बजार निर्माण सुधार गर्न पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
११	राजविराजमा जिल्ला सहकारी संघको भवन निमार्ण सुधार गर्न पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
१२	मधुवन ७ सुनसरी स्थित शुक्रवारे सहकारी संस्था सुदृढीकरणका लागि पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
१३	झापा जिल्लाको पृथ्वीनगरमा साना किसान सहकारी संस्था मार्फत स्थापना हुने चिया प्रशोधन कारखाना स्थापनाको लागि पुँजीगत अनुदान	संख्या					0	0	0	0
१४	चिया कफि प्रशोधन	संख्या					20	9	20	9
१५	मह प्रशोधन	संख्या					5	3	5	3
१६	सुन्तलाजात फलफुल प्रशोधन	संख्या					5	1	5	1
१७	अदुवा प्रशोधन	संख्या					5	1	5	1
१८	अलैची प्रशोधन	संख्या					2	1	2	1
१९	लप्सी प्रशोधन	संख्या					2	0	2	0
२०	सुपारी प्रशोधन	संख्या					3	4	3	4
२१	झापा जिल्लाको पृथ्वीनगरमा साना किसान सहकारी संस्था मार्फत स्थापना हुने चिया प्रशोधन कारखाना स्थापनाको लागि पुँजीगत अनुदान	संख्या					1	1	1	1

२२	महिला सहकारी संस्थाहरू मार्फत खाद्य प्रशोधन मुलक उद्योग स्थापनाको लागि पुँजीगत अनुदान	संख्या					15	11	15	11
२३	राष्ट्रिय सहकारी संघको कार्यालय भवन निर्माणका लागि पुँजीगत अनुदान (क्रमागत)	संख्या					1	1	1	1
२४	तराईका डोम, चमार र मुसहर तथा पहाडका सार्की, दमाई र कामीहरूका परम्परागत पेशालाई अधुनिक व्यवसायमा रूपान्तरण गर्न सहकारी संस्थालाई पुँजीगत अनुदान	संख्या					10	4	10	4
२५	सहकारी संघ संस्थाहरूसँगको साझेदारीमा कृषि फर्मको स्थापनामा पुँजीगत अनुदान	संख्या					25	29	25	29
२६	सहकारी संघ संस्था मार्फत विकास क्षेत्रगत आधारमा शितघरको निर्माणमा पुँजीगत अनुदान	संख्या					3	2	3	2
२७	केवलपुर, धादिङको महिला साना किसान सहकारी संस्थाको तालीम हल निर्माणका लागि पुँजीगत अनुदान	संख्या					1	1	1	1
२८	हरूवा, चरुवा, वादी र ग्रामीण भुमिहिन महिला मार्फत मौसमी र वेमौसमी तरकारी, फलफुल, चिया, कफि तथा जुडिवुटी खेती र माछा तथा पशुपालनका लागि सहकारी संस्थाहरूलाई पुँजीगत अनुदान	संख्या					10	3	10	3
	जम्मा						108	71	108	71

५.७ सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र

केन्द्रिय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र द्वारा सम्पादित कार्यहरूः

1= विकेन्द्रीकरणको परिप्रेक्ष्यमा सहकारी योजना तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन ।

2= सहकारी व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन तालिम ।

3= सहकारी सिद्धान्त र सहकारी सफलताको अन्तरसम्बन्ध सम्बन्धी अध्ययन ।

4= बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको संचालन व्यवस्थापकलाई दिइने तालिमको पाठ्ययोजना सहितको म्यानुअल तयारी ।

5= तालिम सामाग्री तयारी तथा प्रकाशन ।

6= तालिम अुगमन कार्यक्रम ।

7= पुस्तकालय सुदृढीकरण ।

8= प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम ।

9= सहकारीताको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको व्यवसायिकरण सम्बन्धी अध्ययन कार्य ।

केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र तर्फ आ.व. २०६८/०६९ मा सम्पन्न कामहरूको लक्ष्य/प्रगति सारांश

विवरण **लक्ष्य** **प्रगति**

- **प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम**
  (अधिकृत स्तर कर्मचारीहरू) १५ दिने १ (२५) २(२५)
- **प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम**
  (सहायक स्तर कर्मचारीहरू) (१५ दिन १(२५) १(२५)
- **सहकारी व्यवसाय तथा बजार प्रर्वद्धन तालिम** (१० दिने) ६(१५०)
- **व्यवस्थापन शिप विकास तालिम (१५ दिने)** २(५०) २(५०)
- **रणनैतिक योजना तर्जुमा सम्वन्धी तालिम** (१०दिने) ६(१५०) ६(१५४)
- **व्यवसायिक नेतृत्व विकास तालिम (७ दिने)** २(५०) २(५०)
- **प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम** (१५ दिने) १०(२५०)१०(२५०)
- **सहकारी ब्यवस्थापन र लेखापालन तालिम** (३० दिने) ४(१००) ४(१००)
- **संस्थागत क्षमता विकास तालीम (जिल्लामा) ७ दिने** ६(१५०) ६(१५०)
- **जम्मा तालीम संख्या प्रशिक्षार्थि** ३८ (९५० जना) ३८ (९५० जना)

सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयबाट सम्पादित कार्यहरूको भौतिक लक्ष्य/प्रगति :

विवरण	लक्ष्य	प्रगति
❖ आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालिम	२७(६७५)	२६(६५०)
❖ आधारभूत सहकारी लेखापालन तालिम	३४(८५०)	३४(८५०)
❖ विषयगत सहकारी अभिबृद्धि तालिम	५(१२५)	५(१२५)
❖ सहभागितात्मक आधारभूत सहकारी लेखापालन तालिम	१५(३७५)	१४(३५०)
❖ सहभागितात्मक आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालिम	१०(२५०)	१०(२५०)
❖ अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	५(१२५)	५(१२५)
❖ पूर्व सहकारी शिक्षा	१८(४५०)	१८(४५०)
❖ सहकारी सचेतना	१८(४५०)	१७(४२५)
❖ अभिमुखिकरण तालीम	५(१२५)	५(१२५)
❖ **जम्मा**	**१३७ (३४२५)**	**१३४ (३३५०)**
❖ मामला अध्ययन	५	५
❖ छात्रवास निर्माण	५	२

;xsf/L k|lzIf)f s]Gb| -a=p=lz=g+ 312133-3÷4_
-cf=a= 2068÷69_

Psd'i& efl/t k|ult ljj/)f -/sd ? xhf/df_

l;= g+	sfo{qmd÷cfof]hgf	jflif{s ah]^	ef/	jflif{s Reported Ps d'i& k|ult k|ltzt	jflif{s efl/t k|ult	jflif{s hDdf efl/t
1	2	3	4	5	6	7
1	सहकारी प्रशिक्षण केन्द (केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र)	21208	26.068	100.000	26.068	
2	सहकारी प्रशिक्षण केन्द(सुनसरी)	12140	14.922	37.620	5.614	
3	सहकारी प्रशिक्षण केन्द(चितवन)	16240	19.961	100.000	19.961	
4	सहकारी प्रशिक्षण केन्द(कास्की)	9840	12.095	95.340	11.531	
5	सहकारी प्रशिक्षण केन्द(बाँके)	11985	14.731	65.000	9.575	
6	सहकारी प्रशिक्षण केन्द(कैलाली)	9945	12.224	88.830	10.858	
	जम्मा	81358	100.0		83.607	

;xsf/L k|lzIf)f s]Gb| -a=p=lz=g+ 312133-3÷4_
-cf=a= 2068÷69_
jflif{s ljQLo k|ult -/sd ? xhf/df_

l;=g+=	sfo{qmd÷cfof]hgf	jflif{s ah]^	jflif{s ah]^	jflif{s vr{	ljtLo k|ult
1	केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	21208	21208	20620.000	97.23
2	स.प्र. तथा डि का. सुनसरी	12140	12140	4567.000	37.62
3	स.प्र. तथा डि का.चितवन	16240	16240	16227.436	99.92
4	स.प्र. तथा डि का.कास्की	9840	9840	9380.650	95.33
5	स.प्र. तथा डि का.वाँके	11985	11985	7594.000	63.36

6	स.प्र. तथा डि का.कैलाली	9945	9945	8834.000	88.83
	जम्मा	81358	81358	67223.1	82.63

नेपाल सरकार
सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन

रकम रु. हजारमा

१. आ.व. :- २०६८/०६९
२. बजेट उपशीर्षक नं. :- ३१२१३४-३/४
३. मन्त्रालय:- सहकारी तथा गरिबी निवारण
४. विभाग/संस्था :- सहकारी
५. कार्यक्रम/आयोजनाको नाम :- सहकारी क्षेत्र सु.आ.
६ आयोजना/कार्यालय प्रमुखको नाम :- केदार न्यौपाने
७ यस अवधिको बजेट (तृतिय चौमासिक) (रु):- 11269
(क) आन्तरिक (१) नेपाल सरकार :-
(२) स्थानीय निकाय/संस्था :- (३) जनसहभागिता :-

८ यस अवधिको खर्च 10079
(क) आन्तरिक (१) नेपाल सरकार :- 10079
(२) स्थानीय निकाय/संस्था :-
(३) जनसहभागिता :-
९. चौमासिक बजेटको तुलनामा खर्च प्रतिशत :- 89
१०. शुरुदेखि यस अवधिसम्मको कुल खर्च प्रतिशत (कुल लागतको तुलनामा) :- 89
११. बितेको समय प्रतिशतमा (कुल अवधिको तुलनामा) :- 100

	कार्यक्रम/कियाकलाप :-	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति		प्रतिवेदन अवधिसम्मको यस आ. व. को प्रगति		आयोजनाको कुलमध्ये हालसम्म		कैफियत
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत	परिमाण	भारीत प्रगति	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
अ.	**पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**									0					
१	क. सहकारी परिसर सुधार	पटक	1	1.775	200	1	1.775	200	1	1.775	1	1.775			
	ख. फर्निचर तथा फिक्चर खरिद	पटक	1	0.887	100	1	0.887	100	1	0.887	1	0.887			
	ग. मेशिनरी खरिद	गोटा	1	0.532	60	1	0.532	60	1	0.532	1	0.532			
२	घ. सहकारी संघ/संस्थाहरुको सहकार्यमा कृषिजन्य उद्योगहरु	संख्या													

	स्थापना														
s=	**k"hLut vr{ cGtu{tsf sfo{qmdx?sf] hDdf**		3	3.195	360	3	3.195	360	3	3.195	3	3.195	0	0	
आ.	**चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु**														
१	सहकारी सम्वन्धि श्रब्य दृश्य (टेलिचलचित्र तथा वृत्तचित्र निर्माण)	पटक	2	2.662	300	2	2.662	300	2	2.662	2	2.662			
२	सुचना संजाल व्यवस्थापनको लागि संचालन सेवा करार	पटक	3	3.993	450	3	3.993	450	3	3.993	3	3.993			
३	सहकारी सम्बन्धी श्रव्य दृश्य सामाग्री प्रसारण (यफ.एम. समेत)	पटक	12	4.259	480	12	4.259	480	12	4.259	12	4.259			
४	पत्रपत्रिका मार्फत सहकारी सम्वनधी सूचना प्रकाशन	पटक	25	4.437	500	25	4.437	500	25	4.437	25	4.437			
६	वार्षिक,प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन, सहकारी तथ्याङ्क वुलेटिन तथा प्रवर्द्धन र जागरण सामाग्री प्रकाशन	संख्या	7	4.437	500	7	4.437	500	7	4.437	7	4.437			
८	कर्मचारीको लागि राष्टिय/ अन्तराष्ट्रिय अध्ययन भ्रमणमा सहभागिता	संख्या	3	3.993	450	3	3.993	450	3	3.993	2	2.662			
९	सहकारी नियमन तथा क्षमता विकास तालिम	पटक	1	1.331	150	1	1.331	150	0	0.000	0	0			
१०	सहकारी प्रवर्द्धन गोष्टि (साझेदारी तथा सहभागितात्मक कार्यक्रम)	पटक	3	3.993	450	3	3.993	450	2	2.662	1	1.331			
	अन्तराष्ट्रिय सहकारी बर्ष कार्यक्रम	पटक	1	5.449	614	1	5.449	614	1	5.449	1	5.449			
११	सहकारी दिवस	पटक	1	1.065	120	1	1.065	120	1	1.065	1	1.065			
१२	वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा, चौ.प्रगति समीक्षा तथा सहकारी सूचना व्यवस्थापन विधि विषयक क्षेत्रिय गोष्टि	पटक	4	4.437	500	4	4.437	500	4	4.437	4	4.437			
१३	वार्षिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी	पटक	1	1.331	150	1	1.331	150	1	1.331	1	1.331			
१४	**अध्ययन अनुसन्धान**														
	क. सहकारी संघ संस्थालाई दिइने	संख्या	3	2.662	300	3	2.662	300	3	2.662	3	2.662			

	अनुदान तथा अन्य कार्यविधि तर्जुमा													
	ख) सहकारी नमूना विनियम निर्माण	संख्या	3	1.597	180	3	1.597	180	3	1.597	3	1.597			
१५	घुम्ती सहकारी सेवा तथा सहकारी अनुगमन	जिल्ला	50	6.789	765	50	6.789	765	50	6.789	50	6.789			
१७	सहकारी संघहरुलाई अनुदान	संख्या	12	44.370	5000	12	44.370	5000	12	44.370	12	44.37			
	चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरुको जम्मा		131	96.81	10909	131	96.81	10909	129	94.14	127	91.48	0	0	0
	कुल जम्मा		**134**	**100.00**	**11269**	**134**	**100.00**	**######**	**132.00**	**97.34**	**130.00**	**94.68**	**0.00**	**0.00**	

बार्षिक चौमासिक प्रगति प्रतिशत	**97.34**

कार्यालय प्रमुख :-
मिति :-

विभागीय/संस्था प्रमुख :-
मिति :-

प्रमाणित गर्ने :-
मिति :-

परिच्छेद – ६
वार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठी

६.१ संक्षिप्त झलक :

नेपाल सरकारका सवै विषयगत निकायहरूले प्रत्येक आ.व.मा वार्षिक रूपमा स्वीकृत कार्यक्रमहरूको समीक्षा गर्ने परम्परा भएअनुसार नेपाल सरकार सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय, सहकारी विभागको आ.व. ०६८।०६९ को वार्षिक कार्यक्रम समीक्षा गोष्ठी यहि २०६९ श्रावण २८, २९ र ३० गते केन्द्रिय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको सभाहलमा सुसम्पन्न भयो । यस गोष्ठीको पूरा अवधिभर श्रीमान् रजिष्टारज्यू लगायत सहकारी विभागका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, केन्द्रिय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र-१, सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयहरू ५, डिभिजन सहकारी कार्यालय ३३ का कार्यालय प्रमुख र आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुखको सहभागिता रहेको थियो भने कार्यक्रमको उदघाटन समारोहमा सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्री माननीय एकनाथ ढकालज्यू, श्रीमान् सचिव केशव भट्टराईज्यू, राष्ट्रिय सहकारी संघका अध्यक्ष केशव वडालज्यू, मन्त्रालयका सहसचिवज्युहरू, माननीय मन्त्रीज्यूका सल्लाहकार, विषयगत संघका अध्यक्ष तथा प्रतिनिधीहरू, पत्रकार लगायतको सहभागिता रहेको थियो । सहकारी कार्यालयले वार्षिक रूपमा स्वीकृत कार्यक्रम र विनियोजित वजेटको वित्तीय तथा भारित प्रगति लगायत समग्र कार्यप्रगति कस्तो रहन गयो, राम्रा र सुधारोनमुख पक्ष के के रहे ? सहकारी कार्यालयले भोग्नु परेका समस्या र उपलब्ध अवसरहरू के के छन् ? आदी । सहकारी कार्यालयका प्रमुखहरूले आफ्नो कार्यालयको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । राष्ट्रिय सहकारी संघ, राष्ट्रिय सहकारी वैंक र केन्द्रिय विषयगत संघहरूबाट पनि पनि आ-आफ्नो वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएको थियो । कार्यक्रमको उद्घोषण सहकारी विभागका व.कृषि अर्थविज्ञ श्री विष्णु प्रसाद घिमिरेज्यूले गर्नु भएको थियो भने स्वागत मन्तब्य विभागका रजिष्ट्रार श्री केदार न्यौपानेज्यूले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । सोही अवसरमा सहकारी विभाग र अन्तर्गका कार्यालयहरूको समग्र प्रगति प्रतिवेदन रजिष्ट्रारज्यूबाट पेश भएको थियो

वार्षिक समीक्ष गोष्ठीको उद्धेश्य :

वार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठीको उद्धेश्य निमनुसार रहेको थियो :

१) वार्षिक रूपमा संचालित कार्यक्रमहरूको लेखाजोखा गर्नु ।

२) कार्यालयगत समस्या पहिचान गरी प्रगति कम हुनाका कारणहरू, कार्यक्रमका सवल तथा सुधारोनमुख पक्ष पहिल्याउनु ।
३) भावी कार्यक्रम निमार्ण र र कार्यान्वनमा पृष्ठपोषण प्राप्त गुर्नु ।
४) एक अर्काका राम्रा पक्ष, सहभागिहरू वीच सेयरिङ्ग गर्नु ।
५) सहकारी संग सम्बन्धित सबै पक्षहरूले वार्षिक रूपमा संचालित कार्यक्रमहरूवारे यर्थात जानकारी प्राप्त गर्नु ।
६) नीतिगत सुधारका विषयहरू पहिचान गर्नु ।
७) सहकारी विकासका आगामी कार्यदिशा निर्माण गर्नु ।

प्रगति समीक्षा गोष्ठी कार्यक्रम :

वार्षिक कार्यक्रम समिक्षा गोष्ठीलाई व्यवस्थित ढंगले अगाडी बढाउन विभिन्न सत्रहरूमा विभाजन गरिएको थियो । जुन यस प्रकार छ :

क) उदघाटन सत्र

मिति २०६९ श्रावण २८ गते सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका सचिव श्री केशव प्रसाद भट्टराई ज्यूको सभापतित्वमा भएको उद्‌घाटन कार्यक्रममा प्रमुख अतिथी सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्री माननीय एकनाथ ढकाल ज्यूले पानसमा बत्ती वाली उद्‌घाटन गर्नु भएको थियो । साथै गोष्ठीको सफलताको शुभकामना ब्यक्त गर्नुभएको थियो । सहकारी एक क्रस कटिङ्ग विषय भएकोले यसको विकासका लागि सरोकारवाला सवै क्षेत्र, वर्ग र निकायको उत्तिकै भूमीका रहेको विषयमा माननीय मन्त्रीज्यूले जोड दिनु भएको थियो ।

मनतब्यकै क्रममा माननीय मन्त्रीज्यूले सहकारी क्षेत्रमा रहेका विकृति विसंगति हटाई यस क्षेत्रवाट उपलब्धी हासिल गर्न कर्मचारीको ज्ञान, सिपको विकास गर्नु पर्ने, कर्मचारीहरू सहकारीमैत्री हुनु पर्ने साथै अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने विचार व्यक्त गर्नुका साथैसहकारी मन्त्रालय हाल कार्यक्रम र स्रोत विहिन रहेकोले केही असजिलो अप्ठयारो रहे पनि चाडै यो समस्या समाधान हुने जानकारी दिनु भयो ।

उद्‌घाटन समारोहमै माननीय सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रीज्यूबाट केन्द्रिय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रद्वारा प्रकाशित मुखपत्र “सहकारी पुञ्ज” को विमोचन सुसम्पन्न भएको थियो ।

समिक्षा गोष्टीमा स्वागत मन्तव्य राख्ने क्रममा सहकारी विभागका रजिष्ट्रार श्री केदार न्यौपानेज्यूले गोष्ठीको उद्धेश्य र औचित्यता माथि प्रकाश पार्दै सहकारी विभागको निमन्त्रणालाई स्वीकार गरेर कार्यक्रममा सहभागी हुनुभएका सवै अतिथीहरू र सहभागिहरूलाई हार्दिक स्वागत गर्नुभयो । साथै विगत वर्षहरू

देखि नै वार्षिक रूपमा संचालित कार्यक्रमहरूमा संचलानका क्रमम देखिएका कठिनाइहरू वारे जानकारी लिई आगामी दिनमा सुधारात्मक उपयहरू अवलम्न गर्न गोष्ठी उपयोगी हुने धारण व्यक्त गर्नुभयो ।

गोष्ठीलाई सम्बोधन गर्दै राष्ट्रिय सहकारी वोर्डका सदस्य सचिव नेत्र न्यौपानेले थोरै जनशक्तिका बाबजुद २५००० हजार सहकारीको अनुगमनगरिरहेको विभागलाई धन्यबाद दिदै सहकारी मार्फत गरिबी निवारण गर्न नयाँ मन्त्रालयबाट जनताले गरेका धेरै अपेक्षा पूरा गर्न सहकारीको प्वर्द्धन र विकासमा हामी सबेको सहकायृ र समन्वय दरिलो वनाउनुपर्ने विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

सबै विषयगत केन्द्रिय संघको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्दै नेपाल केन्द्रिय स्वास्थ्य सहकारी संघ लि. का अध्यक्ष श्री राजेन्द्र प्रसाद पाण्डेले सहकारीमा फरक मोडेलहरू स्थापित गर्नुपर्ने विषयमा जोड दिदै सवैले सहकारी विषयमा अध्ययन गर्न स्कूल अफ को-अपरेटीभ डिपार्टमेन्टको आवश्यक्ता औल्यानु भयो । उहाँले हाल लालबन्दी र झापामा सहकारी अस्पताल बन्दै गरेको कुरा वताउनु हुँदै मनमोहन सहकारी विश्वविद्यालय स्थापनाको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको जानकारी गराउनु भयो ।

राष्ट्रिय सहकारी संघ लि. अध्यक्ष केशव बडालज्यूले सहकारी क्षेत्रले विशेष गरी वि.स.२०४८ पछि गरेको योगदानलाई सही रूपमा बाहिर ल्याउन सहकारी विभागले थप गृहकार्य गर्नुपर्ने कुरा वताउनु भयो । वहाले सहकारी क्षेत्रको विस्तृत आर्थिक सर्वेक्षण गर्न समेत औल्याउदै सहकारी क्षेत्रको ५ बर्षे रणनैतिक योजना निमार्ण गर्नुपर्ने कुरा राख्नुभयो ।

उद्घाटन सत्रका सभापति सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका सचिव श्री केशव भट्टराईले कानूनको परिधीभित्र रहेर नियमन र अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउन जोड दिदै राष्ट्रिय सहकारी नीति तर्जुमा भइरहेको जानकारी दिनुभयो । सहकारी ऐनलाई समय समपेक्ष परिवर्तन र संशोधनको खाँचो औल्याउदै दीर्घकालीन सहकारी योजना वनाउन कार्यक्रम तय भएको जानकारी गराउनु भयो । वहाँले सहकारी क्षेत्रमा सूचना प्रविधीको प्रयोग बढाउनु पर्ने र मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय, वोर्ड र संघहरूको स्पष्ट कार्यक्षेत्र वर्गीकरण गर्नुपर्ने विषय औँल्यानुभयो ।

प्रथम सत्र :

गोष्ठीको पथम सत्र मिति २०६९।०४।२८ गते २ बजेवाट प्रारम्भ

भयो । उक्त सत्रको सभापतित्व सहकारी विभागका रजिष्ट्रार केदार न्यौपानेज्यूले गर्नुभएको थियो भने कार्यसंचालन विभागका वरिष्ठ कृषि अर्थविज्ञ विष्णु प्रसाद घिमरिले गर्नुभएको थियो । पहिलो सत्रमा विषयगत केन्द्रिय संघहरू, राष्ट्रिय सहकारी वैं र राष्ट्रिय सहकारी संघले वाषिक प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्ने कार्यक्रम रहे बमोजिम तपसिलका संघहरूले आ-आफ्नो प्रगती प्रतिवेदन पेश गरेको थिए ।

नेपाल केन्द्रिय कृषि सहकारी संघ	रुद्र भट्टराई
नेपाल केन्द्रिय मौरी सहकारी संघ लि.	अर्जुन पोखरेल
नेपाल केन्द्रिय तरकारी तथा फलफुल सहकारी संघ	विनोद पराजुली
जुनार केन्द्रिय सहकारी संघ लि.	दिपक कोइराला
केन्द्रिय चिया सहकारी संघ लि.	गोविन्द दाहाल
जडीवुटी केन्द्रिय सहकारी संघ लि.	भक्त बहादुर शाह
उपभोक्ता केन्द्रिय सहकारी संघ	दिपक पौडेल
विद्युत केन्द्रिय सहकारी संघ लि.	खेम सुवेदी
केन्द्रिय संचार सहकारी संघ लि.	धर्मराज पण्डित
दुग्ध सहकारी केन्द्रिय संघ लि.	लोक बहादुर खड्का
नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रिय सहकारी संघ लि.	अमृता सुब्बा
राष्ट्रिय सहकारी बैक लि.	रमेश पोखरेल
राष्ट्रिय सहकारी संघ लि.	बाबुल खनाल

प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुतिका दौरान सबै संघहरले आ-आफ्नो संस्थाको परिचय, उद्धेश्य, आ.व. ०६८।०६९ मा संचालित गतिविधहिरू बिशेष गरी सहकारी विभागबाट प्राप्त अनुदानबाट संचालित कार्यक्रमहरू सहित, संघका आगामी कार्यक्रम, समस्या, अवसर, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय विभागबाट अपेक्षा गररेका विषयहरूकै सेरोफेरोमा रहेर प्रस्तुतीकरण गरेका थिए ।

दोश्रो सत्र :

दोश्रो दिनको पहिलो सत्र सहकारी विभागका रजिष्ट्रार श्री केदार न्यौपानेज्यूको अध्यक्षतामा र दोश्रो सत्र सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयका सचिव श्रीमान् केशव भट्टराईज्यूको अध्यक्षतामा संचालन भएको थियो । प्रगति समीक्षा कार्यक्रमको दोश्रो दिन केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र,

सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालय (५) र डिभिजन सहकारी कार्यालय (३३) का कार्यालय प्रमुखहरूले आ-आफ्नो प्रादेशिक कार्यक्षेत्र भित्रको आ.व. ०६८।६९ मा संचालित कार्यक्रमहरूको प्रगति प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । यसै गरी सहकारी विभागमा कार्यरत जापानी सहयोग नियोग (जाईका) का वरिष्ठ स्वयंसेवक Mitsuya Odasima बाट आफुले वर्षभरीमा गरेको कार्यप्रगति र सहकारीलाई प्रभावकारी वनाउन अपनाउनु पर्ने उपायहरूको वारेमा कार्यपत्र प्रस्तुत गरेका थिए । सहभागीबाट भवन (छात्रावास) निर्माण भई रहेको कार्यालयहरू वाहेक प्रायः सवै कार्यालयहरूबाट लक्ष्य अनुसार सतप्रतिशत प्रगति भएको जानकारी गराईयो । भवन निर्माणमा लक्ष्य अनुसार प्रगति नहुनुमा ठेकेदारको लापरवाही, वन्द हडताल आदि कारणहरू जिम्मेवार रहेको जानकारी गराईएको थियो । यद्धपि कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा समग्रमा निम्नानुसारका समस्या, प्रतिक्रिया र सुझावहरू प्राप्त भएका थिए :

- तालीममा सहभागीहरूले प्राप्त गर्ने भत्ताको नर्म्स धेरै पुराना भएकोले समय सापेक्ष रूपमा पुनरावलोकन गर्नु पर्ने ।
- पुराना साझा र सहकारी संस्थाहरूको सम्पती, दायित्व धितो सम्वन्धमा मन्त्रालय र विभागले अवाश्यक निर्णय गर्नु पर्ने ।
- तालीम कार्यक्रमहरूलाई क्रमशः विकेन्द्रीकरण गर्दै लैजानु पर्ने । सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयहरूको सर्न्दभमा दोहोरा दायित्व भएकोले प्रशिक्षण र डिभिजन कार्यालयहरू छुट्टा छुट्टै स्थापना गरी प्रशिक्षण केन्द्रहरूलाई प्राज्ञिक थलोको रूपमा विकास गर्नु पर्ने सुझावहरू आएको थियो ।
- सहभागीहरूबाट सम्वन्धित कार्यालयहरूमा जनशक्ति तथा भौतिक श्रोत साधनहरूको कमी भएकोले पूर्ति गर्न अनुरोध भै आएको थियो । कार्यालयमा सवारी साधन कम्प्यूटर, मल्टीमेडिया, क्यामेरा आदि अप्रयाप्त भएकोले पुरा गरिदिन ध्यानाकर्षण गरिएको थियो ।
- कृषि विकास कार्यालयले दर्ता गरेको संस्थाको रेकर्ड अध्यावधिक गर्न र नियमित गर्न कठिनाई भएको समस्या ।
- सहकारी संस्थाको संख्यात्मक वृद्धिलाई नियन्त्रण गरी गुणात्मक वृद्धिमा जोड दिनु पर्ने र यसका लागि दर्ता प्रकृयालाई ब्यवस्थित गर्न र एकिकरणलाई प्रोत्साहित गर्न आवश्यक प्रकृया अगाडी वढाउनु पर्ने ।
- वैदेशिक तालीम, अध्ययन भ्रमणमा जिल्लाबाट पनि समानुपातिक ढंगले समावेश गर्दा उपयुक्त हुने ।

- लेखापरीक्षक सँग अर्न्तक्रिया र सफल सहकारी संस्थाको अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम समावेश गर्नु पर्ने ।
- गरिवी निवारण कोष र युवा स्वरोजगार कोषको कार्यक्रम सहकारी मार्फत कार्यान्वयन गर्न विभाग र मन्त्रालयले सक्रिय पहल र अध्ययन गर्नु पर्ने ।
- प्रगति समीक्षा कै क्रममा विभागका रजिष्ट्रार श्री केदार न्यौपानेज्यूले Resources are limited but Creativity is unlimited भनेझै मातहतका निकायहरूमा श्रोत साधनको समस्या रहेको आफुलाई जानकारी भएको र श्रोत साधन युक्त वनाउन विभाग क्रियाशिल भएको जानकारी गराउनु हुदै सिमित श्रोत साधनको महत्तम प्रयोग गरी नागरिकलाई सेवा प्रदान गर्न र सहकारी नियमन र प्रवर्द्धनमा खरो उत्रन सहभागीहरूलाई निर्देशन दिनु भयो ।
- प्रगति समीक्षाकै क्रममा सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयका सचिव श्री केशव भट्टराईज्यूले सहकारी क्षेत्र विस्तार भई रहेको, कानूनी मान्यता समेत पाई सकेको र अर्थतन्त्रका तीन खम्वा मध्ये एक खम्वाको रूपमा स्वीकारिएको तथ्यलाई मनन् गर्न निर्देशन दिनु भयो । साथै वहाले सरकारको नीति कार्यान्वयन गर्ने प्रतिनिधि हामीनै हौं भन्ने कुरामा सचेत रहन निर्देशन दिनु हुदै राष्ट्रिय सहकारी नीति तर्जुमा गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको र राष्ट्रिय सहकारी ऐन २०४८ अध्यावधिक गर्ने सोच रहेको कुरा सहभागीहरूलाई जानकारी गराउनु भयो ।
- यसैगरी श्रीमान् सचिवज्यूबाट कार्यालय संख्या एकैपटक ७५ जिल्लामा पुऱ्याउँदा जनशक्ति र अन्य श्रोत साधनका अनुरूप पूर्ति गर्न सकिने नसकिने विषय समेत मूल्यांकन गर्नु पर्ने कुरा राख्नु हुदै डिभिजन कार्यालयका भौतिक समस्या समाधान प्रकृया योजनावद्ध रूपमा अघि वढाउनु पर्ने कुरा औल्याउनु भयो ।
- श्रोत साधनको प्राथमिकीकरण गर्दै अघि वढ्न, उदाहरणीय कामहरूको प्रचार प्रसार गर्न र Innovative कामहरूको अरू समकक्षीहरूसँग साझेदारी गरी सिक्न सिकाउन समेत निर्देशन दिनु भयो । साथै यस प्रकारकार गोष्ठी नीतिगत रूपमा पृष्ठपोषण गर्न ज्यादै उपयोगी हुने कुरा औल्याउनु हुँदै गोष्ठीको सारहरू प्रगति प्रतिवेदनको रूपमा विभागबाट प्राप्त हुनेनैछ भन्ने विश्वास ब्यक्त गर्नु भयो ।

तेश्रो दिन :

मिति ०६९।४।३० गते तेश्रो तथा अन्तिम दिन सहकारी विभागका रजिष्ट्रार श्री केदार न्यौपाने ज्यूको अध्यक्षतामा कार्यक्रम संचालन भएको थियो । उक्त दिन विशेष गरी सहकारी क्षेत्रलाई थप सुदृढ र व्यवस्थित रूपमा विकास गर्न ध्यान दिनु पर्ने विभिन्न विषयहरूमा सहभागितामुलक ढंगले छलफल भएको थियो । साथै सहकारी संघ संस्थाको तथ्यांकलाई आई.टी. वेस वनाउने भन्ने विषय तथा अन्य सहकारीको सम सामयिक विषयमा चर्चा भएको थियो ।

समापन समारोह :

वार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठीको समापन समारोह मिति ०६९।४।३० गते दिउसो ४:०० वजे सहकारी विभागका उप रजिष्ट्रार श्री उपेन्द्र ढुंगानाज्यूको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको थियो । कार्यक्रम संचालन विभागका व.कृषि अर्थविज्ञ विष्णु प्रसाद घिमिरेले गर्नु भएको थियो ।

६.२ उद्घाटन समारोहमा माननीय मन्त्रीज्यूबाट दिनुभएको मन्तब्य

सहकारी विभाग अन्तरगत आ.व. २०६८/६९ मा सम्पन्न भएका कार्यक्रमहरूको प्रगति समीक्षा गोष्ठीमा सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयका मा.मन्त्री श्री एकनाथ ढकालज्यू बाट दिनुभएको शुभकामना मन्तव्य :

कार्यक्रममा अध्यक्ष, मन्त्रालयका सचिव तथा सह सचिवहरू, राष्ट्रिय सहकारी संघका अध्यक्ष तथा केन्द्रीय सहकारी संघका अध्यक्ष वा उपस्थित पदाधिकारीहरू, मन्त्रालय, विभाग, सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र तथा डिभिजन सहकारी कार्यालयका अधिकृत तथा अन्य तहका कर्मचारीहरू, एवं पत्रकार मित्रहरू ।

सर्वप्रथम वार्षिक समीक्षा गोष्ठीको पूर्ण सफताको लागि शुभकामना दिन चाहन्छु । सहकारी विभागले नियमित रूपमा प्रत्येक वर्ष गत आर्थिक वर्षको वजेट तथा कार्यक्रमहरूको समीक्षा गर्ने गर्दछ । यो वर्षको समीक्षा कार्यक्रम अघिल्लो वर्षहरूको भन्दा अलि वढी महत्व राख्दछ । हामीलाई थाहा छ सहकारीक्षेत्रको ब्यापकतालाई ध्यानमा राखेर नेपाल सरकारले हालै सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयको स्थापना गरेको छ । अघिल्लो वर्षको प्रगतिको समीक्षा गर्दै महत्वपूर्ण उपलब्धी र कमी कमजोरीको वारेमा यस गोष्ठीमा खुल्ला छलफल हुनेछ र यस आधारमा आगामी दिनहरूमा

सहकारी क्षेत्रको विकास विस्तार तथा प्रवर्द्धनका लागि स्पष्ट खाका तयार गर्न यो गोष्ठी सफल हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु ।

यो गोष्ठीमा सहकारी अभियानका महत्वपूर्ण निकायहरू : राष्ट्रिय सहकारी संघ, १४ वटै विषयगत केन्द्रीय संघहरू र सहकारी वैंकका तर्फबाट समेत गत आर्थिक वर्ष भित्र सम्पन्न गरिएको कामहरू, महत्वपूर्ण उपलब्धीहरू र समस्याहरू छलफलका लागि प्रस्तुत हुन पनि कार्यक्रम रहेको मैले वुझेको छु । सहकारीको समग्र विकास सरकार र सहकारी अभियानको साझेदारीमा भर परेको हुन्छ । गत आ.व.मा अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी वार्षको आधि अवधिका कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएका छन् । अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी वर्षका अपेक्षित तथा सम्पन्न गरिएका कार्यक्रमहरू पनि हाम्रो समीक्षाको विषय वनोस भन्ने मेरो अनुरोध छ ।

यो समीक्षा गोष्ठीको तयार गर्न सहकारी विभागले विषेश ध्यान दिनेछ । समीक्षा गोष्ठीको प्रतिवेदनको आधारमा मन्त्रालयले आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमहरू तय समेत गर्ने भएकोले सहकारीको राष्ट्रिय तथा केन्द्रीय संघहरू, राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड तथा सहकारी विभागले सम्पन्न गरेका कामहरू, कमी कमजोरीहरू र समस्याहरू प्रतिवेदनमा समेटिन जरुरी छ । यस आधारमा प्रगतिको समीक्षा र यो आ.व.का लागि गरिने कामहरूको वारेमा गम्भीर ढंगले छलफलमा सहभागी हुन सम्वन्धित सवैलाई अनुरोध गर्दछु ।

मन्त्रालयमा स्थापना भएको पनि ३ महिना ब्यतित भएको छ । देशको राजनैतिक समस्याले गर्दा चालु आ.व.का लागि पूर्ण वजेट अउन सकेन केही ढीलो भए पनि नेपाल सरकारले यो आ.व.को लागि वजेट ल्याउनेछ भन्ने मलाई विश्वास छ । उपलब्ध साधन श्रोत तथा हाम्रो आफ्नै क्षमताको उपभोग गरेर सरकार तथा अभियान समेत एकाकार भई देहायका काममा विशेष ध्यान दिन म सम्वन्धित सवैलाई आग्रह गर्दछु ।

राष्ट्रिय सहकारी नीतिको तर्जुमाको क्षेत्रमा धेरै काम सम्पन्न भएको छ । यस अघि कायम रहेको निर्वाधन आचार संहिताको कारण वीचको समयमा मस्यौदा नीति नेपाल सरकारका स्वीकृतिका लागि क्याविनेट पठाउने प्रकृया अघि वढाउन सकिएन अव समय फेरी सकारातमक वनेकोले यो काम शिघ्र सम्पन्न गर्न गराउन मन्त्रालयले ध्यान दिनेनै छ । नीति ल्याउने काम अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी वर्षको राष्ट्रिय समितिले तय गरेको कार्यक्रमको महत्वपूर्ण अंग पनि हो ।

सहकारी क्षेत्रलाई विवादित वनाउने काम बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने केही सहकारीका कारणले सृजना भएको हामीले स्वीकार गर्नै पर्छ सहकारीको ब्यवस्थापनको पक्षमा रहने गरेका कमी कमजोरीका कारण पनि बचत तथा ऋणका संस्थाहरू जोखिममा परेका छन् । यस क्षेत्रलाई ब्यवस्थित वनाउने काम सरकार र सहकारी अभियानको पहिलो प्राथमिकतामा पर्नै पर्दछ । मन्त्रालयले स्थलगत तथा गैर स्थलगत अनुगमनलाई प्रभावकारी वनाउन तत्कालीन तथा दीर्घकालीन उपायहरू अवलम्वन गर्ने गराउने कामको थालनी गरेको छ । यस कामलाई उच्च प्राथमिकता दिई काम गर्न र सहयोग पुऱ्याउन सम्वन्धीत सवैको ध्यान आकृष्ट गर्दछु ।

२० वर्ष भन्दा अगाडी वनेको सहकारी ऐन, नियमलाई परिमार्जन गर्नै पर्ने अवस्था सृजना भएको छ । यसका साथै बचत तथा ऋण र सहकारी वैंकको लागि अलग्गै कानूनका खाँचो देखिएको छ । यसका साथै सहकारी ब्यवसायका लागि वाधक अन्य क्षेत्रगत कानूनहरूमा परिमार्जनको आवश्यकता रहेको छ । कानून परिमार्जन तथा निर्माणको कामको समग्र नेतृत्व मन्त्रालयले निर्वाह गर्नेनैछ । यस कार्यामा अभियान तथा राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्डले समयमै आ आफ्ना दायित्वहरू निर्वाह गर्न म आग्रह गर्दछु ।

सहकारी विभागले अहिले सहकारीको नियमन कार्यलाई प्रभावकारी ढंगले अघि वढाउन सकेको छैन । सहकारी क्षेत्रको तथ्यांक तथा सूचना ब्यवस्थापन र संप्रेषणको कार्य प्रभावकारी वनेको छैन । योजनाहरू कार्यान्वयन तथा अनुगमन जस्ता कामहरू प्रभावकारी वनाउन पनि जनशक्ति नपुगेको अवस्था छ । कार्यालयहरू सिमित जिल्लामा रहेकोले जनताले सहकारी दर्ता गर्न र राज्यले प्रवाह गर्ने सेवा सुविधाबाट वञ्चित रहनु परेको छ । सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रहरूको प्रभावकारीता र क्षमतामा प्रश्न उठिरहेको छ । राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड आफुलाई कानूनले दिएको कामहरू गर्न नसकिरहेको अवस्थामा छ । अर्कोतिर सहकारी अभियानमा सहकारी संघहरूको भुमिका प्रभावकारी वन्न सकिरहेको छैन । संघहरूको सदस्यता नलिने र नदिने दुवै अवस्था विद्यमान छन् । यसरी समग्र सहकारीका संरचनाहरूमा सुधारको खाँचो छ । सहकारी विभाग र राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्डको भुमिकालाई प्रभावकारी वनाउन कस्तो संरचना र जनशक्ति चाहिने हो सोको वारेमा अध्ययन गरी संगठन तथा ब्यवस्थापनको प्रतिवेदन पेश गर्न गराउन पनि मन्त्रालयले नेतृत्व दायि भुमिका निर्वाह गरोस भन्ने म चाहन्छु । यस्तै राष्ट्रिय सहकारी संघ तथा विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघहरूले पनि सहकारी

संघहरूलाई वढी ब्यवसायिक वनाउन गर्नु पर्ने संरचनागत सुधार तथा संघहरूको विधानमा आवश्यक परिमार्जन गर्दै अघि वढ्न अनुरोध गर्दछु ।

सहकारी क्षेत्र जनचासोको प्रमुख केन्द्र वन्दै गएको छ । सहकारी क्षेत्रको विकास प्रति ईर्ष्या गर्ने समुह पनि क्रियाशिल छन् । सहकारी क्षेत्र भित्र पनि विकृति विसंगति मौलाउने क्रम रोकिएको छैन । यस्तो अवस्थामा सहकारीक्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीहरूमा सहकारी विषयको राम्रो ज्ञान तथा सहकारी मैत्री ब्यवहारको खाँचो पर्दछ । संगठित हुँदै गएको सहकारी क्षेत्र, जनचेतनामा आएको वृद्धि, आम संचार क्षेत्रको सहकारीक्षेत्र प्रतिको चासो, एवं सरकारले सहकारी क्षेत्रलाई नयाँ ढंगले लैजान थालनी गरका कार्यक्रमहरूले पनि सहकारी क्षेत्रमा सवै सरकारी निकायहरूका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू वढीनै अनुसाशित वन्नु पर्ने हुन्छ । साधन श्रोत तथा वृत्ति विकासका अवसरहरू वढाउन तर्फ मन्त्रालयले विशेष पहल गर्नेनै छ । कार्यालयमा रहेका रिक्त पदहरूमा कर्मचारी पठाउने वा पदपूर्तिका लागि तत्कालै प्रक्रियाहरू अघि वढाउन पनि म सम्वन्धित कर्मचारीहरूको ध्यान आकृष्ट गराउन चाहन्छु । सुनसरी, चितवन, कास्की, नेपालगञ्ज र धनगढीमा रहेको प्रशिक्षण केन्द्रहरूलाई सवारीको साधन जीप वा कार तथा अध्य कार्यालयहरू समेतलाई आवश्यक यातायातका साधनहरू उपलब्ध मन्त्रालयले प्रयास गरि रहेको म जानकारी गराउन चाहन्छु । यस्तै आवश्यक अन्य उपकरण तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत संभारमा पर्याप्त ध्यान पुऱ्याउन म विभागय प्रमुख तथा जिम्मेवार कर्मचारीहरूलाई अनुरोध गर्दछु । सहकारी विभाग तथा सहकारी कार्यालयहरू स्थानीय सहकारी संघहरू र सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरू वीच समन्वय गर्न सहकारी संस्थाहरलाई वढी भन्दा वढी कसरी सहयोग पुऱ्याउन सकिन्छ त्यस तर्फ केन्द्रीत हुन म सवै कर्मचारीहरूलाई निर्देशन दिन चाहन्छु । अनुगमन तथा तालीमका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारीतामा विशेष ध्यान दिनु हुनेछ । अनुदान तथा सरकारले उपलब्ध गराएको सहयोगको सदुपयोग भए नभएको सोको अभिलेख र कारवाहीको विवरणहरू अध्यावधिक राख्ने तथा सोको आधारमा माथिल्लो निकायमा प्रतिवेदन दिने ब्यवस्थालाई प्रभावकारी वनाउनु हुनेछ । सहकारी संघ संस्थाहरूले लगेको अनुदान उपयोग गरेको सुविधाहरूको दुरूपयोगलाई निरुत्साहन गरिएन भने समग्र सहकारी क्षेत्र कलंकीत वन्न पुग्नेछ भन्ने विषयलाई गम्भीरता साथ लिन पनि म सवैलाई अनुरोध गर्दछु ।

मैले केही जिल्लाको भ्रमणको क्रममा सहकारीका कार्यालयहरू तथा सहकारी अभियानको अवस्थाका वारेमा अनुभुत गरेका राम्रा नराम्रा पक्षहरूको यहाँ चर्चा गर्न चाहिन । समग्रमा सहकारीका कार्यालयहरू साधन, श्रोत र भौतिक पूर्वाधारका अभावमा रहेका छन्, सहकारी कर्मचारीहरूमा उत्साह ल्याउने तह सम्मको वृत्ति विकास तथा सुविधाका व्यवस्थाहरू नगन्य रहेका छन् साथै अभियान तर्फ पनि सहकारी शिक्षा र तालीमको अभावका कारण विसंगतिहरू रहेका छन् । अनुगमन निस्प्रभावी रहेकोले सहकारीका संघ र संस्थाहरू सहकारी पद्धतीमा नचले पनि हुने भन्ने खालको भान पर्न थालेको छ ।

आजको यस कार्यक्रममा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रले सहकारी पुञ्ज नामको सहकारी सूचना र ज्ञानमुलक सामाग्रीहरू समावेश गरिएको पहिलो अर्धवार्षिक क्रिति प्रकाशनमा ल्याएको छ । सहकारीको सात सिद्धात अर्न्तगत महत्वपूर्ण सिद्धान्त शिक्षा तालीम र सूचनाको भावनालाई प्रतिविम्वीत गर्दै थालनी गरिएको यो प्रकाशनले नियमित पाओस भन्ने शुभकामना दिन चाहन्छु । यस कृतिलाई सहकारी क्षेत्रका सरकारी तथा अभियानका सहकारी विज्ञ तथा लेखकहरूले उत्कृष्ट रचनाहरू उपलब्ध गराएर सहयोग पुऱ्याउनु हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु । यस कृतिको प्रकाशनमा योजना वनाउने तथा प्रकाशनमा ल्याउने तहमा क्रियाशिल केन्द्रका प्राचार्य तथा अन्य सवैलाई हार्दिक धन्यवाद तथा वधाई दिन चाहन्छु ।

अन्तमा सहकारीको विकास विस्तार तथा प्रवर्द्धनमा योगदान पुऱ्याउनु भएकोमा म सवैलाई हार्दिक धन्यवाद ब्यक्त गर्दै आफ्नो भनाई अन्त्य गर्दछु ।

६.३ समीक्षा गोष्ठीका प्रस्तुत गरिएका कार्यपत्रहरू

क) सहकारी विभाग र अर्न्तगतका कार्यालयबाट आ.व. ०६८।६९ मा संचालित कार्यक्रमहरूको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

केदार न्यौपाने
रजिष्ट्रार

सहकारी विभाग र अर्न्तगतका कार्यालयबाट आ.व. २०६८।६९
मा संचालित कार्यक्रमहरुको

वार्षिक प्रगति समीक्षा

प्रस्तुतकर्ता
केदार न्यौपाने
रजिष्ट्रार

मिति : ०६९।४।२८
स्थान : केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र

नेपालमा सहकारीको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

- ❖ सयौ वर्ष देखि समुदायमा आपसी सहयोग आदान प्रदानको माध्यमको रुपमा परिचित सहकारी प्रणाली- ढिकुरी, पर्मा, गुठी, धर्मभकारी आदि ।
- ❖ सहकारी विभागको स्थापना वि.सं. २०१०
- ❖ नेपालमा २०१३ चैत्र २० मा स्थापित प्रथम सहकारी संस्था (वखान सहकारी संस्था)
- ❖ सहकारी ऐन, २०१६
- ❖ सहकारी नियमावली, २०१८
- ❖ सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना २०१९
- ❖ साझा संस्था ऐन, २०४१
- ❖ साझा संस्था नियमावली,२०४३
- ❖ सहकारी ऐन, २०४८
- ❖ सहकारी नियमावली, २०४९

२

नेपालमा सहकारीको योगदान

- ❖ करीव ६७ प्रतिशत जनता कृषिमा आधारीत
- ❖ कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषिको योगदान करीव ३५ प्रतिशत
- ❖ राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा सहकारीको योगदान ३ प्रतिशत पुगेको अनुमान छ।
- ❖ संस्था संख्या २५ हजार, संघ २३९, सदस्य संख्या करिव ३५ लाख (४६.५ प्रतिशत .महिला सदस्य)।
- ❖ वित्तिय क्षेत्रमा सहकारी क्षेत्रको योगदान १५ प्रतिशत रहेको अनुमान छ।
- ❖ सहकरी क्षेत्रवाट करीव रु २८० अर्वको कारोवार संचालन हुदै आएकोछ।

(शेयर पूजी करीव २२ अर्व, बचत परिचालन करीव रु.१२५ अर्व, लगानी करीव रु १३३अर्व)

- ❖ करीव ७५ हजार जनशक्तिलाई प्रत्यक्ष रोजगारी।
- ❖ लखौ जनतालाई उद्योग, व्यापार, पेशा ,व्यवसाय मार्फत रोजगारी
- ❖ सामाजिक, सास्कृतिक र जनचेतनाको क्षेत्रमा अतुलनीय योगदान।

३

सरकार र सहकारी क्षेत्र वीचको समन्वय

- ❖ सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको स्थापना
- ❖ सहकारी विभाग, विभागमा रजिष्ट्रार सहित २९ जना कर्मचारीको दरवन्दी
- ❖ केन्द्रिय सहकारी तालीम केन्द्र १, क्षेत्रीय तालीम र डिभिजन कार्यालय ५ (सुन्सरी,चितवन,पोखरा,नेपालगन्ज र कैलाली)
- ❖ डिभिजन सहकारी कार्यालय ३३,

(इलाम, झापा, धनकुटा, मोरंग, सिराहा, उदयपुर, धनुषा, सर्लाही, दोलखा, वारा, पर्सा, रौतहट, मकवानपुर, काभ्रे, नुवाकोट, धादिंग, काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुर, नवलपरासी, तनहु, स्याङ्जा, पाल्पा, रुपन्देही, वागलुङ, कपिलवस्तु, दांङ, सुर्खेत, वर्दिया, कन्चनपुर, डोटी, जुम्ला र बैतडी)

- ❖ राष्ट्रिय सहकारी विकास वोर्ड (माननीय मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा)
- ❖ राष्ट्रिय सहकारी संघ (सरकारको तर्फवाट रजिष्ट्रार पदेन सदस्य)

४

सहकारी विभाग

- ❖ नेपाल सरकारको सहकारी क्षेत्रको नियमनकारी निकाय।
- ❖ आ.व.२०६१ सालमा.सहकारी विभागको पुनसंरचना हुदा ६८ जिल्ला सहकारी कार्यालयवाट ३८ डिभिजन सहकारी कार्यालय कायम।
- ❖ विभिन्न सहकारी संस्था तथा संघहरुको गठन र संचालन व्यवस्था।
- ❖ नेपालमा सहकारी मूल्य, मान्यता, तथा सिद्धान्त अनुसार सहकारी संस्थाहरुको स्थापना र संचालन गराउने जिम्मेवारी।
- ❖ सहकारी क्षेत्रको नीति निर्माण ,संघ,संस्थाहरुको नियमन, प्रवर्द्धन, विकास,बिस्तार तथा सरकार र सहकारी क्षेत्र बीचको समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने निकाय।

5

विभाग र अन्तर्गत कर्मचारी दरवन्दी विवरण

पद श्रेणी	स्वीकृत दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	कैफियत
राजपत्राकित	६१	५०	११	
राजपत्र अनंकित	३९४	२९५	९९	
श्रेणी बिहिन	१३९	१३९	०	
जम्मा	५९४	४८४	११०	

विभाग अन्तर्गत कार्यालयहरुमा २६ जना रा.प.अनं. कर्मचारीहरु फाजिल रहेका छन्।

6

भौतिक व्यवस्था र अवस्था

❖आफनै भवन भएका कार्यालय २७ (विभाग र केसप्रके समेत)

❖निर्माणाधिन कार्यालय २, भवन नभएका कार्यालयको संख्या १२

❖सवारी साधन १२ (गाडी ७ वटा चालु, ५ वटा काम नलाग्ने)

❖मोटर साईकल (८० मध्ये ५९ चालु, २१ चल्न नसक्ने)

❖सबै कार्यालयहरुमा कम्प्यूटर तथा फयाक्स सुविधा

❖निरीक्षण तथा नियमन निकायको लागी मोटर गाडि र अन्य भौतिक सुविधाको अभाव रहेकोछ ।

7

सहकारी सम्वन्धी नीति, योजना र ऐन नियम

❖ हालसम्म सहकारी क्षेत्रको राष्ट्रिय र क्षेत्रगत नीति स्वीकृत हुन नसकेको ।

❖ त्रिवर्षीय योजनामा सहकारी क्षेत्रको नीति समावेश ।

❖ सहकारी ऐनमा रहेको नीतिगत व्यवस्था अपर्याप्त रहेको छ ।

❖ सहकारीको गुरु योजना तर्जुमा नभएको अवस्था छ ।

❖आवधिक योजना तथा अन्य नीतिहरुमा केहि सामान्य व्यवस्था रहेकोछ ।

❖कृषि नीति, तथा कृषि व्यवसाय प्रवर्धन नीति आदिमा केही उल्लेख छ ।

❖संघ संस्थाहरुको नीति सहकारीका सिद्धान्त,मूल्य र मान्यतामा आधारित भएर स्वीकृति दिने गरिएको छ ।

8

सहकारी ऐन २०४८ को व्यवस्था

❖देशमा कृषक, कालीगढ, कमपूजीवाल र निम्न आयवर्ग श्रमिक, भूमिहिन तथा वेरोजगार वा सामाजिक कार्यकर्ताले सर्वसाधारण उपभोक्ताको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागी पारस्परिक सहयोग रसहकारीताको आधारमा विभिन्न किसिमका सहकारी संस्था तथा संघहरुको गठन र संचालन सम्वन्धी व्यवस्था गर्न वनेको ऐन ।

❖ ऐनमा संस्था वा संघको गठन, सदस्यता, संस्था संघको कार्यसंचालन विधि,रजिष्ट्रारको नियूक्ति र अधिकार प्रत्यायोजन,संस्था तथा संघहरुको आर्थिक श्रोत परिचालन, एकिकरण र विभाजन, सूचना अभिलेख तथा हिसाव जांच, संस्था वा संघलाई छुट र सुविधा, संस्था वा संघको विघटन र दर्ता खारेजी र दण्ड जरिवाना सम्वन्धी व्यवस्था रहेका छन ।

❖सहकारी ऐनमा धेरै कमजोरी छन । तत्काल सुधारको खाचो छ ।

9

सहकारी विभाग, कार्यालयहरुवाट सम्पादन गर्ने कामहरु:

सहकारी ऐन २०४८ तथा नियमावली २०४९ अनुसार सम्पादन गरिनु पर्ने कामहरु

• संघ/संस्थाहरुको दर्ता गर्ने ।

•सहकारी संघ/संस्थाको विनिमय संसोधन गर्ने ।

•सहकारी संघ संस्थाहरुको निरिक्षण गर्ने ।

•सहकारी संघ/संस्थाहरुको हिसाव तथा विवरण दाखिला गराउने ।

•सहकारी संघ/संस्थाहरुको लेखा परीक्षणका निमित्त लेखा परीक्षक तोक्ने ।

•सहकारी संस्थाहरुको एकिकरण वा विभाजन गर्ने ।

• संस्थाहरुको विघटन र दर्ता खारेज गर्ने ।

•सहकारी संघ/संस्थाले पाउने छुट सुविधाको सिफारिस गर्ने ।

•सहकारी संघ/संस्थाको लिक्विडेशन सम्वन्धी कार्य गर्ने ।

10

सहकारी संस्थाहरुको स्थिति विवरण

कार्यप्रकृति	संस्था संख्या	सदस्य		शेयर पूंजी रु.	निक्षेप रु.	लगानी रु.
		पुरुष	महिला			
बचत तथा ऋण	११५९४	९२९८४७	८९२२८९	१६६९१२९८	१०३२४४४९१	९९४५४४३३
बहुउद्देश्यीय	४१०५	५६७५९०	५२३८५९	४५२५६२४	२१७८८१६३	३२८१७४०३
कृषि	४६९६	२०३३४९	११९१०७८	५१३६७३	१३९९५४५	३०६३०२८
दुग्ध	१७८५	७५५२१	२५६८४	११६९५४	१४०९४६	१६४७७८
उपभोक्ता	१४२७	३२२२०	१८२२६	१७७८५६	८१४४३	७०८७९
विद्युत	३३५	३९६२९	९६१३	३८२२३	१८७४२	१५८६६
तरकारी तथा फलफूल	१८७	६३६७	६३६४	१७७८८	६४२१३	५७८४१
चिया	१००	३५५०	१३८८	६५५५७	७०३६	१०८७५
कफि	७७	२४६२	१३४५	१३४४६	११०३	२२२०
जडिबुटी	९२	११६९	१२६७	१६९१७	६४१	४७३
मौरीपालन	५४	१०६८	८६०	१५७४	१४८०	३४३
संचार	७५	४२१५	२२६२	५६५४६	१८४३२	१४०५७
स्वास्थ्य	७३	३४०४	३५७४	२१५५७१	११९३२८	११०३४१
उखु	२०	११३	३९४	७५	N/A	N/A
अन्य	७३३	३६५५५	३४३५८	२८७६७८	३२६६७२	५०३७६६
जम्मा	२५३५३	११०७८५९	१७१२५६१	२२७३८७८०	१२७२१२२३५	१३६२८६३०३

11

सहकारी संघहरुको स्थिति विवरण

❖जिल्ला संघहरु ६६

❖विषयगत जिल्ला संघहरु १५७

❖विषयगत केन्द्रिय संघहरु १४

❖राष्ट्रिय सहकारी संघ १

❖राष्ट्रिय सहकारी बैंक १

❖जम्मा : २३९

आ.व ०६८/६९ मा सम्पादित मुख्य मुख्य कार्यहरु

- नीति निर्माणमा सहभागिता (सहकारी संघ संस्थाहरुलाई दिने अनुदान तथा भन्सार छुट सुविधा सम्बन्धी कार्यविधि २०६८, संचालक समितिको निर्वाचन निर्देशिका, नमुना विनियम(३) आदी)
- राज्यभर करिब ३००० संस्था दर्ता, २७७ वटा निष्कृय संस्थाको दर्ता खारेजी तथो लिक्वीडेशन र ४ वटा संस्थाको एकिकरण।
- सहकारीमा तालीमको प्रभावकारिता अभिवृद्धिविषयक केन्द्रीय गोष्ठी सम्पन्न।
- क्षेत्रीय स्तरमामा ४ वटा सूचना व्यवस्थापन तथा बजेट/कार्यक्रम तर्जुमा गोष्टी सम्पन्न
- नेपालभर संचालित संघ/संस्थाहरुको तथ्यांक कम्प्युटर प्रणालीबाट अद्यावधिक गरी नेपालको सहकारी संस्थाहरुको तथ्यांकीय विवरण प्रकाशन।
- सहकारी सचेतना पुस्तिका, सहकारी सदस्य शिक्षा माला, सहकारीको संक्षिप्त परिचय नामक अंग्रेजि र नेपाली ब्रोसर प्रकाशन, ५० वटा ठूला सहकारीको सघन अनुगमन मूल्याङन, स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमका केन्द्र र जिल्ला स्तरीय कार्यहरु सम्पन्न।
- सहकारी जागरणको लागि वृत्तचित्र निर्माण (२), श्रव्य/दृश्य रेडियो तथा टेलिभिजनमा प्रशारण (१२)
- आवश्यकता अनुसार घुम्ती टोलीद्वारा संस्था दर्ता र २५ जिल्लामा अनुगमन निरीक्षण गरिएको।

13

- सहकारी साझेदारीमा उद्योग स्थापना गर्न ६९ कृषि जन्य सहकारी उद्यमलाई रु ५ करोड ९० लाख ३० हजार र रा. स. संघ समेतको भवन निर्माणको लागि रु.१ करोड ५ लाख अनुदान वितरण।
- लक्षित वर्ग र समुहका सहकारीहरुको लागि लेखा तालीम संचालनको लागि ७४ जिल्लामा ७४वटा लेखा र व्यवस्थापन तालिम संचालन गरी १८५० जनालाई प्रशिक्षण प्रदान।
- सहकारी खेती कार्यक्रम तर्फ आवद्ध २१७५ जना कृषकहरुलाई लेखा, व्यवस्थापन र सहकारी सचेतना सम्बन्धी प्रशिक्षण प्रदान।
- सहकारी सुदृढीकरण कार्यक्रम तर्फ ३३ डिभिजन मार्फत पूर्व सहकारी शिक्षा १०७, सहकारी सचेतना १५७ र सहकारी लेखा व्यवस्थापन ९८ गरी जम्मा ३६२ छोटो अवधिको (१-७ दिन सम्मको) तालीम संचालनबाट ९०५० जना प्रशिक्षार्थी लाई तालीम प्रदान । के.स.प्र. केन्द्रबाट ७-३० दिन सम्मको ३८ वटा तालीम संचालन गरी ९५० जनालाई तालिम प्रदान। क्षेत्रीय स्तरका ५ वटा तालीम केन्द्रबाट १-७ दिन सम्मको १३४ वटा तालीम संचालन गरी ३३५० जनालाई तालीम दिएको।
- सहकारी विभाग अन्तर्गतका ३ जना विभिन्न तहका कर्मचारीहरुद्वारा विदेश भ्रमण तथा अध्ययन।

आ.व. २०६८/६९ को वार्षिक बजेट तुलना

रु हजारमा

विवरण	विनियोजित बजेट ०६७६८	विनियोजि बजेट ०६८६९	घटी/वढी तुलना प्रतिशत
कुल बजेट	३३७९०००००	३८४९०००००	१३.९१
कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	१०५२३५२६ (३.११४)	१२४३१०८४ (३.२३)	१८.१३
सहकारी क्षेत्र (कुल बजेटको तुलनामा)	३५९७२७ (०.११)	५०३७३५ (०.१३१)	४०.०३
सहकारी क्षेत्र (कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको तुलनामा)	३५९७२७ (३.४१)	५०३७३५ (४.०५)	४०.०३

आ.व. २०६८।६९ को प्रगति सारांश

क्र.सं.	कार्यक्रम	वार्षिक भारित प्रगति	वार्षिक वित्तीय प्रगति
१	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (नियमित)	९१.७५	८९.११
२	सहकारी क्षेत्र सुदृढीकरण आयोजना (वजेट वक्तव्य)	३७.५३	४४.१५
३	सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	८३.०७	८२.६३
४	सहकारी खेती	१००	९९.८
५	डिभिजन सहकारी कार्यालय (कार्यक्रम खर्च तर्फ)	१००	१००

बजेट विनियोजन तथा उपयोगको स्थिति (२०६८/६९)

रकम रु हजारमा

कार्यक्रम/बजेट उपशिर्षक	वजेट विनियोजन	वजेट निकासा	बजेट खर्च	खर्च प्रतिशत
सहकारी क्षेत्र सुदृढिकरण आयोजना (३२१३४ ३/४)	६,५७,००	६,५७,००	५,८५,४२	९०
वजेट बक्तव्यवाट घोषित सहकारी उद्यम अनूदान (३२१३४ ३/४)	१८,६०,००	१४,८०,००	६,९५,३०	४७
सहकारी प्रशिक्षण कार्यक्रम (३२१३३ ३/४)	८,१३,५८	८,१३,५८	६,७२,२३	८३
सहकारी खेती कार्यक्रम (३२१२० ३)	८५,००	८५००	८४,८५	१००
साधारण,विभाग (३२०१७ ३/४)	१,०१,९२	१,०१,९२	९४,९३	९३
साधारण, जिल्ला (३२०१८ ३/४)	१२,८९,८५	१३,८२,१२	१२,४४,०३	९०
जम्मा	४८,०७,३५	४५,१९,६२	३३,७६,७६	७५

17

सहकारी विभागबाट सम्पादित कार्यहरु :

क्र.सं	कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
क)	घुम्ती सहकारी सेवा तथा अनुगमन कार्यक्रम (जिल्ला)	२५	२५	१००
ख)	सहकारी वृत्तचित्र निमार्ण (गोटा)	२	२	१००
ग)	सहकारी श्रव्य दृश्य सामाग्री प्रशारण (पटक)	१२	१५	१००
घ)	सहकारी सूचना संप्रेशण (पटक)	२५	२५	१००
ङ)	विभाग स्तरीय वार्षिक प्रगति समिक्षा (पटक)	१	१	१००
च)	सहकारी विभागको वार्षिक प्रगति तथा अन्य पुस्तक,पुस्तिका प्रकाशन (गोटा)	७	७	१००
ज)	सहकारी नियमन तथा शिप विकास तालीम (पटक)	१	०	००
झ)	अन्तरराष्ट्रिय अवलोकन भ्रमण (पटक)	३	३	१००
ञ)	ठुला सहकारी संस्थाहरुको सघन अनुगमन मुल्याङ्कन	५०	५०	१००
ट)	वजेट तर्जुमा तथा सूचना व्यवस्थापन क्षेत्रीय गोष्ठी	४	४	१००
ठ)	सहकारी प्रवर्द्धन गोष्ठी -उत्पादन, सेवा र वित्तीय)	३	२	६७
ड)	सहकारी अनुदान तथा अन्य कार्यविधि तर्जुमा	३	३	१००
च)	सहकारी नमूना विनियम निर्माण	३	३	१००
छ)	कृषिजन्य सहकारी उद्योगहरुलाई अनुदान वितरण	१०८	७१	६६
ज)	सहकारी विभागको परिसर सुधार	१	१	१००
झ)	सहकारी विभाग र अर्न्तगत कार्यालयको लागि मेशिनरी खरिद	१	१	१००

स.प्र तथा डि.का ५ र डि.स.का ३३ वाट सम्पादित कार्यहरु

क.सं	कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
क)	सूचना प्रविधिमा आधारित तथ्यांक व्यवस्थापन र प्रकाशन	३८	३८	१००
ख)	कृषक समूह सहकारीकरण	४३०	४३०	१००
ग)	सहकारी संस्थाको दर्ता खारेज तथा लिक्विडेशन	३१०	२७७	९०
घ)	संघ संस्थहरुको अनुगमन निरीक्षण	५५४५	५३६९	९७
ङ)	सहकारी सुशासन र समन्वयका लागि सहकारी कर्मीहरुको अन्तंक्रिया	३८	३८	१००
च)	सहकारी जागरण शिविर संचालन	६७	६७	१००
ज)	सहकारी दिवस	३८	३८	१००
झ)	सहकारी जागरण सामाग्री प्रकाशन र वितरण तथा एफ.एम. प्रशारण	१११	१११	१००
ञ)	कृषि सहकारी तथा सहकारी खेती प्रवर्द्धन	४२	४१	१००
ट)	सहकारी सूचना प्रकाशन	११४	११२	९९
ठ)	सहकारी सूचना संजाल विस्तार	३८	३७	९७
ड)	लाइन एजेन्सी संग अन्तरक्रिया	३८	३८	१००

19

स.प्र तथा डि.का ५ र डि.स.का ३३ वाट सम्पादित कार्यहरु

(क्रमश:)

क.सं	कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
ढ)	पूर्व सहकारी शिक्षा	१०७	१०७	१००
ण)	सहकारी सचेतना तालीम	१५७	१५७	१००
त)	सहभागितात्मक सहकारी लेखापालन तालीम	९७	९३	९६
थ)	रणनीति योजना तर्जुमा तालीम	५	५	१००
द)	भवन निर्माण	३	१	३३
ध)	डि.स.का. तथा सहकारी संघ संस्थाहरुको प्रगति समीक्षा	११४	११४	१००
न)	मेशिनरी खरिद तथा व्यवस्थापन	४०	४०	१००
प)	छोटो समयको तालीम प्राप्त व्यक्ति (१ देखि ६ दिन)	९१५०	९०५०	९९
फ)	अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी वर्ष विशेष कार्यक्रम	३८	३८	१००
ब)	सार्वजनिक सम्पतिको संभार	९	९	१००

20

केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रद्धारा सम्पादित कार्यहरु

❖ प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (अधिकृत स्तर कर्मचारीहरु) १५ दिने	१ (२५)	२(२५)
❖ प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (सहायक स्तर कर्मचारीहरु) (१५ दिने)	१(२५)	१(२५)
❖ सहकारी व्यवसाय तथा बजार प्रर्वद्धन तालिम (१० दिने)	६(१५०)	६(१५०)
❖ व्यवस्थापन शिप विकास तालिम (१५ दिने)	२(५०)	२(५०)
❖ रणनैतिक योजना तर्जुमा सम्वन्धी तालिम (१० दिने)	६(१५०)	६(१५४)
❖ व्यवसायिक नेतृत्व विकास तालिम (७ दिने)	२(५०)	२(५०)
❖ प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (१५ दिने)	१०(२५०)	१०(२५०)
❖ सहकारी व्यवस्थापन र लेखापालन तालिम (३० दिने)	४(१००)	४(१००)
❖ संस्थागत क्षमता विकास तालीम (जिल्लामा) ७ दिने	६(१५०)	६(१५०)
जम्मा तालीम संख्या प्रशिक्षार्थि	३८ (९५० जना)	३८ (९५० जना)

21

सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयहरु (५) वाट संचालित तालीम

संचालित कार्यक्रमहरु	लक्ष्य	प्रगति
❖ आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालिम	२७(६७५)	२६(६५०)
❖ आधारभूत सहकारी लेखापालन तालिम	३४(८५०)	३४(८५०)
❖ विषयगत सहकारी अभिवृद्धि तालिम	५(१२५)	५(१२५)
❖ सहभागितात्मक आधारभूत सहकारी लेखापालन तालिम	१५(३७५)	१४(३५०)
❖ सहभागितात्मक आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालिम	१०(२५०)	१०(२५०)
❖ अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	५(१२५)	५(१२५)
❖ पूर्व सहकारी शिक्षा	१८(४५०)	१८(४५०)
❖ सहकारी सचेतना	१८(४५०)	१७(४२५)
❖ अभिमुखिकरण तालीम	५(१२५)	५(१२५)
❖ जम्मा	**१३७ (३४२५)**	**१३४ (३३५०)**
❖ मामला अध्ययन	५	५
❖ छात्रवास निर्माण	५	२

22

सहकारी खेति कार्यक्रममा संलग्न संस्थाहरुको लागि क्षमता विकास तालीम

क.सं	कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
क)	आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालीम (कृषि तर्फ)	३८	३८	१००
ख)	आधारभूत सहकारी लेखापालन तालीम (कृषि तर्फ)	३८	३८	१००
ग)	आधारभूत सहकारी लेखापालन तालीम (कृषि तर्फ)	३	३	१००
घ)	आधारभूत सहकारी व्यवस्थापन तालीम (कृषि तर्फ)	३	३	१००
ङ)	बंगुर तथा कुखुरा पालनमा संलग्न सहकारी संस्थाहरुलाई सहकारी सेचेतना तालीम	५	५	१००
च)	अनुगमन निरीक्षण	८१	७९	९८
छ)	सहकारी क्षमता विकास तालीम प्राप्त गर्ने व्यक्तिहरु	२१७५	२१७५	१००

23

कृषिजन्य सहकारी उद्योग प्रवर्द्धन :

रकम रु हजारमा

क.सं	उद्योगको किसिम	संख्या	अनुदान	कैफियत
क)	अदुवा प्रशोधन	१	४००	
ख)	चिया कारखाना स्थापना	१	२६०००	
ग)	चिया कफि प्रशोधन उद्यम स्थापना अनुदान	९	८६००	
घ)	मह प्रशोधन उद्यम	३	६५०	
ङ)	कृषि फार्म स्थापना अनुदान गाई, बाखा र बंगुर	२९	१२५५०	
च)	सुपारी प्रशोधन	४	७००	
छ)	सुन्तला जात - जुनार प्रशोधन	१	१०००	
ज)	अलैची प्रशोधन	१	६००	
झ)	महिला द्वारा खाद्य प्रशोधन	११	१४९०	
ञ)	दलित पेशा संरक्षण अनुदान	४	१४४०	
ट)	वेमौसमी तरकारी खेति	३	६००	
	जम्मा	६९	५४०३०	

24

सहकारी पूर्वाधार निर्माण

क.सं	उद्योगको किसिम	संख्या	अनुदान रकम रकम रु हजारमा	कैफियत
क)	शितघर निर्माण अनुदान	२	५०००	
ख)	राष्ट्रिय सहकारी संघको भवन निर्माण	१	१००००	
ग)	सार्वजनिक भवन निर्माण - तालीम हल निर्माण	१	५००	
	जम्मा		१५५००	

सहकारी विभाग र अन्तर्गतको वेरुजू रकमको स्थिति

वेरुजू विवरण	वेरुजू रकम रु	फछ्र्यौट रकम रु	बाँकी वेरुजू रु.	फछ्र्यौट प्रतिशत
आ.व. ०५९।६० सम्मको वेरुजू रकम	३,०,०००।	३०,०००।	०।०	१००.०
आ.व. ०६०।६१ देखि ०६५।६६ सम्मको वेरुजू रकम	९,३४,०००।	१,१०,०००।	८,२४,०००।	११.७८
आ.व. २०६६/०६७ मा कायम बेरुजु	१,४७,५२,०००।	८५,५७,०००।	६१,९५,०००।	५८.०१
जम्मा	१,५७,१६,०००।	८६,९७,०००।	७०,१९,०००।	

समस्याहरु

सरकारी नियमन र प्रशासन तर्फ

- ❖नीति, योजना तथा कार्यक्रमको अस्पष्टता ।
- ❖फितलो सहकारी ऐन, नियम र निर्देशिका ।
- ❖सबै जिल्लामा कार्यालय नभएको (हाल ३८ जिल्लामा कायम)
- ❖जनशक्ति दरबन्दी कमी (कामको तुलनामा ५९४ को दरबन्दी ज्यादै कम)
- ❖ पदपूर्तिमा कमी -हाल पनि दरबन्दी अनुसार ११ अधिकृत र ९९ जना सहायक कर्मचारी समेत ११० जनाको पद पूर्ति नभएको अवस्था छ ।
- ❖ जनशक्ति उत्प्रेरणको कमी , क्षमता अभाव, विकास कार्यक्रमको कमी ।
- ❖जनशक्ति , भौतिक तथा वित्तिय साधनको कमी ।

27

समस्याहरु क्रमश:

सहकारी क्षेत्र विकास तर्फ

- ❖सहकारी सिद्धान्त,ऐन, नियम र विनियम पालनामा उदासिनता ।
- ❖सहकारीका सदस्यहरुलाई सहकारीताको शिक्षा तथा ज्ञानको कमी ।
- ❖सहकारी संस्थाहरुको प्रभावकारी नियमन गर्न कानूनको अभाव ।
- ❖सहकारी संस्थाहरुको अनुगमन तथा निरीक्षणमा कठिनाई ।
- ❖सहकारी संघ संस्थाहरुमा व्यवसायिक क्षमताको कमी ।
- ❖पुराना सहकारी संस्थाका सम्पत्ति तथा दायित्व फरफारकमा समस्या ।
- ❖संस्था संचालकहरुमा इमान्दारीता तथा व्यावसायीकताको कमी ।

28

चुनौतीहरु

- ❖सहकारी क्षेत्र मार्फत गरिबी निवारण ।
- ❖नियमन, नियन्त्रण, अनुगमन र स्व:अनुशासन बीचको खाडल ।
- ❖सहकारीताको विश्वसनियता र सदस्यहरुको हित संरक्षण ।
- ❖सीमित भौतिक तथा मानवीय श्रोतबाट व्यापक क्षेत्रको जिम्मेवारी ।
- ❖सहकारी क्षेत्रमा गैर सदस्यसंग कारोबार संचालन र अपारदर्शी कारोबार ।
- ❖सीमित जनशक्ति र नवशक्तिशाली संस्थाहरुको व्यवस्थापन बीचको तादात्म्यता ।
- ❖सरकारी,अर्धसरकारी, गैरसरकारी क्षेत्र बीचको समन्वय र सहकार्य ।
- ❖सदस्यहरुको संख्या र सहकारी शिक्षा, चेतनाको स्तर तथा व्यवस्था ।
- ❖शहरी क्षेत्रमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको दर्ता र नियमनको चाप ।

29

चुनौती समाधानका उपायहरु

- ❖ समग्र र क्षेत्रगत सहकारी नीति तथा योजना र आवधिक कार्यक्रम ।
- ❖मन्त्रालय तथा विभाग र अन्तर्गतको संगठन पुनरावलोकन ।
- ❖जनशक्ति व्यवस्था, उत्प्रेरणा, पर्याप्त भौतिक सुविधा र वित्तिय व्यवस्था ।
- ❖सहकारी ऐन, नियम तथा विनियमहरुमा सामयिक संशोधन र नयां तर्जुमा
- ❖ संघ संस्था निरिक्षण तथा अनुगमनको मापदण्ड र संस्थागत व्यवस्था ।
- ❖सहकारी शिक्षा,चेतना र जागरन तथा तालिममा नयां सोचका साथ विकास

धन्यवाद

30

Nepal Agriculture Cooperatives Organization Training Plan

Mitsuya Odashima
(JICA Senior Volunteer)

1

The points of improvement

Department of Cooperatives :

- In charge of Division Ccooperatives Office
- Utilization of Annual report
- Strengthen of training
- Regular circuit to Division Ccooperatives Office
- Data processing by On-line
- Strengthen of subsidy

2

- In May 2012, Government of Nepal has established Ministry of Cooperatives and Poverty Alleviation
- What should be done by Department of Cooperatives to alleviate poverty ?
- We should recognize the actual condition of poverty in Nepal.
- **What does Poverty mean for farmers ?**

5

- I think that Poverty means Hunger or Starvation.
- I was born in 1947 after the World War II ended. In Japan we did not have any foods. We were in starvation. We received the supply of foods, such as flour and powder milk from the United States. Now rice and milk can fully produce by activating agriculture cooperatives after that.
-
- If the Nepalese farmers are in starvation, government has to provide foods.

6

- So, profitable agriculture is required in order to keep young people in the farm villages.
- In order to fill demands of farmers, the existence of agriculture cooperatives are indispensable.
- **So what should agriculture**
- **cooperative do to farmers ?**

9

The main activities of agriculture cooperatives in Japan

- Supplying production materials and consumer goods **(Purchasing Business)**
- Marketing, storage and transport of agricultural products **(Saling Business)**
- Loaning funds for agricultural production and living expenses **(Credit Business)**
- Providing manual life, fire, automobile, and building insurance **(Insurance Business)**

10

Division Ccooperatives Office :

- Less staffs than the fixed number
- Less inspection
- Strengthen of guiding cooperatives
- Strengthen of training
- Taking up the demands of cooperative
- Utilization of database
- Treatment of sale, purchase and shop business
- Promote merger of cooperatives

3

Cooperatives Societies/ Unions:

- Strengthen of guiding members
- Strengthen of capital
- Treatment of sale,purchase and shop business
- Taking up the demands of members
- Consideration of merger
- Training of staffs

4

- I asked various farmers
- **Are you living in Poverty?**

- Nepali farmers said
- **We have foods for a family.**

- **But there is no money** for education,
- house, car, agricultural machine etc.

7

- The poverty about which Nepalese farmers are speaking means that there is no money. So they are no starvation.
- They have chosen the work away from home to a foreign country as a method of obtaining money simply.
- As a result in agricultural area, the young manpower has decreased.
- If there is no labor force, agriculture will decline.

8

- Agriculture cooperatives should do training technique cultivation , sale of products, supply of agricultural materials (fertilizer, feed, seed etc).
- Therefore agriculture cooperatives have to strengthen oparating organization (full-time staffs, management, enough investment, shop etc).
- So I would like to propose the technique of strengthening agriculture cooperatives.

11

Nepal Agriculture Cooperative Organization Training Plan

The object of project :

- This project takes synthetic issues(strengthen of activity, improvement in productivity, promotion of agricultural products). Cooperatives have to manage a function of technical guidance, sale, purchase, saving. We set up a model agriculture cooperatives. And the model cooperatives are spread all over the country.

12

Schedule Table (Nepal Agriculture Cooperatives Promote Plan) 2

Year												
Month	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
[illegible]												
1. Feasibility Study												
2. [illegible] plan												
3. [illegible]												
4. [illegible]												
[illegible]												
1. Base Survey												
2. [illegible] Analysis												
3. [illegible] Manual												
4. [illegible] Manual												

17

2. The outline of project

- (1)Selection of the target Cooperatives
- 5 area (east,west,north,south)×
- 5 target cooperatives = 25 coop

(2)Contents of enforcement

- a.Management of cooperatives
- Formulation and analysis of 5 years plan
- Creation of settlement-of-accounts
- manual
- Creation of management guide
- Formulation of cash planning

18

Agricultural instruction

- Selection of model farmers group
- Creation of farmer ledger
- Creation of farmer management planning
- Grimacing of agricultural techniques

Sale business and purchase business

- Creation of sale business manual
- Creation of purchase business manual
- Examination of the shipment method
- Introduction of a reservation purchasing system
- Creation of quality control manual
-

21

Sale business

- Collection of products
- Quality check
- How to transport
- Decision of price
- Service charge

- Cooperatives should decide sale cost condition

22

Purchase business

- Items
- Supply price
- Reservation purchase
- Service charge

- Cooperatives should build purchase business system. Therefore cooperatives should do the reservation purchase system.

25

Outline of Purchase Business

Item	Problems	Contents
1.Demand		
[illegible]		
[illegible]		
2.Order		
[illegible]		
[illegible]		
3.Supply		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		

26

[illegible]												
1. [illegible] Survey												
2. [illegible] Analysis												
3. [illegible] Manual												
4. [illegible] Manual												
[illegible]												
1 [illegible]												
2 [illegible]												
3 [illegible]												
4 [illegible] Activities												

19

[illegible]												
1 [illegible] Results												
2 [illegible] Results												
3 Analysis												
4 Study Meeting												
[illegible] Training [illegible]												
1 For [illegible]												
2 For [illegible]												

20

Outline of Bale Business

Item	Problem	Content
1.Collecting [illegible]		
2.Keeping [illegible]		
3.Shipment [illegible]		
4.Settlement [illegible]		

23

Outline of Bale Business (2)

Item	Problem	Content
5.Facility [illegible]		
6.Marketing [illegible]		
7.Finance		
8.Staff		

24

- **Trust enterprise**

- Citation of saving and loan business manual
- Examination of saving promotion policy
- Improvement of advance recovery

- Cooperatives should examine
- increasing self- finance

- Cooperatives should improve recovery
- rate of loan.

27

Training to the personnel of
- **cooperative**

- Farmer ledger creation technique
- Farmer management plan creation technique
- Agricultural production technique

Investigation of basic conditions which does a position in cooperatives

- Agricultural situation, products, distribution
- route, collection-of-cargo institution, materials
- supply route

28

ग) सहकारी शिक्षा र तालीमको महत्व, समस्या तथा चुनौतीहरू :

उपेन्द्र बहादुर ढुंगाना
उप रजिष्ट्रार

१. पृष्टभुमि :

नेपाल सरकारले सहकारी प्रणालीको दिगो विकास र स्थायित्वको लागि सहकारी शिक्षा र तालीममा विशेष महत्व दिदैं आएको छ । सहकारी क्षेत्रमा कार्यरत रहेको विभिन्न किसिमको जनशक्तिलाई समयानूकुल निरन्तर रूपमा शिक्षा तथा तालिम प्रदान गर्ने अभिप्रायले वि.सं. २०१९ सालमा केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना गरिएको थियो । यस प्रशिक्षण केन्द्रले आफ्नो स्थापना काल देखि नै निरन्तर रूपमा सहकारी संस्थाका संचालक, व्यवस्थापक र सदस्यहरू लगायत सहकारी कार्यालयका कर्मचारीहरूलाई सहकारी सम्वन्धी तालिम दिंदै आएको छ । वि.सं.२०६१ मा सहकारी विभागको पुनसंरचना भए पछि पांच विकास क्षेत्रमा सहकारी प्रशिक्षण तथा डिभिजन कार्यालयको स्थापना भए पछि तालीम कार्यक्रमलाई निक्षपण गरी क्षेत्रीय तहमा विस्तार गरिएको छ । त्यसैगरी डिभिजन सहकारी कार्यालयहरूबाट पनि सहकारी शिक्षा र तालीमका कार्यक्रमहरू संचालन भैरहेका छन् ।

२. उद्देश्य :

सहकारी तालीमको प्रमुख उद्देश्य सहकारी शिक्षा र प्रशिक्षणको माध्यमबाट सहकारीमा संलग्न जनशक्ति तथा सहकारीकर्मीहरूको क्षमता विकास गर्नू हो । सहकारी क्षेत्रमा संलग्न रहेका पदाधिकारीहरू, व्यवस्थापक र कर्मचारीहरूको सीप, ज्ञान र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन तालिम र अनुसन्धान कार्यक्रम संचालन गर्नु तालीम केन्द्रहरूको काम हो । यसका अतिरिक्त तालीम केन्द्रका उद्देश्यहरू देहाय वमोजिम छन् :

क) सहकारीका प्रचलित सिद्धान्त र मूल्यहरूको अनुसरण गरी सहकारी सुशासन कायम गर्ने ।

ख) सहकारी संघ/संस्थाका पदाधिकारी एवं सदस्यहरूमा व्यवसायिक सोचको विकास गर्ने ।

ग) सहकारी संघ/संस्थामा संलग्न पदाधिकारीहरूको व्यवस्थापकीय क्षमतामा अभिबृद्धि गर्ने ।

घ) सहकारी शिक्षाको माध्यबाट सहकारीका सर्वमान्य सिद्धान्त, मूल्य, स्वीकृत नीति लगायत काम संघ संस्थाको काम कर्तव्य र कार्यक्षेत्रको वारेमा सचेतता जगाई सोही अनुसार संस्था संचालन गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।

३. नीति तथा रणनीति

- विभिन्न तहको तालीमको लागि पाठ्यक्रम तथा पाठ्य सामाग्रीहरू निर्माण गर्ने ।
- सहकारी व्यवसायमा संलग्न रहेका सहकारी संस्थाका पदाधिकारी तथा व्यवस्थापकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।
- सहकारी आन्दोलनमा लागेका सहकारी संस्थाका संचालक सदस्यहरूलाई सैद्धान्तिक तालिम संचालन गर्ने,
- जिल्ला तहमा संचालन हूने आधारभुत तालिमहरूलाई प्रभावकारी र प्रशिक्षाँर्थी केन्द्रीत वनाउन तालिम सामाग्री तयार गर्ने ।
- विभिन्न समुहहरूलाई सहकारीमा संगठित गरी व्यवसायिक कृयाकलापमा संलग्न हून सहकारी शिक्षा सम्वन्धी तालिम संचालन गर्ने ।
- तालिम र अनुसन्धानमा दक्षता ल्याउन केन्द्र, क्षेत्र र जिल्लास्तरका प्रशिक्षक तथा अधिकृतहरूलाई तालिम प्रदान गर्न ।
- स्थानीयस्तरका शिक्षित सहकारीकर्मीहरू र सहकारी संघ संस्थामा संलग्न जनशक्तिलाई सहकारी व्यवस्थापन सम्वन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम संचालन गरी स्थानीयस्तरमा सहकारी सम्वन्धी दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

४. हालसम्म संचालित तालिमहरू

- सहकारी सचेतना,
- पुर्व सहकारी शिक्षा,
- सहकारी अभिमुखिकरण,
- आधारभुत सहकारी व्यवस्थापन तालीम,
- सहकारी व्यवसाय तथा वजार प्रवर्द्धन तालीम,
- आधारभुत सहकारी लेखापालन तालीम,
- विषयगत सहकारी अभिवृद्धि तालीम,

- व्यवसायीक नेतृत्व विकास तालिम,
- रणनीतिक योजना तर्जूमा तालिम,
- व्यवस्थापन सीप विकास तालिम,
- सहभागितात्मक व्यवस्थापन तालीम
- सहभागितात्मक लेखापालन तालिम,
- सहकारी विकासका लागि अन्तर सम्वन्धित सवालहरू,
- प्रशिक्षक प्रशिक्षण (अधिकृत कर्मचारी, सहायक कर्मचारी र सहकारीकर्मीहरू)
- संस्थागत क्षमता विकास तालीम
- अभिलेख ब्यवस्थापन तालीम

५. तालिम संचालनका सकारात्मक पक्षहरू :

1. ब्यवसायिक उद्यमशिलताको विकास
2. सहकारी मूल्य मान्यता एवं सिद्धान्त प्रतिको सचेतननामा बृद्धि ।
3. संस्थागत सुशासन र क्षमता विकास,
4. नेतृत्व विकास र लक्षित समुदायको पहुंचमा बृद्धि,
5. भौगोलिक क्षेत्र तथा संभावनाको आधारमा ब्यवसाय विविधिकरण,
6. ब्यवसाय पहिचान, छनौट, संचालन र विश्लेषण गर्ने क्षमताको विकास,
7. सहकारी क्षेत्रबाट देशको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको योगदानमा क्रमशः बृद्धि भएको,
8. पिछडिएको वर्ग, क्षेत्र र समुदायमा सहकारीको उपस्थिति तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा योगदान
9. सहकारी क्षेत्रमा लक्षित वर्गको सहभागिता बढेको ,
10. सदस्यहरूमा तालीम र शिक्षा
11. ब्यवसाय सफताको मुल मन्त्र हो भन्ने वुझाई र कोष परिचालन ।
12. स्थानीयस्तरमा प्रशिक्षकको उपलब्धता,
13. लेखापालन र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीमा सुधार,

६. तालीमका चुनौति/समस्याहरू :

1. पुरानो पाठ्यसामाग्रीको प्रयोग ।
2. तालीम प्राप्त दक्ष प्रशिक्षकको अभाव ।
3. प्रशिक्षार्थीहरूको लागि दैनिक संचालन खर्च न्यून हुनु ।

4. भौतिक पूर्वाधार तथा प्रशिक्षण सामाग्रीहरूको अभाव
5. तालीम व्यवहारिक भन्दा वढी सैदान्तिक हुनु ।
6. तालीम कार्यक्रममा व्यवसायिक शिपको अभाव ।
7. प्रशिक्षकहरूलाई उत्प्रेरणाको अभाव ।
8. तालीमको आवश्यकता पहिचान ।
9. प्रशिक्षार्थी छनौट ।
10. माग अनुरूप तालीमको अर्पयप्तता
11. Supply Driven तालीम कार्यक्रम संचालन

७. सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरू :

1. तालीमको पाठ्यक्रममा सुधार गरी सम सामयिक र स्तरीय बनाउनु पर्ने ।
2. तालीम कार्यक्रममा नयाँ प्रविधि र सुचना तथा संचार क्षेत्रको विस्तार र पहुँच वढाउनु पर्ने ।
3. तालीमको पहुंच सवै क्षेत्रमा पुग्न नसकेकोले तालीम कार्यक्रमलाई स्थानीय तहमा निक्षेपण गर्नु पर्ने ।
4. अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिलाई ब्यवहारिक रूपमा लागु गर्नु पर्ने ।
5. प्रशिक्षकको विशिष्टिकरण गरी शिप विकास र ब्यवसायिक प्रकृतिको तालीममा जोड दिनु पर्ने ।
6. प्रशिक्षकहरूको क्षमता अभिबृद्धिको लागि नियमित तालीम, अनुसन्धान, अध्ययन भ्रमण र अन्तर्राष्ट्रिय प्रशिक्षणको अवसर दिनु पर्ने ।
7. आर्थिक श्रोत साधनको पर्याप्त ब्यवस्था गरी तालीम कार्यक्रमलाई थप आकर्षक वनाउनु पर्ने ।
8. तालीममा स्थलगतअध्ययन/अवलोकन भ्रमण र अनुसन्धान कार्यक्रम समावेश गर्नु पर्ने । ।
9. केन्द्रीय स्तरमा प्रशिक्षक प्रशिक्षण, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि सम्वन्धी विषयलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने ।
10. प्रशिक्षणको लागि आवश्यक भौतिक साधनहरू तथा सहभागी भ्रमणको लागि यातायातको साधन उपलब्ध हुनु पर्ने ।
11. तालीमको लागत प्रभावकारीताको अध्ययन, मापन गर्नु पर्ने । मागको आधारमा तालीम संचालन र लागत सहभागिता वढाउनु पर्ने ।

घ) सहकारी पसल संचालनको स्थिति, समस्या र समाधानका उपायहरू :

विष्णु प्रसाद घिमिरे
बरिष्ठ कृषि अर्थविज्ञ

पृष्ठभुमी :

औद्योगिक क्रान्तिबाट सृजना भएको प्रतिकुल स्थितिको सामना गर्न २८ जना मजदुरहरू मिलि सर्वप्रथम १८४४ अक्टोवर २४ मा वेलायतको रोचडेल भन्ने स्थानमा उपभोक्ता सहकारी पसल स्थापना र संचालन गर्ने काम शूरु भयो । नेपालमा सहकारी विभागको स्थापना २०१० सालमा भएको थियो । सर्वप्रथम २०१३ साल चैत्र २० गते सरकारको कार्यकारी आदेशमा चितवन जिल्ला अन्तरगत बखान बहुउद्धेश्यीय सहकारी संस्था लगायत २० वटा सहकारी संस्थाहरूको गठन गर्ने काम भएको थियो । वि.सं.२०१३ सालवाट आवधिक योजनाको शुरु भएको थियो । प्रथम योजना अवधिमा मुलुकभर ४५० सहकारी संस्था गठन गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरियो । सहकारी ऐन २०१६ लागु भए पछि सरकारी निर्देशन र नियन्त्रणमा साझा/सहकारी संस्थाहरूवाट सिमित मात्रामा उपभोग्य सामाग्रीहरू-नून, चिनी, साबुन, मट्टितेल आदिको साथै कृषि उत्पादन सामाग्रीहरू- रासायनिक मल, उन्नत बीउ, किटनाशक विषादी, कृषि औजार आदिको विकि वितरण हुदै आएको पाईन्छ । सहकारी सिद्धान्त तथा मूल्य विपरित राज्यको निर्देशन र नियन्त्रणमा खोलिएका अधिकांश आपूर्तिमुखि सहकारी संस्थाहरू कालन्तरमा असफल हुदै गएको देखिन्छ । नेपालमा २०४८ पछि अन्तरराष्ट्रिय सहकारी सिद्धान्त बमोजिम सहकारी संघ संस्थाहरू स्वायत्तता र स्वतन्त्रता पूर्वक संगठित भई उद्यम संचालन गर्न सक्ने भएका छन । यसै परिप्रेक्ष्यमा आ.व. २०६५।०६६ को वजेट वक्तव्यमा सार्वजनिक वितरण प्रणालीलाई ब्यवस्थित गर्न नेपाल सरकारले उपभोक्ता सहकारी पसल संचालन गर्न प्रत्येक गा.वि.स.मा एक/एक वटा र नगरपालिका क्षेत्रमा प्रति ३० हजार जनसंख्याको वीचमा एक/एक वटा गरी ४००० वटा सुपथ मूल्यको उपभोक्ता सहकारी पसल संचालन गर्ने र त्यस्ता सहकारी पसल संचालनका लागि राज्यको तर्फवाट रु १ लाखका दरले अनुदान समेत उपलब्ध गराउने गरी विशेष अभियानको रूपमा सहकारी पसल संचालन गर्ने गरी रु ४० करोड वजेट समेत विनियोजन गरिएको थियो । उक्त सहकारी पसलको मुख्य उद्देश्य आफ्ना

सदस्यहरू लगायत सर्वसाधारण नागरिकहरूलाई अत्यावश्यक दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू सरल, सुलभ, सहज एवं सुपथ मूल्यमा गुणस्तरीय वस्तु उपलब्ध गराई विचौलियाहरूको कालोबजारी तथा अत्याधिक मुनाफाबाट हुने शोषणवाट मुक्ति दिलाईनु रहेको थियो ।

आ.व. २०६५।६६ को वजेट वक्तव्यमा उल्लेख भए अनुसार प्रत्येक गा.वि.स.मा एक/एक वटा र नगरपालिका क्षेत्रमा ३० हजार जनसंख्याको वीचमा १।१ वटा गरी ४००० पसल खोल्ने लक्ष्य रहेकोमा आ.व. ०६५।६६ को आषाढ मसान्त सम्म ३२६० वटा सहकारी संस्थाहरूलार्य सुपथ मूल्यका सहकारी पसल संचालनका लागि राज्यको तर्फवाट रु ३२ करोड ६० लाख अनुदान वितरण भयो । सो कार्यलाई निरन्तरता दिने उद्देश्यले आ.व. २०६६/६७ मा थप सुपथ मूल्यका सहकारी पसल संचालनका लागि रु ३० करोड ४० लाख वजेट विनियोजन गरिएको थियो । केही जिल्लाका केही स्थानहरूमा सहकारी पसल संचालन हुन नसकेको कारणले गर्दा अघिल्लो आ.व.मा सुपथ मूल्य सहकारी पसल नखुलेका गा.वि.स. र न.पा.मा पसल खोल्नको लागि रु ८ करोड रकम मात्र निकासा भएकोले सोही अनुसार प्रस्ताव आव्हान गरेकोमा ३१० प्रस्ताव प्राप्त भएका थिए । जस अनुसार उक्त आ.व.मा रु. ३ करोड १० लाख अनुदान वितरण भएको थियो । दुबै आ.व. मा गरी जम्मा कूल ३५७० संस्थाहरूमा अनुदान वितरण भएकोमा ८ वटा संस्थाहरूले अनुदान फिर्ता गरेकोले आ.व. २०६७/६८ को अन्त्यसम्म सुपथ मुल्य सहकारी पसलको यथार्थ स्थिति देहाय बमोजिम रहेको देखिन्छ ।

सुपथ मूल्य सहकारी पसल सम्वन्धी विवरण

qm=;+	lhNnf	g=kf= ;+Vof	uf=lj=;= ;+Vof	cf=j= 2065÷66df uf=lj=;= tkm{ %gf}^ ePsf ;+Vof	cf=j= 2065÷66df g=kf=tkm{ k;n %gf}^ ;+Vof,	cf=j= 2066÷67 yk %gf}^ ePsfl k;n ;+Vof	uf=lj=;÷g=kf= tkm{ %gf}^ s'n k;n;+Vof,
1	tfKnlh'+u		50	50			50
2	k+fry/		41	37			37
3	Onfd	1	48	43	1	3	47
4	emfkf	3	47	47	5		52
5	tlx|y'd		32	18			18
6	eflhk'/		63	38		4	42
7	;+v'jf;ef	1	33	33	1		34
8	wgs'^Ff	1	35	35	1		36
9	;'g;/L	3	49	27	2	7	36
10	dfl/+u	1	65	38	6	14	58
11	cflvnf'+uf		56	31		6	37
12	;fln'v'Da'		34	10		1	11
13	vfl^+Ffu		76	52			52
14	pbok'/	1	44	35	2	6	43
15	l;/xf	2	106	51	3	20	74
16	;Kt/L	1	114	80	2	34	116
17	bflnvf	1	51	50	1		51
18	/fdl%fk		55	54			54
19	l;Gw'nL	1	53	39	1	2	42
20	;nf{xL	1	99	80	1	12	93
21	dxflQ/L	1	76	74	1	2	77
22	wg'iff	1	101	96	3	5	104
23	eQmk'/	2	16	14	5		19
24	nlntk'/	1	41	35	6	3	44

25	sf&df]*f}+	2	57	28	12	22	62
26	sfe|]	3	87	75	3	2	80
27	l;Gw'kfNrfls		79	79			79
28	wflb+u		50	50			50
29	g'jfsf]^	1	61	50	1	8	59
30	/;'jf		18	16			16
31	lrtjg	2	36	29	6	7	42
32	dsjfgk'/	1	43	36	3	5	44
33	k;f{	1	82	46	5	15	66
34	af/f	1	98	26	1	2	29
35	/f}tx^	1	96	96	1		97
36	tgx+'	1	46	30	1	6	37
37	ndh'+u		61	49		4	53
38	uf]/vf	1	66	62	1		63
39	:of~hf	2	60	47	2	7	56
40	sf:sL	2	43	33	10	2	45
41	dgfFu		12	0			0
42	¿kGblxL	2	69	49	2	9	60
43	slknj:t'	1	77	61	1	14	76
44	gjnk/f;L	1	73	68	1		67
45	c#f{vf+rL		42	23		10	33
46	u'NdL		79	69		2	71
47	kfNkf	1	65	61	1	4	66
48	d':t+Ffu		16	7		3	10
49	DofUbL		40	36		5	41
50	kj{t		55	50		5	55
51	afUn'+u	1	59	46	1	7	54
52	Ko'&fg		49	44		1	45

53	/f]Nkf		51	50			50
54	;Nofg		47	45			45
55	?s'd		43	37		6	43
56	bfª	2	39	38	4		42
57	h'Dnf		30	30			30
58	x'Dnf		27	26		1	27
59	d'u'		24	24			24
60	*f]Nkf		23	15		2	17
61	sf]nsf]^		30	29			29
62	hfh/sf]^		30	30			30
63	alb{of	1	31	31	2		33
64	b}n]v	1	55	55	1		56
65	;'v]{t	1	50	45	2	5	52
66	a+Ffs]	1	46	31	1	13	45
67	*F]f^L	1	50	45	1	3	49
68	aem+Ffu		47	47			47
69	c%fd		75	72		1	73
70	s}nfnL	2	42	10	5	13	28
71	afh'/f		27	26			26
72	bfr'{nf		41	41			41
73	a}t*L	1	62	45	1	2	48
74	**]Nw'/f	1	20	19	1	1	21
75	s`rgk'/	1	19	19	3		22
	hDdf	**58**	**3913**	**3143**	**114**	**305**	**3562**

कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखा परेका समस्याहरू :

देशका सवै स्थानमा एकै पटक पूर्व तैयारी विना ४००० वटा सुपथ मूल्यका सहकारी पसल स्थापना गरी संचालन गर्नु निश्चय पनि ठुलो चुनौति रहेको र अभियानको रूपमा स्थापना गरिएतापनि यसको संचालनमा निम्नानुसारका समस्याहरू रहेको देखिन्छ :

❖ **आपूर्तिको समस्या :** देशभर स्थापना भएका सुपथ मुल्यका सहकारी पसलको लागि चाहिने दैनिक उपभोग्य वस्तुहरूको आपूर्तिमा ठुलो समस्या देखा पऱ्यो । एकातिर दैनिक उपभोग्य र अत्यावश्यक वस्तुहरू आपूर्ति गर्ने निकायहरू नेपाल खाद्य संस्थान, साल्ट ट्रेडिङ लि., नेशनल ट्रेडिङ लि., नेपाल आयल निगम लि. लगायतका सार्वजनिक संस्थानहरूवाट पसलको आवश्यकता अनुसार सामग्री आपूर्ति गर्ने क्षमता देखिएन । उक्त निकायहरू वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय अर्न्तगत पर्ने भएकोले केही प्रकृयागत कठिनाई र समन्वयको अभावले पनि उपलब्ध भएको सामग्री पनि सो पसल मार्फत विक्रि वितरण गर्न नसकिएको कारण निजी ब्यापारिबाटै सामान खरिद गरी निजी ब्यापारिहरू सँग प्रतिस्पर्धा गर्नु पर्ने अवस्था उत्पन्न भयो । सहकारी पसलवाट सुपथ मूल्यमा उपभोग्य सामाग्रीहरू विक्रि वितरण गर्ने काम असम्भव हुन पुग्यो । कृषि मन्त्रालय अर्न्तगत रहेको कृषि सामग्री कम्पनीले सहकारी संस्थाहरू मार्फत सामान विक्रि गर्ने नीति ल्याउन नसकेको कारणले पनि समस्या अएको पाईयो ।

❖ **सहकारी शिक्षा र सचेतनाको समस्या :** पूर्व तैयारी विना अभियानको रूपमा उक्त कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने अवस्था भएकोले संचालक सदस्यहरूमा सहकारी शिक्षा, ज्ञान र अनुभवको अभाव देखियो । ब्यवसायिक एवं ब्यापारिक कारोवार सम्वन्धी तालीम र ब्यवहारिक ज्ञानको कारण पनि उक्त संस्थाहरू संचालनमा कठिनाई भैरहेको र ब्यवसायिक ढँगले संचालन हुन कठिनाई भयो। सहकारी क्षेत्रमा अनुदान वितरणको कारण पुरानो साझा संस्था जस्तो अवस्था त दोहोरिने पो होकि भन्ने स्थिति उत्पन्न भएको छ ।

❖ **अनुगमन र मूल्याङ्कन सम्वन्धी समस्या :** सहकारी संस्थाको अनुगमन र मूल्याङ्कनमा स्व-नियन्त्रण कायम गर्न सदस्य एवं संचालकहरूमा सहकारी शिक्षाको अभावका कारण पनि समस्या रहेको छ भने अर्को तिर ३८ वटा जिल्लामा मात्र डिभिजन सहकारी कार्यालय हुनु, त्यसमा पनि पर्याप्त र

दक्ष कर्मचारी नहुनु र सोको अनुगमन मूल्याङ्कनको लागि वजेट विनियोजन नगरिनु, जिल्ला स्तरमा पसल अनुगमनको जिम्मेवारी पाएको समितिलाई सो काम गर्न वजेट र निर्देशन नहुनु र समय समेत नहुने अवस्थाले थप जटिलता रहेको छ ।

❖ **सहकारी पसल प्रति निजी ब्यापारीको असहयोग :** निश्चय पनि सुपथ मूल्यका उपभोक्ता सहकारी पसलको मुख्य उद्देश्यनै आफ्ना उपभोक्ताहरूलाई ब्यापारीहरूको चर्को मुनाफाखोरीबाट वचाई कम नाफा लिई सुपथ मूल्यमा उपलब्ध गराउने कार्यबाट शहर/गाँउमा ब्यापार गरिरहेको ब्यापारीहरूलाई असर परेको कारण कतिपय ठाँउमा ब्यापारीहरूले संगठित भई सहकारी पसल भन्दा सस्तो मूल्यमा विक्रि गरेर भए पनि उक्त पसललाई असफल पार्ने प्रयत्न गरेको पाईयो । एकातिर सहकारी संस्थानबाट पर्याप्त सामग्री नपाई निजी ब्यापारीबाट खरिद गरी ब्यापारी सँगै प्रतिस्पर्धा गरी विक्रि गर्न कठिनाई परिरहेको छ ।

सुझावहरू :

❖ देशभर अभियानको रूपमा संचालन गरिएको सुपथ मूल्य उपभोक्ता सहकारी पसललाई सुदृढ एवं दिगोपनका लागि निम्नानुसारको सुझावहरू प्रस्तुत गरेको छ ।

❖ आपूर्तिको पर्याप्त एवं सहज ब्यवस्था यस सम्वन्धमा देशभरका सवै सुपथ मूल्यका सहकारी उपभोक्ता पसलहरूकोलागि चाहिने कम्तीमा दैनिक उपभोग्यका अत्यावश्यक वस्तुहरू किटान गरी जनसंख्याका आधारमा रासन कार्ड समेतको व्यवस्था गरी आवश्यकतानुसारको सामाग्री सुपथ मूल्यमा उपलब्ध गराउने ब्यवस्था सरकारले गर्नु पर्दछ । सहकारी संस्थाहरू मार्फत उत्पादित समाग्रीहरू समेत उपभोक्ता सहकारी पसल मार्फत विक्रि हुने ब्यवस्था मिलाउनु पर्दछ ।

❖ देशभर स्थापना गरिसकेका सुपथ मूल्यका सहकारी पसलको प्रभावकारी ढंगले अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी रकम हिनामिना गर्नेलाई दण्ड र राम्रो गर्नेलाई थप अनुदान दिने (पुरस्कार स्वरूप) ब्यावस्था गरिनुपर्दछ ।

❖ सुपथ मूल्यका पसल नखुलेका गा.वि.स.हरूमा क्रमशः खोल्दै जाने नीति आगामी वर्ष पनि राखिनु पर्छ ।

❖ जिल्लामा उपभोक्ता सहकारी संघ वा जिल्ला सहकारी संघलाई जिल्ला भरको आपूर्ति ब्यवस्था मिलाउने ब्यवस्था गरिनु पर्छ । यसको लागि

सरकारी र सहकारी निकाय समेत संलग्न रहेको संयन्त्र निमार्ण गरिनु पर्दछ । यस्ता संघलाई ढुवानी गर्ने साधन ट्रक पिक अप खरिदमा भन्सार छुटका साथै गोदाम घरको व्यवस्था समेत गर्नुका साथै यस्ता संघहरूलाई आवश्यकतानुसार अनुदान एवं ऋण उपलब्ध गराउने व्यवस्था समेत मिलाउनु पर्दछ ।

- गठन भैसकेको सुपथ मूल्यका सहकारी पसलका संचालक एवं सदस्यहरूको लागि उपभोक्ता जागरण शिक्षा सहकारी व्यवस्थापन तथा लेखापालन तालीमको व्यवस्था गरिनु पर्दछ । यसको लागि त्यस्ता पसलहरूको लागि सहकारी शिक्षा तालीमको छुटै एवं विशेष व्यवस्था गरिनु पर्दछ । सुपथ मूल्यका सहकारी पसल अनुदान मूल्याङ्कनका लागि सो कार्यको लागि छुटै वजेटको व्यवस्था गरिनु पर्दछ । यसको ७५ वटै जिल्लामा सहकारी कार्यालयको स्थापना गर्नको साथै सो कार्यको लागि जनशक्ति श्रोत साधनको व्यवस्था गरिनु पर्दछ ।

ङ) सहकारी ब्यवसाय प्रवर्द्धन एक विबेचना

केदार न्यौपाने
रजिष्ट्रार

व्यक्तिहरू वीचको सहकार्यवाट सहकारी प्रणालीको जन्म हुन्छ । ब्यक्तिहरू मिलेर आफूहरूसंग भएको साधन श्रोत संकलन र परिचालन गरी सामुहिक रूपमा ब्यवसाय गर्ने माध्यम हो सहकारी । एक तर्फ सहकारी आर्थिक सामाजिक प्रणाली हो भने अर्को तर्फ यो सामुहिक स्वामित्वमा संचालित उद्यम हो । यो उद्यम सदस्यहरू द्धारा संचालित र नियन्त्रित हुन्छ । वदलिदो विश्व परिवेश अनुसार जसरी आज मानिस एक सामाजिक प्राणि मात्र नरहेर आर्थिक प्राणि बन्न पुगेको छ त्यसै गरी सहकारी संघ संस्थाहरू पनि सामाजिक संस्था मात्र नरहेर आर्थिक संस्था समेत बन्न पुगेका छन । त्यसैले सहकारी संस्थालाई एउटा उद्यम/ब्यवसायको रूपमा परिभाषित गर्न थालिएको छ । हरेक उद्यम ब्यवसाय प्रतिफल प्राप्तिको लागि संचालन गरिएको हुन्छ । ब्यवसाय भित्र सामाजिक उत्तरदायित्व सहितका आर्थिक क्रियाकलापहरू संचालन गरिएका हुन्छन । ब्यवसायमा बस्तु र सेवाको उत्पादनको साथै विनिमय मार्फत स्वमित्व हस्तान्तरण गरिएको हुन्छ । ब्यवसाय संचालनमा लगानीको आवश्यकता पर्दछ । लगानी गर्न बचतको आवश्यकता पर्दछ । बचतकर्ता वा लगानीकर्ताहरूले प्रतिफलका लागि कारोवार संचालन गरेका हुन्छन । उनीहरूले कारोवारमा योगदान गरेको आधारमा वित्तीय प्रतिफलको रूपमा मुनाफा र सामाजिक प्रतिफलको रूपमा सामाजिक शुरक्षा, शिक्षा, सूचना, अपनत्व र स्नेह प्राप्त गरेका हुन्छन ।

नेपाल सरकारले सहकारीको विकासको लागि ब्यवसाय प्रवर्द्धनको नीति लिएको छ । हरेक सहकारी संस्थालाई ब्यसायिक रूपमा अगाडि बढाउने र त्यस मार्फत आय अर्जन र रोजगारी बृद्धि गरी सदस्यहस्को जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने सरकारी नीति रहेको छ । सहकारीताको विकासलाई दिगो वनाउन संस्थाहरूलाई ब्यवसायिक वनाउनु पर्दछ । सदस्यहरूबाट आफ्नो क्षमता अनुसार सहकारीको शेयर खरिदबाट पुँजी संकलन गरी उत्पादन र वजारिकरण कार्यमा लगानी गर्नु पर्दछ । सहकारी ब्यवसायमा धेरै ब्यक्तिहरूको सामुहिक लगानी भएको हुन्छ । शेयर लगानी गरी सदस्यता लिई सके पछि प्रत्येक सदस्य संस्थाको दैनिक कारोवारमा संलग्न हुनु पर्दछ । सहकारी संस्थाका सदस्यहरूले लगानी अनुसारको प्रतिफलको साथै आई पर्ने जोखिमहरूको सामना समेत आफैं गर्नु पर्दछ ।

सहकारी व्यवसायमा लगानीकर्ता, संचालक, उत्पादक, वितरक, आपूर्तिकर्ता, उपभोक्ता र मालिक पनि सदस्यहरू हुने हुँदा सहकारी व्यवसायमा नियन्त्रण र रेखलेखको जिम्मा पनि उनीहरूको नै हुन्छ । सहकारी एउटा सदस्य नियन्त्रित व्यवसाय हो । सहकारी व्यवसायले उत्पादन गर्ने वस्तु र सेवाले अन्य निजी क्षेत्रको उत्पादन र वजार सँग प्रतिस्पर्धा गर्नु पर्ने हुन्छ । समाजमा आवश्यक वस्तु र सेवाको निरन्तर आपूर्ति गर्ने सन्दर्भमा निजी क्षेत्रले अतिरिक्त मुनाफाको लागि कृतिम अभावको सृजना गरी मुल्य वृद्धि गरेको वा कालोवजारी गरेको पाईन्छ । कृतिम अभाव र कालोवजारीलाई हतोत्साहि गर्न र उपभोक्ताहरूलाई गुणात्मक वस्तु/सेवा उचित .मूल्यमा आपूर्ति गर्न सहकारी व्यवसायको अत्यन्त महत्वपूर्ण भुमिका रहेको हुन्छ । व्यवसायिक कारोवार संचालन गरी समाजमा रोजगारी सृजना गर्न सहकारी संस्थाहरूको योगदान महत्वपूर्ण हुन्छ । विश्वमा आज सहकारी व्यवसायहरूले बहुराष्ट्रिय कम्पनी भन्दा २० प्रतिशत वढी रोजगारी सृजना गरेका छन् । विश्वमा सहकारी व्यवसाय वृद्धिदर १४% रहेको अनुमान छ । सहकारी अर्न्तगत विभिन्न व्यवसायहरू संचालन भएका छन् । खासगरी वित्त व्यवसायमा जर्मनी र फ्रान्सका सहकारी संस्थाहरू अग्रस्थानमा रहेका छन् । विश्वमा कृषि व्यवसाय सँग सम्वन्धित उत्पादन मुलक सहकारीको संख्या अत्याधिक रहेको छ । जापान, कोरीया, भारतमा कृषि सहकारी व्यवसायको राम्रो विकास भएको छ । छिमेकि मुलुक भारतमा दुग्ध सहकारीको नमुनाको रूपमा अमुल तथा त्रिमुल रहेका छन् भने रासायनिक मल उत्पादनमा IFFOC ले महत्वपूर्ण स्थान लिएको छ । त्यसै गरी भारतको चिनी उत्पादनमा सहकारीको योगदान करिव ६०% रहेको अनुमान छ । उल्लेखित सहकारी व्यवसायबाट स्थानीय तहमा राम्रो आय आर्जन र रोजगारीको सृजना भएको छ ।

नेपालमा वित्तीय सहकारीको संख्या अत्याधिक रहेकोछ । जुनसुकै वर्गको सहकारी संस्था भएता पनि आफ्ना सदस्यहरू वीच बचत तथा ऋणको कारोवार संचालन भएका छन् । कृषि पेशा सँग सँवन्धित कृषि, तरकारी फलफुल, जुनार, कफि, चिया, मह, उखु, जडिवुटी, दुग्ध आदिमा पनि व्यवसायिक उत्पादन भन्दा बचत तथा ऋणको कारोवार तर्फ संस्थाहरू वढी उत्साहित रहेका छन् । त्यो प्रवृतिमा परिवर्तन गरी व्यवसायिक उत्पादन, प्रशोधन र वजारिकरण तर्फ सम्वन्धित क्षेत्रको ध्यान जानू जरुरी छ । नेपाल सरकारले एघारौं आवधिक योजना (०६४।६५-०६६।६७) देखि व्यवसाय

प्रवर्द्धनको लागि उत्पादन मुलक सहकारी संस्थाहरूले संचालन गर्ने व्यवसायहरूमा मेशिनरी औजार लगायतको पुँजीगत खर्चमा ५०% सम्म अनुदान दिने नीति लिएको छ । नेपाल सरकारको ऋण सहयोगमा मध्य पश्चिमाञ्चल क्षेत्रको कोहलपुर वाँकेमा ३००० मे.टन क्षमताको शीतघर निर्माण भई संचालनमा रहेको छ भने पश्चिमाञ्चलको स्यांजा र मध्यामाञ्चलको चितवनमा सरकार सहकारी सहकार्यमा शीतघर निर्माणका काम शुरु भएको अवस्था छ ।

नेपाल आजपनि एउटा कृषि प्रधान मुलुकको अवस्थामा गुज्रदै आएको छ । यस क्षेत्रले करिव ६७ प्रतिशत जनतालाई रोजगारी प्रदान गर्दै आएको छ । रोजगारीको लागि उत्पादनशिल युवा जनशक्ति विदेश पलायन भएको कारण ग्रामीण क्षेत्रमा कृषि व्यवसाय प्रति अरूचि देखिएता पनि शहरी क्षेत्रसँग जोडिएका असपासका क्षेत्रहरूमा कृषिको व्यवसायिक उत्पादन शुरु भएको अवस्था छ । नेपालमा ७५ प्रतिशत भन्दा वढी परिवारसँग १ हेक्टर भन्दा कम जमिन भएको कारण कृषि क्षेत्रमा यन्त्रिकरण र व्यवसायिकरणको कार्य कठिन देखिन्छ । यस परिप्रेक्ष्यमा सहकारी खेती तथा उत्पादन प्रणाली एउटा राम्रो विकल्प हुन सक्तछ । जमिन नहुनेहरूले पनि सहकारीमा संगठित भई सहकारी उत्पादन प्रणालीमा संलग्न हुन सक्ने वातावरणको निर्माण गरी निश्चित समयको लागि जग्गा लिजमा लिएर व्यवसायिक उत्पादन गर्न प्रोत्साहन प्रदान गर्नु पर्दछ ।

वर्तमान अवस्थामा सहकारीको माध्यमबाट ऋण प्राप्त गरी कृषक सदस्यहरूले केही मात्रामा व्यवसायिक उत्पादन शुरु गरेका छन् । तर ठुलो पैमानामा उत्पादन प्रशोधन गर्न सहकारी संस्थाहरूबाट नै पहल हुनु पर्ने देखिन्छ । उदाहरणको लागि सहकारीमा संगठित किसानहरूले सिन्धुली र रामेछाप जिल्लामा जुनार खेतीको राम्रो उत्पादन गरेका र सहकारी संस्थाको पहलमा ताजा जुनार विक्रि वितरण भएको छ । मुलुकको मागलाई दृष्टीगत गर्दा सहकारी संस्थाद्वारा जुनार प्रशोधन गरी जुस उत्पादन भएमा त्यसको वजारीकरण सहज हुनुको साथै लामो समय सम्म जुस सुरक्षित रूपमा भण्डारण गर्न सकिने र मूल्य अभिबृद्धि हुने हुँदा व्यवसायिक रूपमा उत्पादन र प्रशोधन तर्फ जानु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

तराई क्षेत्रमा उखु उत्पादक किसानहरू संगठित भई सहकारी संस्था निर्माण गरेका छन् । उनीहरूलाई व्यवसायिक उत्पादन तर्फ आकर्षित गर्न संस्थाहरूको पहलमा प्रशोधन उद्योगको स्थापना गर्नु आवश्यक छ । मह उत्पादक किसानहरूलाई सहकारीमा संगठित गरी मह संकलन र प्रशोधनको

साथै प्याकिङ्ग, ब्राण्डिङ र लेवलिङको काम एकै साथ अगाडी वढाई स्थानीय उत्पादनलाई अन्तर्राष्ट्रिय वजार सम्म पुऱ्याउनु पर्ने आवश्यकता छ । त्यसैगरी करिव १८०० को संख्यामा छरिएर रहेको दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरूको प्रयाशमा स्थानीय स्तरमा दुग्ध प्रशोधन केन्द्र स्थापना र संचालन गरी पशुपालन ब्यवसायलाई सुरक्षाको साथै आकर्षण गर्नु पर्ने अवस्था छ ।

तरकारी तथा फलफुल खेतीको ब्यवसायिकरण र वजारीकरणको लागि सहकारी संस्थाहरूले ब्यवसायिक उत्पादन गर्नुको साथै वातानुकुलित/फ्रोजेन ट्रकको माध्यमबाट वजार सम्म ढुवानी गर्नुको साथै वजार क्षेत्रमा वाताकुकुलित/फ्रोजेन तरकारी तथा फलफुल वजारको स्थापना र संचालन गर्ने तर्फ महल गर्नु पर्दछ । त्यसैगरी सहकारीको माध्यमबाट जडिवुटी खेती तथा संकलन गर्नुको साथै जडिवुटी प्रशोधन कारखाना स्थापना गरी मूल्य अभिवृद्धि गर्नु पर्दछ ।

विगत केही वर्ष देखि उच्च मूल्यका कृषि उपजहरू जस्तै चिया, कफि, अलैची, अदुवा, लप्सी, सुपारी, जुनार आदिको प्रशोधन उद्योग स्थापना र संचालन गर्न चाहने सहकारीलाई पुँजीगत अनुदान दिने काम हुदै आएको छ । आ.व. ०६८।६९ मा झापा जिल्लाको पृथ्वीनगरमा साना किसान सहकारी संस्था र नेपाल सरकारको लागतमा चिया कारखाना स्थापना भएको छ । त्यस क्षेत्रका कृषकहरूले उत्पादन गरेको हरियो पत्ती निजी ब्यापारिहरूलाई अत्यन्त न्यून मुल्य दिनु पर्ने अवस्थाको अन्त्य भएको छ । विगत ४ वर्ष यता नेपाल सरकारले सहकारी उद्योग ब्यवसाय प्रवर्द्धनको लागि निम्नानुसारका उद्यमहरूमा पुँजीगत अनुदान वितरण गरेको थियो ।

सहकारी विभागवाट अनुदान प्राप्त उद्यम ब्यवसायको संख्यात्मक विवरण

क.सं.	उद्योगको किसिम	विभिन्न आ.व. मा अनुदान लिने उद्योगको संख्यात्मक विवरण				कैफियत
		०६५।६६	०६६।६७	०६७।६८	०६८।६९	
१	अदुवा प्रशोधन	-	3	6	1	
२	चिया प्रशोधन	-	2	4	9	
३	मह प्रशोधन	3	7	5	3	
४	सुपारी प्रशोधन	-	-	-	4	
४	जुनार प्रशोधन	1	1	-	1	

५	अलैचि प्रशोधन	-	-	-	1	
६	दुग्ध प्रशोधन	11	17	14	-	
७	लप्सी प्रशोधन	-	-	1	-	
८	जडिवुटी प्रशोधन	1	4	1	-	
९	कफि प्रशोधन	2	1	1	-	
१०	उखु प्रशोधन	-	-	1	-	
११	गोलभेडा प्रशोधन (सस्)	1	-	1	-	
१२	बेमौसमी तरकारी खेती	-	-	-	3	
१३	खाद्य प्रशोधन	1	-	6	11	
१४	चिया कारखाना	-	-	-	1	
१५	कृषि फार्म (गाई, वाख्रा, वंगुर)	-	-	-	29	
१६	दलित पेशा आधुनिकरण	-	-	-	4	
१७	शीत भण्डार निर्माण	-	-	-	2	चालु
१८	राष्ट्रिय सहकारी संघको केन्द्रीय भवन निर्माण	-	-	1	1	चालु
१९	सामुदायिक भवन निर्माण	-	-	1	1	
जम्मा		**20**	**35**	**42**	**72**	

आ.व. २०६५।०६६ मा अनुदान प्राप्त सहकारी संस्थाहरूको नामावली :

क्र.सं.	संस्थाको नाम ठेगाना	उद्योगको किसिम	मेशिनरी औजार	अनुदान
1=	गाँउसुधार दुग्ध स.स.लि.तिनदोवाटो, स्याङ्जा ।	दुग्ध चिस्यान	२१०००००।-	५०००००।-
2=	गुणस्तरीय कफि उत्पादक सहकारी संस्था लि., गिम्दी, ललितपुर ।	कफि प्रशोधन	३४५०००।-	86250
3=	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., सलाङ, धादिङ्ग ।	टमाटो सस् प्रशोधन	३००००००।-	५०००००।-
4=	कफि सहकरी संस्था लि., ललितपुर ।	कफि प्रशोधन	१३८०००० ।-	३४५०००।-
5=	स्वाबलम्बी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. हतपते, सिन्धुली ।	दुग्ध चिस्यान	१३४१९०० ।-	३३५४७५।-
6=	कृषि जागरण सहकारी संस्था लि. बर्दिवास, महोत्तरी ।	दुग्ध चिस्यान	२०५००००।-	५०००००।-
7=	ललितपुर जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. चापागाँउ, ललितपुर ।	दुग्ध चिस्यान	२०५००००।-	५०००००।-
8=	जुनार केन्द्रीय सहकारी संस्था लि., तिनकुने ।	जुनार जुस उद्योग	१२७५००० ।-	320000
9=	मौरीपालन केन्द्रीय सहकारी संस्था लि. भरतपुर, चितवन ।	मह प्रशोधन	२६५९३०००।-	५०००००।-
10=	सिद्धनाथ दुग्ध सहकारी संस्था लि. श्रीपुर, बेलारी, कञ्चनपुर ।	मह प्रशोधन	२००००००।-	५०००००।-
11=	पुर्नवास सहकारी संस्था लि. कञ्चनपुर ।	दुग्ध चिस्यान	१९९८००० ।-	४९९५००।-
12=	सान किसान कृषि सहकारी संस्था लि. मनहरी, मकवानपुर ।	दुग्ध चिस्यान		२३४०००।-
13=	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि. दुधराक्ष, रूपन्देही ।	दुग्ध चिस्यान	३०१४०००।-	२३४०००।-
14=	कर्णाली मौरीपालन सहकारी संस्था लि. चन्दननाथ जुम्ला ।	मह प्रशोधन	१४२४००० ।-	346250
15=	लालपुर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. वनकटवा, वाकें ।	दुग्ध चिस्यान	५०००००।-	१२५००० ।-
16=	गैर काष्ठ वन श्रोत व्यावस्थापन सहकारी संस्था लि. कोहलपुर, वाकें	जडिवुटी प्रशोधन	१११००० ।-	२८०००।-

17=	वसन्तपुर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. तिलकपुर नवलपरासी	दुग्ध चिस्यान	४१७००००।-	१०५००००।-
18=	भुमहि दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. भुमही, नवलवरासी ।	दुग्ध चिस्यान	१२००००० ।-	३०००००।-
19=	साना कृषि सहकारी संस्था लि.माकर नवलपरासी ।	राईस मिल	२८२४६००।-	५०००००।-
20=	अमृत दुग्ध विकास सहकारी संस्था लि. सुरुङ्गा, झापा	दुग्ध चिस्यान	१५७१५७० ।-	३९००००।-
	जम्मा			**7243000**

आ.व. २०६६/०६७ मा सहकारी विभागबाट अनुदान प्राप्त गर्ने उद्यमहरूको विवरण तालीका

सि.नं	संस्थाको नाम ठेगाना	उद्योगको किसिम	मेशिनरी औजारको लागत	अनुदान रकम रु.
1=	साना किसान स.स.लि. सुडा कञ्चनपुर	दुग्ध प्रशोधन	६०००००।-	१२५०००।-
2=	शिव बचत ऋण सहकारी संस्था लि., बर्दिया	जडिबूटि प्रशोधन	९०००००।-	४४००००।-
3=	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., चैनपुर, धादिङ्ग	कफि प्रशोधन	२५००००० ।-	५०००००।-
4=	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., ज्याम्रुक, धादिङ्ग	अदुवा प्रशोधन	३०००००।-	१५००००।-
5=	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., मैदि, धादिङ्ग (अदुवा)	अदुवा प्रशोधन	३०००००।-	१५००००।-
6=	पशुपति दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.,निलकण्ठ, धादिङ्ग	दुग्ध प्रशोधन	५०००००।-	१२५०००।-
7=	प्रयत्नशील जडिबूटि सहकारी संस्था लि.,निलकण्ठ, धादिङ्ग	जडिवुटी प्रशोधन	६०००००।-	३०००००।-
8=	सगरमाथा चिया विकास सहकरी संघ लि., चिलाउने ५, उदयपुर ।	चिया प्रशोधन	१८००००० ।-	४५००००।-
9=	आरुघाट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. आरुघाट, गोरखा	जडिबूटि प्रशोधन	२५०००० ।-	१२५०००।-

10=	जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ लि. गोरखा	दुग्ध प्रशोधन	१५००००० ।-	३७००००।-
11=	नव जनकल्याण दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. चितवन	दुग्ध प्रशोधन	१२००००० ।-	३०००००।-
12=	जुनार कृषि सहकारी संस्था लि., रामेछाप	जुनार प्रशोधन	६८०००० ।-	१७००००।-
13=	समाज रूपान्तरण बचत ऋण सहकारी संस्था लि. ठूलोसिरुवारी, सिन्धुपाल्चोक	अदुवा प्रशोधन	७०००००।-	३५००००।-
14=	जनजागृति दुग्ध सहकारी संस्था लि. श्यामा, दोलखा	दुग्ध प्रशोधन	२४००००। -	६००००।-
15=	वाणगंगा मौरीपालन तथा मह उत्पादक सहकारी संस्था लि. कपिलबस्तु	मह प्रशोधन	५००००० ।-	२५००००।-
16=	कृष्ण डेरी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. महोत्तरी,	दुग्ध प्रशोधन	८०००००। -	२०००००।-
17=	साना किसान सहकारी संस्था लि. सन्तपुर, रौतहट	दुग्ध प्रशोधन	६०००००।-	१५००००।-
18=	कर्नाली जडिबुटि उत्पादक सहकारी संस्था लि. कालिकोट	दुग्ध प्रशोधन	८००००० ।-	४०००००।-
19=	रञ्जनी कृषि बहु. सहकारी संस्था लि. दर्बेसा मोरङ	दुग्ध प्रशोधन	८०००००। -	२००००० ।-
20=	सहकारी संस्था लि. झोराहट, मोरङ	दुग्ध प्रशोधन	४००००० ।-	१०००००।-
21=	राजघाट दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि. मोरङ	दुग्ध प्रशोधन	१२००००० ।-	३०००००।-
22=	प्रगतिशिल मौरीपालन सहकारी संस्था लि. दर्बेसा, मोरङ	मह प्रशोधन	४००००० ।-	२०००००।-
23=	सतासी महिला मौरीपालन सहकारी संस्था लि. सतासीधाम, झापा	मह प्रशोधन	४०००००। -	२०००००।-
24=	माङमालुङ चिया उत्पादक सहकारी संस्था लि. इलाम	चिया प्रशोधन	२०००००० ।-	५०००००।-
25=	साना किसान कृषि स.स.लि.,	दुग्ध	१६०००००।	४०००००।-

	अग्यौली, नवलपरासी	प्रशोधन	-	
26=	गैडाकोट एकिकृत बहु.स.स.लि., नवलपरासी	दुग्ध प्रशोधन	१६०००००। -	४०००००।-
27=	सुर्यमुखि मौरीपालन स.स.लि., मकार नवलपरासी	मह प्रशोधन	४०००००। -	२०००००।-
28=	डाडापारी मोरीपालन स.स.लि., घर्तिछाप काभ्रे	मह प्रशोधन	२०००००।-	१०००००।-
29=	सेतीदेवि दुग्ध उत्पादक स.स.लि., रवि २ काभ्रे	दुग्ध प्रशोधन	१००००००।-	२५००००-
30=	ईन्द्रावति बहु.स.स.लि., काभ्रे	दुग्ध प्रशोधन	६०००००।-	१५००००।-
31=	हिमचुली कृषि स.स.लि., मान्मा ५ कालीकोट	दुग्ध प्रशोधन	८०००००। -	२०००००।-
32=	मुलखर्क दुग्ध उत्पादक बहु.स.स.लि., कटहरे, धनकुटा	दुग्ध प्रशोधन	६०००००।-	१५००००।-
33=	नागडाडा दुग्ध उत्पादक स.स.लि., ढिकुरपोखरी कास्की	दुग्ध प्रशोधन	४०००००। -	१०००००।-
34=	वरनाथ आधुनिक मौरीपालन बहु.स.स.लि., दुर्गाभवानी वैतडी	मह प्रशोधन	४०००००। -	२०००००।-
35=	लेकवेशि कृषि बहु.स.स.लि., वलेटक्सार गुल्मी	जडिवुटी प्रशोधन	२४००००। -	१२००००।-
36=	प्रगतिशिल मौरीपालन स.स.लि., मुसरीया कैलाली	मह प्रशोधन	५०००००।-	२५००००।-
	जम्मा			**८६०००००।-**

आ.व. २०६७/०६८ मा सहकारी विभागबाट अनुदान प्राप्त गर्ने उद्यमहरूको विवरण :

pRr d"Nosf sllif pkh k|zflwg pBflusfl cg'bfgsfl kfKt ;+:yfx¿sfl tflnsf -lrof, slkm, cb'jf, dx, b'Uw, hl*j'^L, tfl/L tln / wfgrfdn_

<table>
<tr><th>सि. नं</th><th>संस्थाको नाम ठेगाना</th><th>उद्योगको किसिम</th><th>मेशिनरी औजारको लागत</th><th>अनुदान रकम रु.</th></tr>
<tr><td>1</td><td>hx/L vflnf gd'gf sllif ;=;=ln=, vfllnfufp 4, ?s'd</td><td>cb'jf k|zflwg</td><td>375000</td><td>187500</td></tr>
<tr><td>2</td><td>s:f'/L ax'=;=;=ln=, vn+uf l, hfh/sfl^</td><td>dx÷cb'jf k|zflwg</td><td>270000</td><td>135000</td></tr>
<tr><td>3</td><td>dlxnf df}/Lnfkg ;=;=ln=, glqu+h 7, ;nf{xL</td><td>dx k|zflwg</td><td>400000</td><td>200000</td></tr>
<tr><td>4</td><td>jfj/L df}/Lkfng ;=;=ln=, kf+ry/</td><td>dx k|zflwg</td><td>400000</td><td>200000</td></tr>
<tr><td>5</td><td>sfqmlljxf/ df}/Lkfng ;=;=ln=, ;'vl{t</td><td>dx k|zflwg</td><td>500000</td><td>250000</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>6</td><td>glkfn df}/Lkfng slGb|Lo ;xsf/L ;+# ln=, lrtjg</td><td>dx k|zflwg</td><td>1200000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>7</td><td>l;h{glzn ax= ;=;=ln=, kj{t</td><td>slkm k|zflwg</td><td>265000</td><td>133000</td></tr>
<tr><td>8</td><td>u|fdL)f ax" slifs ;=;=ln=, ;'sl^of 7, sfnLsf]^</td><td>cb"jf k|zflwg</td><td>240000</td><td>120000</td></tr>
<tr><td>9</td><td>lhNnf ;xsf/L ;+# ln=, sfnLsf]^</td><td>dx k|zflwg</td><td>710000</td><td>355000</td></tr>
<tr><td>10</td><td>Pl/fjlt ax'= ;=;=ln=, ('+ulu(L 3, Ko"&fg</td><td>cb"jf k|zflwg</td><td>235000</td><td>117500</td></tr>
<tr><td>11</td><td>0{nfdlln lrof pTkfbs ;=;=ln=, lkmSsn,0{nfd</td><td>lrof k|zflwg</td><td>14325000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>12</td><td>chDj/l lrof pTkfbg ;=;=ln=, lhtk'/, 0{nfd</td><td>lrof k|zflwg</td><td>15000000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>13</td><td>sGofd lrof pTkfbs ;=;=ln=, sGofd, 0{nfd</td><td>lrof k|zflwg</td><td>15000000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>14</td><td>nfkmf sj"lnolt art tyf C)f ;=;=ln=, bf/lrfls, lrtjg</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>600000</td><td>150000</td></tr>
<tr><td>15</td><td>lhNnf ;xsf/L ;+# ln=, sf:sL</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1800000</td><td>450000</td></tr>
<tr><td>16</td><td>hLjgwf/f b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, lrtjg</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>236000</td><td>60000</td></tr>
<tr><td>17</td><td>lk&'jf b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, lrtjg</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>236000</td><td>60000</td></tr>
<tr><td>18</td><td>eb|sfnL b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, lk&jf, lrtjg</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>836000</td><td>210000</td></tr>
<tr><td>19</td><td>/fwfsli)f ax'd'lv ;=;=ln=, 0{g?jf, ;'g;/L</td><td>wfg rfdn</td><td>897500</td><td>224000</td></tr>
<tr><td>20</td><td>tgx'+ b"Uw pTkfbs ;=;=ln=, tgx'+</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1716000</td><td>430000</td></tr>
<tr><td>21</td><td>zl; b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, wg'iff</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>870000</td><td>220000</td></tr>
<tr><td>22</td><td>sllif ;xsf/L +;+# ln=, gjnk/f;L</td><td>tfl/L tln k|zflwg</td><td>2430000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>23</td><td>;fgf ls;fg ;=;=ln, d}gfkflv/, jlb{of</td><td>wfg rfdn k|zflwg</td><td>2630500</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>24</td><td>bz{g b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, #\ofNrfls</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1455000</td><td>364000</td></tr>
<tr><td>25</td><td>hghfullt ;=;=ln=, /Tggu/, lrtjg</td><td>tfl/L tln k|zflwg</td><td>840000</td><td>210000</td></tr>
<tr><td>26</td><td>slGb|Lo pv' pTkfbs ;=;+# ln=, jlb{jf; dxfl0/L</td><td>pv' k|zflwg</td><td>2400000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td>27</td><td>;fd'lxs sllif pTkfbs ;=;=ln=, #\ofNrfls, uflvf{</td><td>;;\ pBflu k|zflwg</td><td>600000</td><td>150000</td></tr>
<tr><td>28</td><td>eGHof+a ax'= ;=;=ln=, gfl;sf:ygfg,;fuf, sfe|l}</td><td>nK;L k|zflwg</td><td>900000</td><td>225000</td></tr>
<tr><td>29</td><td>#\ofNrfls b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, uflvf{</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1125000</td><td>280000</td></tr>
<tr><td>30</td><td>w'lnvln pkefl0mf ;=;=ln=, w'lnvln, sfel|</td><td>cb'jf÷slrj k|zflwg</td><td>228000</td><td>115000</td></tr>
<tr><td>31</td><td>sGofd b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, 0{nfd</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1520000</td><td>370000</td></tr>
<tr><td>32</td><td>sNof)f art tyf C)f ;=;=ln=, jlgufdf, dfl/+u</td><td>hl*j'l^ k|zflwg</td><td>914000</td><td>225000</td></tr>
<tr><td>33</td><td>/fh#f^ b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, dfl/a</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1200000</td><td>300000</td></tr>
<tr><td>34</td><td>ljxfgL b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, dfl/+u</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>1000000</td><td>250000</td></tr>
<tr><td>35</td><td>sllif ;xsf/L ;+# ln=, dfl/+u</td><td>wfg rfdn</td><td>1770000</td><td>440000</td></tr>
<tr><td>36</td><td>;fgf ls;fg ;=;=ln=, ;'*f sGrgk'/</td><td>b"Uw k|zflwg</td><td>600000</td><td>150000</td></tr>
<tr><td>37</td><td>ldnLh'n dlxnf ax'=;=;=ln=, lzjdlGb/ 3, gjnk/f;L</td><td>cb'jf k|zflwg</td><td>370000</td><td>185000</td></tr>
<tr><td>38</td><td>dfxfef/t b'Uw pTkfbs ;=;=ln=, l;Gw'nL</td><td>b'Uw k|zflwg</td><td>1200000</td><td>300000</td></tr>
<tr><td>39</td><td>gf/L ;+sNk art tyf C)f ;=;=ln=, pnf{jf/L, dfl/a</td><td>vfB k|zflwg -d;nf, tln, lk&fl, crf/_</td><td>536000</td><td>134000</td></tr>
<tr><td>40</td><td>/fDrl cuf{lgs lrof pTkfbs ;=;=ln=, wgs'^f</td><td>lrof k|zflwg</td><td>1200000</td><td>600000</td></tr>
<tr><td></td><td>hDdf</td><td></td><td>79030000</td><td>12000000</td></tr>
</table>

आ.व. २०६८।६९ मा अनुदान प्राप्त सहकारी संस्थाहरूको नामावली :

क्र. सं.	संस्थाको नाम	उद्योगको किसिम	अनुदान रकम रु
1=	साना किसान सहकारी संस्था लि., पृथ्वीनगर, झापा	चिया प्रशोधन	26000000

2=	तालेजुङ्ग चिया उत्पादन तथा प्रशोधन सहकारी संस्था लि., फिदिम, ९, पाँचथर	चिया प्रशोधन	1000000
3=	महिला चेतना बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., अर्जुनधारा, झापा	खाद्य प्रशोधन	125000
4=	चिया उत्पादक जिल्ला सहकारी संघ लि., ई.न.पा.२, ईलाम	चिया प्रशोधन	1000000
5=	सातथुम्के चिया कृषक सहकारी संस्था लि., एकतिन,२, पाँचथर	चिया प्रशोधन	1000000
6=	हरियाली जैवीक चिया उत्पादक सहकारी संस्था लि., माईपोखरी, १, ईलाम	चिया प्रशोधन	1000000
7=	सिद्धिथुम्का चिया उत्पादक सहकारी संस्था लि., सिद्धिथुम्का, ईलाम	चिया प्रशोधन	1000000
8=	तिनजुरे चिया कृषक सहकारी संस्था लि., फाकफोक, ईलाम	चिया प्रशोधन	1000000
9=	केन्द्रीय चिया सहकारी संघ लि., ई.न.पा.,२, ईलाम	चिया प्रशोधन	1000000
10=	मेची सहकारी संस्था लि., दमक, ११, झापा	गाई फार्म	600000
11=	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., माहारानिझोडा, झापा	गाई फार्म	600000
12=	हंसे दुम्से दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., दमक, ५, झापा	गाई फार्म	400000
13=	दोमुखा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., सुरुङ्गा, झापा	गाई फार्म	400000
14=	गौमुखि सुपारी सहकारी संस्था लि., शनिश्चरे, झापा	सुपारी प्रशोधन	125000
15=	सामना सुपारी सहकारी संस्था लि., वुधवारे, झापा	सुपारी प्रशोधन	200000
16=	वाणगँगा सुपारी सहकारी संस्था लि., अर्जुनधारा, झापा	सुपारी प्रशोधन	125000
17=	श्रीकृष्ण सुपारी सहकारी संस्था लि., वुधवारे, झापा	सुपारी प्रशोधन	250000
18=	साना किसान महिला कृषि स.स.लि., झापा	खाद्य प्रशोधन	250000
19=	सतासी महिला कृषि स.स.लि., झापा	खाद्य प्रशोधन	150000
20=	नौमति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि., ईन्द्रपुर, ९, मोरङ	नौमति वाजा खरिद	280000

21=	चतरा सामुदायिक बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., वराहक्षेत्र, ३, सुनसरी	गाई फार्म	600000
22=	कोशी बहुमुखी दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., दर्वेसा, मोरङ	प्रजनन केन्द्र	100000
23=	महिला विकास बहु.स.स.लि., धनकुटा	खाद्य प्रशोधन	85000
24=	पञ्चकन्या साना किसान स.स.लि., धनकुटा	चिया प्रशोधन	1000000
25=	भोलेशंकर कृषि सहकारी संस्था लि., खडकपुर, ३, सप्तरी	तरकारी खेती	200000
26=	शिव महिला कृषि सहकारी संस्था लि., हकपाडा-८, सिरहा	खाद्य प्रशोधन	150000
27=	संरक्षण कृषि सहकारी संस्था लि., वस्तीपुर, सिरहा	तरकारी खेती	200000
28=	मिथिला गाई पालन कृषि सहकारी संस्था लि., हरिवन, सर्लाही	गाई फार्म	600000
29=	आम्रपाली बहुमुखी सहकारी संस्था लि., खोरिया,५, सर्लाही	तरकारी खेती	200000
30=	नव वाम्ती भण्डार बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., वाम्ती भण्डार, रामेछाप	अलैची प्रशोधन	600000
31=	आधुनिक कृषि तथा पशु विकास सहकारी संस्था लि., सुरी-५, दोलखा	गाई फार्म	200000
32=	जुनार केन्द्रीय सहकारी संघ लि., सिन्धुली	जुनार प्रशोधन	1000000
33=	दलित उत्थान कृषि सहकारी संस्था लि., सिन्धुली	दलित उत्थान कार्यक्रम	350000
34=	के टेम्के महिला उपभोक्ता सहकारी संस्था लि., ललितपुर, १४, ललितपुर	मसला प्रशोधन	200000
35=	सिद्धिगणेश महिला कृषि सहकारी संस्था लि., झोरमहांकाल, काठमाण्डौं	मसला प्रशोधन	50000
36=	चिया उत्पादक सहकारी संघ लि., खुमलटार, ललितपुर	चिया प्रशोधन	600000
37=	रसुवा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., धुन्चे, ५, रसुवा	वाखा फार्म	400000
38=	गोसाईकुण्ड बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., कविलास, नुवाकोट	गाई फार्म	400000
39=	महिला साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., केवलपुर, धादिङ	तालीम हल निर्माण	500000

40=	प्राकृतिक प्रेमी मौरी सहकारी संस्था लि., गोंगवु, काठमाण्डौं	मह प्रशोधन	300000
41=	दुप्चेश्वर बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., खाँडीगाँउ, नुवाकोट	वाखा फार्म	200000
42=	फुल्पीङ्गडाँडा बहु.सहकारी संस्था लि., फुल्पीङ्गडाडा, ७, सिन्धुपाल्चोक	गाई फार्म	400000
43=	कुविण्डे दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., कुविण्डे, सिन्धुपाल्चोक	गाई फार्म	400000
44=	नेपाल अपांग समाज बहु.स.स.लि., काठमाण्डौं	आय मुलक कार्य	100000
45=	त्रिशक्ति बहु.स.स.लि., ललितपुर	गाई फार्म	400000
46=	साना किसान कृषि स.स.लि., सलाङ, धादिङ्ग	गाई फार्म	150000
47=	चनौली शितभण्डार स.स.लि., चितवन	शितघर निर्माण	2500000
48=	आफ्नै कृषि सहकारी संस्था लि., हे.न.पा.-१, मकवानपुर	वाखा फार्म	200000
49=	कामधेनु दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., ज्यामिरे, चितवन	गाई फार्म	600000
50=	सागर दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., पटिहानी, ६, चितवन	गाई फार्म	400000
51=	नव मिलिजुली दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., जुटपानी, चितवन	गाई फार्म	400000
52=	चेतनशिल दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि ., चिसापानी, मकवानपुर	गाई फार्म	600000
53=	अन्नूपूर्ण दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., गितानगर, चितवन	गाई फार्म	600000
54=	जय अम्वे महिला बचत तथा ऋण स.स.लि., पर्सा	खाद्य प्रशोधन	130000
55=	आत्मनिर्भर सामाजिक उद्यम महिला स.स.लि., चितवन	खाद्य प्रशोधन	50000
56=	स्यांजा शितभण्डार स.स.लि., स्याङ्जा	शितघर निर्माण	2500000
57=	कृषि विकास सहकारी संस्था लि., ब्यास न.पा., ११, तनहुँ	वाखा फार्म	200000
58=	नमुना कृषि उत्पादक सहकारी संस्था लि., छोप्राक, ९, गोरखा	गाई फार्म	600000
59=	चन्द्रज्योती दुग्ध उत्पादन सहकारी संस्था लि., विरेनचोक, गोरखा	गाई फार्म	600000

60.	वेलवास दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि., वेलवास, १, तनहुँ	गाई फार्म	400000
61.	पर्वतिय कृषि सहकारी संस्था लि., भिमकालीपाटन, कास्की	गाई फार्म	600000
62.	जनसेवा स्वाबलम्वन बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., दुधराक्ष, १, रूपन्देही	गाई फार्म	400000
63.	हरिनायारण दुग्ध व्यवसायिक सहकारी संस्था लि., आरुङ्गखोला, नवलपरासी	गाई फार्म	500000
64.	लेकवेशी कृषि बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि., वलेटक्सार, गुल्मी	अदुवा प्रशोधन	400000
65.	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., दाउन्नेवेसी, नवलपरासी	गाई फार्म	600000
66.	गोदावरी महिला बचत तथा ऋण स.स.लि., रूपन्देही	खाद्य प्रशोधन	200000
67.	कुर्घा चिसापानी बहु.स.स.लि., पर्वत	मह प्रशोधन	100000
68.	देउती वज्यै कृषि सहकारी संस्था लि., वानियाभार, ७, वर्दिया	दलित उत्थान कार्यक्रम	250000
69.	सुर्यतारा मौरी पालन सहकारी संस्था लि., मगरागाडी, वर्दिया	मह प्रशोधन	250000
70.	कञ्चनपुर दलित उद्यमी सहकारी संस्था लि., महेन्द्रनगर, कञ्चनपुर	दलित उत्थान कार्यक्रम	560000

नेपालमा जसरी सहकारी संघ संस्थाहरूको संख्यात्मक विकास भएको छ सो अनुसार गुणत्मक विकास हुन सकेको छैन । गुणात्मक विकासको लागि सहकारी संघ संस्थाहरूलाई उत्पादनशील कार्यमा लगाउनु पर्दछ । सहकारी संघ संस्थाहरूलाई व्यवसायिक कृयाकलाप तर्फ उन्मुख बनाउदै लैजानु पर्ने आवश्यकता छ । सहकारी आन्दोलनको नेतृत्वदायि तहमा रहेका संघहरूको क्षमता कमजोर हुनुको साथै आत्मनिर्भर बन्न सकेको अवस्था छैन । केन्द्र तथा जिल्लास्तरमा संचालित सहकारी संघहरू आत्मनिर्भर बन्नको लागि उनीहरू पनि व्यवसायिक र उत्पादनशील बन्नै पर्दछ । कानुनतः २५ जना सदस्य मिलेर संस्था खोल्न सक्ने प्रावधानले गर्दा कैयौं सहकारी संस्थाहरू विधिवत रूपमा गठन भए पनि राम्रो किससिमवाट संचालन हुन सकेको देखिदैन । संस्थालाई उत्पादनसिल र व्यवसायिक बनाउन सदस्य संख्या वृद्धि गर्नु गर्ने अवस्था छ । संस्था आत्मनिर्भर बन्नको लागि न्यूनतम सदस्य संस्था ५०० भन्दा बढी हुन पर्नेछ । कानुनी अडचनको कारणले गर्दा सहकारी

संस्थाले उद्यम व्यवसाय संचालन गर्न चाहेको खण्डमा उद्योग मन्त्रालय संस्थागत रूपमा उद्योग दर्ता गर्न नसर्किको अवस्थाछ । सरकारले कानूनी रूपमा सहजिकरण गरी सहकारी संघ/संसथाहरू मार्फत उद्योग ब्यवसाय संचालन गर्ने वातावरण सृजना गर्नु पर्ने देखिन्छ । सहकारी संस्थाहरूलाई उद्योग र ब्यवसाय संचालन गर्न अनुदान दिने प्रावधानमा सुधार र संशोधन गरी वीउ पुँजीको रूपमा लगानी गर्ने गरी घुम्ती पुँजीकोष (Revolving Fund) को ब्यवस्था गर्नुको साथै मझौला र ठुला सहकारी उद्योगमा सरकारले समेत शेयर खरिद गरी साझेदारी उद्योगको रूपमा सहकारीको विकास गर्न सकिने अवस्था छ । सहकारी क्षेत्रलाई वढी उत्पादनशिल वनाउन समान प्रकृतिका संघ संस्थाहरूको एकिकरण अभियानको थालनी गरी संस्थाको संचालन लागत समेत घटाउन सकिनेछ ।

सहकारी कानून तथा प्रचलित अन्तर्राष्ट्रिय सिद्धान्त सिद्धान्त अनुसार अन्तर सहकारी सहयोगको प्रावधान रहेता पनि नेपालमा सहकारीहरू वीचको सहयोग प्रभावकारी वन्न सकेको छैन । सहकारी संस्थाहरू एक आपसमा परिपुरक र अन्तर निर्भर वन्न सकेका छैनन । एउटा सहकारीको उत्पादन अर्कोको लागि कच्चा वस्तु वन्ने वातावरणको सृजना हुन सकेको छैन । सहकारी क्षेत्रबाट संकलित बचत उत्पादनशिल क्षेत्रमा पुग्न सकेको छैन । शहरी क्षेत्रमा सहकारीबाट संचालित बचत सट्टावाजी र सामाजिक क्षेत्रमा प्रवाहित भएको अवस्था छ । अतः सहकारी क्षेत्रले ब्यवसायिक उत्पादनको लागि अन्तर सहकारी सहयोगको साथै अन्तरिक रूपमा लगानी वढाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद – ७
संघहरूको विवरण

७.१ राष्ट्रिय तथा केन्द्रीय सहकारी संघहरूको संक्षिप्त प्रगति विवरणः

१. **राष्ट्रिय सहकारी संघ लि.,** : राष्ट्रिय सहकारी संघ लि. नेपाल राज्यभरका संपूर्ण सहकारी संघ संस्थाहरूको प्रतिनिधिमुलक छाता संगठन हो । सहकारी संघ संस्थाको प्रवर्द्धन विकास र हक हितका विषयहरूका साथै अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा समेत नेपालको सहकारी आन्दोलनलाई पहिचान गराउन संघको भुमिका निर्णायक रहदै आएको छ । सहकारी ऐन २०४८ बमोजिम २०५० साल आषाढ ६ गते स्थापित यस संघमा हाल ११ वटा केन्द्रीय स्तरका संघहरू, ५९ वटा जिल्ला सहकारी संघहरू, ७५ वटा विषयगत जिल्ला सहकारी संघहरू र १२ वटा सहयोगि सदस्यहरू आवद्ध रहेका छन् । यस संघले सन् १९९७ मा अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघ (ICA) को सदस्यता प्राप्त गरी अर्न्तराष्ट्रिय सहकारी आन्दोलनमा सहभागी हुँदै आएको छ । नेपाल सरकारबाट संघको केन्द्रीय भवन निर्माणको लागि आ.व. ०६७।६८ र ०६८।६९ मा गरी जम्मा रु १ करोड ९७ लाख ८५ हजार भुक्तानी भई सकेको र भवन निर्माण कार्य चालु अवस्थामा रहेको छ । यस संघबाट आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त २८ लाख रकमबाट लैंगिक सशक्तिकरण र नारी दिवस सम्वन्धी कार्यक्रम, नेतृत्व विकास तालीम, दुर्गम क्षेत्र पहुँच विकास कार्यक्रम, मुक्त कमैया उत्थान कार्यक्रम अर्न्तगत सिलाई कटाई तालीम, क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम अर्न्तगत गोष्ठी संचालन, प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम, ब्यवस्थापन तालीम, लेखा समितिको लागि तालीम, ब्यवस्थापक तालीम, सहकारी शिक्षा शिविर, जिल्ला संघ प्रवर्द्धन अर्न्तगत विभिन्न १० जिल्लाका संघहरूलाई कम्प्यूटर हस्तान्तरण, अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी दिवस कार्यक्रम, पुरस्कार वितरण, उत्पादन प्रदर्शनी आदी कार्यक्रमहरू संचालन गरी १९४७ जना ब्यक्तिहरू प्रत्यक्ष रूपमा यस संघबाट लाभान्वीत भएका छन् ।

२. **केन्द्रीय दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ लि.,** : दुग्ध उत्पादन ब्यवसायलाई वढी प्रभावकारी वनाउन संगठित रूपमा देशका ग्रामीण ईलाकामा कृषकहरूद्वारा उत्पादित दुधको उचित मूल्य र सुरक्षित एवं भरपर्दो वजारको प्रवन्ध गरी दुग्ध उत्पादन एवं पशुपालन ब्यवसायमा रहेका

सदस्यहरूको पहिचान गरी समाधान गर्ने, गराउने उद्देश्यले साथै देशलाई दुग्धजन्य पदार्थमा आत्मनिर्भर वनाउदै उत्पादन कार्यदेखि प्रशोधन र विक्रि वितरण सम्मका प्रक्रियाहरूमा कृषकहरूलाई सहभागी गराउदै जाने उद्देश्य लिएर सहकारी ऐन २०४८ बमोजिम २०४९।१२।२० मा केन्द्रीय दुग्ध उत्पादन सहकारी संघ लि.,को स्थापना भएको हो । राज्यभर स्थापना भएका सहकारी संघ संस्थाको ८ प्रतिशत दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ संस्थाहरू रहेका छन् भने यसको सञ्जाल ५७ जिल्लामा विस्तार भई १७७८ वटा प्रारम्भिक संस्था संचालनमा रहेको छ । ३८ वटा जिल्लामा दुग्ध उत्पादन सहकारी संघ वनिसकेको छन् भने अरू २ (कैलाली, कञ्चनपुर) जिल्लामा वन्ने क्रम जारी छ । यस संघमा ६८० वटा प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरू र ३८ वटा संघहरू आवद्ध रहेका छन् । आ.व. ०६८।६९ मा सहकारी विभागबाट प्राप्त अनुदान रकम रु २ लाख ७५ हजार खर्च गरी दुग्ध सहकारीको रणनीति तयार गर्न प्रश्नावली तयार, फिल्ड सर्भेक्षण, तथ्यांक संकलन, प्रशोधन र विश्लेषणको काम भएको छ ।

३= **नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि., :** नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघको स्थापना २०५० सालमा भएको हो । यो संघ बचत तथा ऋण सहकारी संघ संस्थाहरूको विषयगत प्रतिनिधि मुलक संघ हो । यस संघसँग हाल ६८ जिल्लामा १२२२ बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू र ४२ वटा विषयगत जिल्ला संघहरू समेत १२६४ संघले एशियाली ऋण महासंघ र सो मार्फत विश्व ऋण परिषदसँग आवद्धता कायम गरेको छ । राष्ट्रियस्तरमा यो संघ राष्ट्रिय सहकारी वैंक र राष्ट्रिय सहकारी संघको सदस्इ समेत रहेको छ । यस संघले आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट रु ३ लाख ५० हजार अनुदान प्राप्त गरेकोमा आफ्नो श्रोत समेत परिचालन गरी मुलुकको ५४ स्थानमा कार्यक्रम संचालन गरेको थियो । जसमा १८ वटा तालीम संचालन गरी ४८८ जनालाई प्रशिक्षण दिएको र ३६ स्थानमा विभिन्न विषयसँग सम्वन्धित गोष्ठी संचालन गरी २०३७ जना सहभागी वीच अन्तरक्रिया संचालन भएको थियो । यस संघमा हाल ६० कर्मचारीहरू कार्यरत रहेको छन् । यस संघ अर्न्तगत ७३ वटा संस्थाले नेकोश प्लस सफ्टवेर जडान गरेका छन् । यस संघ अर्न्तगत ६ वटा फिल्ड कार्यालय र एउटा केन्द्रीय कार्यालय संचालनमा रहेको छ ।

4= **नेपाल केन्द्रीय उपभोक्ता सहकारी संघ लि.** : खास गरेर उपभोग्य सामाग्रीहरूको व्यवसाय संचालन गर्ने उपभोक्ता सहकारी संघ सस्थाहरू मिलेर आफ्नो हकहित, संरक्षण र विकासका लागि केन्द्रीय संगठनको रूपमा नेपाल केन्द्रीय उपभोक्ता सहकारी संघ लि.को स्थापना गरिएको हो । २०५० भाद्र ३ गते स्थापित यस संघ हालसम्म अधिराज्यभरका ११५ उपभोक्ता सहकारी संघ संस्थाहरू आवद्ध रहेको देखिन्छ । आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त रु १ लाख अनुदान र संघको सहभागिता समेत गरी जम्मा रु २ लाख ४४ हजार ८ सय ९९ रूपैंया खर्च गरी प्रारम्भिक संस्था विस्तार गोष्ठी, जिल्ला संघ गठन सम्वन्धी अन्तरक्रिया गोष्ठी र सुपथमूल्य पसल सम्वन्धी संचालन गरी ११६ जना सहभागीहरूलाई प्रशिक्षण दिने काम भएको थियो ।

5= **राष्ट्रिय सहकारी वैंक लि.** : अधिराज्यभर सहकारी संघ संस्थाहरूलाई वित्तीय क्षेत्रमा सहयोग पुऱ्याउन एक छुट्टै निकायको आवश्यकता परेको हुँदा सहकारी संघ संस्थाहरूको प्रयास र सरकारको सहयोगमा राष्ट्रिय सहकारी वैंकको स्थापना गरिएको हो । सहकारी ऐन २०४८ अनुरूप २०६०।३।२५ गते सहकारी विभागमा दर्ता भएको उक्त वैंकमा हालसम्म ६७ जिल्लामा ४६१८ सहकारी संघ संस्थाहरूले सदस्यता प्राप्त गरेका छन् । यस वैंकले नेपाल राष्ट्रय वैंकबाट स्वीकृती प्राप्त गरी सिमित कारोवार संचालन गर्दै आएको छ । यस अर्न्तगत हाल सम्म २९ वटा शाखा स्थापना भएका छन् । यस वैंकको निक्षेप रु ३३९ करोड पुगेको छ भने लगानी १६९ करोड रहेको छ । आ.व.२०६८/६९ मा नेपाल सरकारको तर्फवाट क्षमता विकासको लागि रु.५० हजार अनुदान विनियोजन भएकोमा बैंकले भुक्तानी लिन नआएकोले रकम फ्रिज भएको थियो ।

6 **केन्द्रीय तरकारी तथा फलफुल सहकारी संघ लि.** : केन्द्रीय तरकारी तथा फलफुल सहकारी संघ लि. २०६३।११।६ का दिन सहकारी विभागमा दर्ता भएको हो । हाल यस संघको गतिविधि १३ जिल्लामा विस्तार भएको छ । यसका ५ वटा संघ सहित ६१ वटा संघ संस्थाहरू आवद्ध रहेका छन् । आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम रु १ लाख समेत प्रयोग गरी पाँचवटा जिल्ला स्याङ्जा, धादिङ, काभ्रे, झापा र चितवनमा गोष्ठी संचालन गरिएको थियो । यस संघको केन्द्रीय कार्यालय कालिमाटी, काठमाण्डौमा रहेको छ ।

7 **नेपाल कृषि सहकारी केन्द्रीय संघ लि.** : नेपाल कृषि सहकारी केन्द्रीय संघको स्थापना ०६४।९।२९ गते भएको हो । यस संघले आफ्ना गतिविधिहरू मुलुकको ५७ जिल्लाको ७०५ गा.वि.स.मा विस्तार गरेको छ । यस संघमा ३७ वटा विषयगत जिल्ला संघहरू र ४५१ वटा प्रारम्भिक संस्थाहरू गरी जम्मा ४८८ संघ संस्थाहरू आवद्ध रहेका छन् । यस संघको शेयर पुँजी रु ३५ लाख रहेको छ । यस संघ अर्न्तगत संचालित सहकारी संस्थाहरूद्वारा प्रवद्धित साना किसान विकास वैंकको कारोवार रु २ अर्व ५० करोड पुगेको छ । यस अर्न्तगत संचाीलत सहकारीीहरूले आफ्ना सदस्यहरूलाई करिव ७ अर्व वरावरको लघुकर्जा प्रवाह गरेको छ । यस संघ अर्न्तगतका संस्थाहरूबाट दुग्ध प्रशोधन कृषिहाट वजार संचालन, तरकारी संचालन केन्द्र स्थापना, खाद्य प्रशोधन, वाली सुरक्षा, सामुहिक सिँचाई, खानेपानी, पशुसेवा, वीउ वैंक, लोप उन्मुख जातीहरूमा सेवा विस्तार, पशु सुरक्षा ब्यवस्था, वैकल्पिक उर्जा, चिया खेती, स्कुल संचालन, वालवालीका स्याहार केन्द्र, ग्रामीण वैंक, पशुपालन, आदि जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन हुँदै आएको छ । गत आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम रु ३ लाख २५ हजारबाट विभिन्न प्रकृतिका तालीम संचालन गरी ६४ संस्थाका १६० जनालाई प्रशिक्षण प्रदान गरेको देखिन्छ । संघ अर्न्तगत केन्द्रीय स्तरमा १६ जना, फिल्ड स्तरमा २२ जना र विदेशी स्वयंसेवक ३ जना समेत ४१ जना कार्यरत छन् । यस संघको केन्द्रीय कार्यालय कुपण्डोल, ललितपुरमा रहेको छ ।

8 **नेपाल केन्द्रीय जडिवुटी सहकारी संघ लि.,** : नेपाल केन्द्रीय जडिवुटी सहकारी संघ लि. को स्थापना २०६८ सालमा भएको हो । यस संघमा हाल सम्म २ वटा विषयगत जिल्ला संघ र ५० वटा प्रारम्भिक संस्था समेत जम्मा ५२ वटा संघ संस्थाहरूको आवद्धता छ । उक्त संघ अर्न्तगत हाल मुलुकको १६ जिल्लामा कर्याक्रम विस्तार भएको छ । आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम रु १ लाखबाट कम्प्यूटर, प्रिन्टर लगायत फर्निचर खरिद भएको र संघको तर्फबाट साधारणसभा सम्पन्न गर्नुको साथै वजेट कार्यक्रम गोष्ठी सम्पन्न भएको थियो ।

9 **केन्द्रीय उखु उत्पादक सहकारी संघ लि.,** : अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य मान्यता र सिद्धान्तहरूको आधारमा सदस्यहरूमा छरिएर रहेको श्रोत र साधनलाई

एकीकृत गरी सदस्यहरूका निर्वाचित प्रतिनिधिहरूद्वारा संचालित एवं प्रजातान्त्रिक पद्धतिबाट नियन्त्रित सहकारी संस्थाहरूको माध्यमद्वारा उखु उत्पादक सहकारी संस्थाका सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकासको लागि एक उखु उत्पादक सहकारी गठन गरी संचालन गर्न आवश्यक भएकोले सहकारी ऐन, २०४८ अनुसार केन्द्रीय उखु उत्पादक सहकारी संघ लि.को मिति ०६६।१२।२७ मा दर्ता भएको हो । हाल संघको कार्यालय वर्दिवास, महोत्तरीमा रहेको छ र यस संघमा ३९ संस्था आवद्ध रहेको छ । आ.व. ०६८।६९ मा यस संस्थालाई प्राप्त अनुदान रक रु १ लाखबाट लेखा ब्यवस्थापन र उखु उत्पादन सम्वन्धी तालीम प्रदान गरी ७८ जना सहभागीहरूलाई प्रशिक्षण दिने काम सम्पन्न भयो । अघिल्लो आ.व.मा प्राप्त अनुदानबाट कम्प्यूटर सेट र फर्निचर खरिद भएको थियो ।

10 **नेपाल सूचना तथा संचार केन्द्रीय सहकारी संघ लि.,** : नेपाल सूचना तथा संचार केन्द्रीय सहकारी संघ लि. को स्थापना ०६८।४।१६ मा भएको हो । दर्ताको समयमा २७ वटा प्रारम्भिक संस्थाहरू आवद्ध रहेकोमा हाल ३६ वटा संस्थाहरूको आवद्धता रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी वर्षको उपलक्षमा यस संघका उपाध्यक्ष श्री शिव कुमार डाँगी समेतको टोलीले सहकारीको लोगो/प्रतिक चिन्ह र सहकारीको झण्डा मिति ०६८।२।१३ गते सगरमाथाको चुचुरोमा फहराउने काम सम्पन्न भएको थियो । नेपाल सरकारबाट आ.व. ०६८।६९ मा प्राप्त रु १ लाख अनुदान रकमबाट कम्प्यूटर समेतका उपकरण सामाग्रीहरू खरिद गरिएको थियो । साथै सहकारीका भुमिका विषयक अन्तरक्रियामा ३० जना पत्रकारहरूलाई सहकारी सम्वन्धी तालीम प्रदान गर्ने काम भएको थियो ।

11 **जुनार केन्द्रीय सहकारी संघ लि.** : सहकारी मूल्य मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप सहकारीताको माध्यमबाट जुनार उत्पादनको ब्यावसायिक विकास तथा वजार ब्यवस्थापन गरी सदस्य संघ संस्था तथा तिनका सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकास गर्नका लागि सदस्यहरूवीच समन्वय एवं अर्न्तसम्वन्धलाई सुदृढ गरी जुनार उत्पादन ब्यवायलाई प्रवर्द्धन र विकास गर्नका लागि २०६६ साल वैशाख १७ गते यो संघ सहकारी विभागमा दर्ता भएको हो । हाल यस संघमा रामेछाप र सिन्धुली जिल्लाका ३३ वटा प्रारम्भिक संस्थाहरू र २ वटा संघहरू आवद्ध रहेको छन् । यस संघले नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम रु १ लाखबाट

२ वटा गोष्ठी र जुनार खेती सम्वन्धी प्राविधिक क्यालेन्डर छपाईको काम भएको थियो ।

12 **नेपाल मौरीपालन केन्द्रीय सहकारी संघ लि.** : अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महसंघले गरेको सहकारी मूल्य मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप सहकारीताको माध्यमबाट नेपालमा मौरीपालन तथा मह उत्पादनको ब्यावसासियक विकास तथा वजार ब्यवस्थापन गरी नेपालमा छरिएर रहेका मौरी ब्यवसाय सँग सम्वन्धित गरिव, विपन्न, दलित, पिछडिएको वर्ग, जाति तथा महिलाहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकासगर्नको लागि मह उत्पादन ब्यवसायलाई प्रवर्द्धन र विकास गर्न आवश्यक महसुस गरी नेपाल मौरीपालन महासंघको पहलमा मिति ०६४।४।३२ मा वसेको पहिलो प्रारम्भिक भेलाको निर्णयानुसार देशभर २७ वटा सहकारी संस्थाहरूलाई आवद्ध गराई सहकारी ऐन, २०४८ बमोजिम ०६४।८।५ का दिन यो संघको स्थापना भएको हो । हाल यस संघमा ५५ वटा सहकारी संस्थाहरू सदस्य रहेका छन् । नेपाल सरकारबाट आ.व. ०६८।६९ मा प्राप्त अनुदान रकम रु १ लाखबाट महको स्टिकर र लेवल छपाईको काम सम्पन्न भएको थियो ।

13 **केन्द्रीय कफि सहकारी संघ लि.** : कफि उत्पादक कृषकहरूको आर्थिक तथा सामाजिक उत्थान गर्ने अभिप्रायले मुलुकभरका कफि उत्पादक सहकारी संघ संस्थाहरूलाई उपयुक्त मार्गदर्शन दिई ब्यवासयिक समन्वय, सहयोग र केन्द्रस्तरीय सेवा पुऱ्याउन केन्द्रीय कफि सहकारी संघ लि. को स्थापना भएको हो । सहकारी ऐन, २०४८ अनुसार गठित देशभर रहेका कफि सहकारी संघ संस्थाहरूको छाता संगठनको रूपमा २०६३ मंसीर ३ गते सहकारी विभागमा दर्ता भएको यस संघको प्रमुख उद्देश्य सहकारी संघ संस्था तथा कृषक सदस्यहरूलाई कफि खेती ब्यवसायको दीगो उत्पादन तथा उत्पादित कफिको नियमित वजार ब्यवस्था मिलाई सोको माध्यमबाट सदस्यहरूको आय स्तरमा वृद्धि गर्न उत्प्रेरित गरी सहकारीतालाई गरिवी निवारणको सशक्त अभियानको रूपमा अगाडी वढाउनु रहेको छ ।

14 **नेपाल विद्युत केन्द्रीय सहकारी संघ लि.,** : सहकारी विभागद्वारा मिति ०६७।२।११ मा नेपाल विद्युत केन्द्रीय सहकारी संघ लि.को दर्ता भएको हो । यस संघमा हाल २८ वटा प्रारम्भिक विद्युत सहकारी संस्थाहरू संगठित रहेका छन् । आ.व. ०६८।६९मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान

रकम रु १ लाख ५० हजारबाट यस संघको केन्द्रीय कार्यालयमा आवश्यक पर्ने कम्प्यूटर सेट तथा फर्निचर खरिद गर्नुको साथै अन्तरक्रिया गोष्ठी सम्पन्न भएको थियो ।

15 **केन्द्रीय चिया सहकारी संघ लि.** : नेपालमा सन १९२० देखि चिया खेतीको सुरुवात भई खास गरी मुलुकको पूर्वि क्षेत्र- ईलाम, पाँचथर, झापा, धनकुटा लगायतका जिल्लाहरूमा नगदे वालीको रूपमा खेती गरिदै आएकोमा हालका वर्षहरूमा चिया खेतीको विस्तार भई अन्य जिल्लाहरूमा पनि ब्यवसायिक रूपमा उत्पादन सुरु भएको छ । सहकारी विभागमा मिति ०६७५।३१ गते केन्द्रीय चिया सहकारी संघको दर्ता भई विशेष गरी प्रारम्भिक चिया सहकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक सहयोग र नीतिगत सहयोग पुऱ्याउने काम हुँदै आएको छ । हाल यस संस्थामा ६३ वटा प्रारम्भिक संस्थाहरू आवद्ध रहेका छन् । आ.व. ०६८।६९ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम रु १ लाख ५० हजारबाट आवद्ध संस्थाका सदस्यहरूलाई तालीम प्रदान गर्नुको साथै विभिन्न प्रवर्द्धनात्मक गोष्ठीहरू संचालन गर्ने काम भएको थियो । त्यसैगरी अवलोकन भ्रमण र अनुगमन निरीक्षणका कामहरू पनि सम्पन्न भएका थिए ।

16 **नेपाल केन्द्रीय स्वास्थ्य सहकारी संघ लि. :**

सहकारी ऐन २०४८ अर्न्तगत रही देश भर संचालित स्वास्थ्य सहकारी संस्था तथा स्वास्थ्य सँग सम्वन्धित सेवालाई आफ्नो मुल उद्देश्यको रूपमा कार्यरत सहकारी संस्था तथा संघहरूको प्रवर्द्धन र विकासका लागि आवश्यक भुमिका निर्वाह गर्नका लागि मिति २०६८ श्रावण २२ गते सहकारी विभागमा दर्ता भई काठमाण्डौं महानगरपालिका-१५, ठुलो भरयाङ, स्वयम्भुमा आफ्नो कार्यालय स्थापना गरी संचालनमा रहेको छ । हाल देशभर दर्ता भएका कुल ७० वटा स्वास्थ्य सहकारी संस्थाहरू मध्ये पश्चिमको सल्यान देखि पूर्वको झापा सम्मका गरी ३२ वटा सहकारी संस्था र १ मात्र काठमाण्डौं जिल्ला स्वास्थ्य संघ यसमा आवद्ध भई सकेको छन् । आ.व. ०६८।६९ मा रु १ लाख नेपाल सरकारबाट अनुदान निकासा भएकोमा उक्त रकमबाट कार्यालय ब्यवस्थापन सम्वन्धी कार्यमा खर्च भएको थियो । यस संघको शेयर पुँजी रु ४ लाख ५ हजार रहेको छ ।

परिच्छेद - ८
विविध

८.१ सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रलायमा कार्यरत मन्त्री तथा कर्मचारीहरूको नाम,पद, टेलिफोन :

क्र.सं.	पद	नाम	फयाक्स	कार्यालय फोन/मोवाईल
1	मा.मन्त्री	एकनाथ ढकाल		४२०००५५
2	सचिव	केशव भट्टराई	4244754	4211860
3	सह सचिव	सुदर्शन प्रसाद ढकाल		4200058
4	सह सचिव	कृष्ण प्रसाद लम्साल		4211698
5	उप सचिव, कानून	केशव अधिकारी		4211906
6	उप सचिव	विजुकुमार श्रेष्ठ		4211781
7	उप सचिव	सानुकाजी देसार		4211657
8	उप सचिव	रमेश पुडासैनि		4211976
9	उप सचिव	चन्द्र वहादुर ठकुरी		4211755
10	उप सचिव	महेश पराजुली		9841773983
11	उप सचिव	वावुराम भुसाल		9841353683
12	शा.अ.	अनुज भण्डारी		4211690
13	शा.अ.	नारायण रेग्मी		4211860
14				
15				

८.२ सहकारी विभागमा कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम,पद, टेलिफोन र मोवाइल

क्र. सं.	पद	नाम	निवास फोन	मोवाईल	शाखा
1	रजिष्ट्रार	केदार न्यौपाने		९७५१०४०३२७	
2	उप-रजिष्ट्रार	उपेन्द्र वहादुर ढुंगाना		9851148335	
3	ब.कृषि अर्थविज्ञ	विष्णु प्रसाद घिमिरे	६६१४६१२	९८४१५९२८८१	व्यवसाय प्रवर्द्धन
4	शाखा अधिकृत	सुरेशराज जोशी		९८४१५५५९७७	योजना
5	लेखा अधिकृत	निराजन कोईराला		९८४३०४७१९४	(आ.प्र.)
6	शाखा अधिकृत	रघुवंश कडेल		९८४१४५१५०८	स.सं.
7	शाखा अधिकृत	हरि व. पोखरेल		९८४८१०५९७०	क.प्र.
8	कानून अधिकृत	कमलराज गौतम		९८४१३६८६१७	कानून
9	शाखा अधिकृत	नमराज सापकोटा		९८४१२४९८३४	अनुगमन
10	ना.सु.	सर्मिला तामांग		९८४४०४५११७	क.प्र.
11	ना.सु.	सुमन पोखरेल		9841377043	योजना
12	लेखापाल	गणेश सापकोटा		9841280447	आ.प्र.
13	सहलेखापाल	विकास निरौला		९८४१७९८०६२	आ.प्र.
14	क. अपरेटर	चक्र बहादुर श्रेष्ठ		९८४१९२३२७२	आ.प्र
15	क.अ.	डिल्ली व. खडका		९८४४९०५३२६	स सं
16	स.क.अ.	राजकुमार चौधरी		९८४५१२३६९८	तथ्यांक
17	क.अ	श्याम प्रसाद लामिछाने		९८४१३६२०६६	पि.ए.शाखा

18	क.अ.	योगीन श्रेष्ठ		९८०८७३६९९०	योजना
19	ना.सु.	ईन्दिरा दाहाल		९८४१५०८०१०	प्रशासन
20	खरिदार	एविन्द्रा के.सी.		९८४९१५८९४२	दर्ता/ चलानी
21	ड्राईभर	बासु खत्री	२२२०५२०	९८४१७२१३८५	
22	ड्राईभर	मदनराज गिरी		९७४१०२७४५९	
23	का.सहयोगी	रामु पाठक		९८०८०८५४७२	
24	"	मनोज खत्री		९८४९१३४९८१	
25	"	सुमन साह		९८४१९६५९०८	
26	"	भवानी संजेल		९८१३३६३१९७	
27	स्वीपर	शिव पोडेल		९८४१४३२८२६	

८.३ सहकारी विभाग, अन्तगर्तका कार्यालयहरूको पदाधिकारीहरूको नाम, पद, टेलिफोन र फ्याक्स नं.

कार्यालय नाम	पद	कार्यालय प्रमुख	निजी मो.नं.	कोड	कार्यालयको फोन	फ्याक्स नं.
सहकारी विभाग, नयां बानेश्वर	रजिष्ट्रार	केदार न्यौपाने	९७५१०४०३२७	०१	६२०२५६३, ४४६११७७	४४६५५१७
केन्द्रीय सहकारी प्रशिक्षण केन्द्र	प्राचार्य	गणेश अर्याल	९८५१०७९४१०	०१	४४७०१०३, ४११५६७८	४११५६२१
स. प्र. तथा डि. का. सूनसरी	प्राचार्य	शिव कार्की		०२५	५६०१८४	५६०१८४

स. प्र. तथा डि. का. चितवन	प्राचार्य	केशव वहादुर थापा	९८५१०८५३३४	०५६	५२१५५६	५२१५५६
स. प्र. तथा डि. का. कास्की	प्राचार्य,	नारायण प्रसाद अर्याल		०६१	४६३०८०	४६५८२९
स. प्र. तथा डि. का. बांके	प्राचार्य	राम प्रसाद वाग्ले	९८४११३९२२९	०८१	५५०२५८	५५०२८१
स. प्र. तथा डि. का. कैलाली	प्राचार्य	हरिकृष्ण भट्ट	९७४९००५२७७	०९१	५२१२२५	५२१२२५
डि.स.का. ईलाम	स.अ.	माधव पोखरेल	९८५२६८१२२१	०२७	५२००९७	५२००९७
डि.स.का. झापा	स.अ.	नेत्र प्रसाद घिमिरे	९८४२६८२९४२	०२३	४५५०३१	४५५११७
डि.स.का. मोरङ	स.अ.	अर्जुन निरौला	९८४१६०८०२५	०२१	५२८९५०	५२८९५०
डि.स.का. धनकूटा	स.अ	गोरखनाथ मिश्र	९८४९२८५४०५	०२६	५२०२९२	५२०२९२
डि.स.का. उदयपूर	स.अ.	गुणा राई	९८४९५३४७४०	०३५	४२०१४१	४२०१४१
डि.स.का. सिराहा	स.अ.	महेश ठाकूर	९७४२०१४०४६	०३३	५६१९३३	५६०४२८
डि.स.का. दोलखा	स.अ.	चेतनाथ गिरी	९८४१३५७०२५	०४९	४२१११८	४२१११८
डि.स.का. धनूषा	स.अ.	परमेश्वर यादव	९८४४०३९६४३	०४१	५२०१५९	५२२००१
डि.स.का. सर्लाही	नि.स.अ	रामलक्ष्मण राय	९८४४०३३५५९	०४६	५२०१४६	५२१५३३
डि.स.का. रौतहट	नि.स.अ.	उपेन्द्र राय		०५५	५२०१२६	५२०६७७
डि.स.का. बारा	नि.स.अ.	महेन्द्र राउत	९८४५४१४३४९	०५३	५५००१९	५५०७५९
डि.स.का. पर्सा	नि.स.अ.	दूर्गाप्रसाद जैसवाल	९८४५०३७४३२	०५१	५२२२६४	५२९४२३
डि.स.का. मकवानपूर	स.अ.	भिम परियार	९८४५३८२८५०	०५७	५२०५१४	५२०५१४
डि.स.का. काभ्रे	स.अ.	हरि पौडेल	९८४१४९१२०१	०११	४९०१५७	४९०१५७
डि.स.का. नूवाकोट	स.अ.	रोमाकान्त काफ्ले	९८५१०१२७४८	०१०	५६००१३	५६००१३
डि.स.का. धादिंङ	स.अ.	रुद्रप्रसाद पौडेल	९८४१३५७०२१	०१०	५२०११६	५२०११६
डि.स.का. काठमाडौं	ब.स.अ.	वलराम निरौला	९८५५०६३२८२	०१	४७८०१३६	४७८०१३६

डि.स.का. ललितपूर	स.अ.	शशि कुमार लम्साल	९८४३०२३२८८	०१	५५४८८१२	५५४८८१२
डि.स.का. भक्तपूर	स.अ.	हरि वशिष्ठ	९८५१०३३६८२	०१	६६१०३४२	६६१०३४२
डि.स.का. तनहूं	स.अ.	गौतम भण्डारी	९८४६०६८१११	०६५	५६००९७	५६०४८०
डि.स.का. बाग्लूङ	स.अ.	विष्णू प्रसाद सूवेदी	९८४७६३०३०२	०६८	५२०३०२	५२०३०२
डि.स.का. स्याङजा	स.अ.	वोधराज वस्याल	९८५७०४००५४	०६३	४२०२२०	४२०२१८
डि.स.का. नवलपरासी	स.अ.	वासूदेव भट्टराई	९८४१६०७३४४	०७८	५२०२३५	५२०२३५
डि.स.का. रूपन्देही	स.अ.	रमा आचार्य (सूवेदी)	९८४१५५८०१०	०७१	५२०१८६	५२०१८६
डि.स.का. पाल्पा	स.अ.	रुद्रलाल भुषाल	९८४७३०५५४९	०७५	५२०१३७	५२०१३७
डि.स.का. कपिलवस्तू	स.अ.	वेदप्रकाश उपाध्याय	९८४७०४०७७२	०७६	५६००८६	५६०५४५
डि.स.का. दाङ	स.अ.	विनोद कूमार पौडेल	९८४५०९७५५९	०८२	५६००१९	५६००१९
डि.स.का. वर्दिया	नि.स.अ	रेशम कुमार खत्री		०८४	४२०११९	४२०००४
डि.स.का. सूर्खेत	स.अ.	आनन्द शारु	९८४८०२९३०१	०८३	५२०२१७	५२०२१७
डि.स.का. डोटी	स.अ.	प्रकाशराज पौडेल		०९४	४२०१०३	४२०१०३
डि.स.का. जूम्ला	का.मू.स.अ	टेकवहादूर वूढाथापा	९८४८३००१८३	०८७	५२००२९	५२०११७
डि.स.का. कन्चनपूर	स.अ.	सुदिश कूमार अर्याल		०९९	५२१२३९	५२१२३९
डि.स.का. बैतडी	नि.स.अ.	विरुराम लोहार	९८४८७३९७६५	०९५	५२०१६३	५२००२४

८.४ केन्द्रीय सहकारी संघहरूको नाम, ठेगाना र फोन नं.

सि.नं.	संघको नाम	पदाधिकारी	फोन
1=	राष्ट्रिय सहकारी संघ लि., विजुलीवजार ।	slzj j*fn	4781510, 4781697
2=	नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि., नयां बानेश्वर ।	ldg/fh s+*ln	4781963, 6215980
3=	नेपाल मौरीपालन केन्द्रीय सहकारी संघ लि., भरतपुर, चितवन	u)flz axfb'/ j;glt	9844036446, 9855078407

4=	केन्द्रीय कफि सहकारी संघ लि., नयाँ बानेश्वर ।	ufllj6b j/fsf^L	4460382
5=	नेपाल केन्द्रीय उपभोक्ता सहकारी संघ लि.,	lbks/fh kf}*ln	9851005925
6=	केन्द्रीय चिया सहकारी संघ लि., ईलाम	ufllj6b bfxfn	027521714
7=	नेपाल सूचना तथा संचार केन्द्रीय सहकारी संघ लि., त्रिपुरेश्वर	lji)f"x/L (sfn	4289121, 489123
8=	केन्द्रीय उखु उत्पादक सहकारी संघ लि., वर्दिवास, महोत्तरी ।	/fdrGb| s"zjfx	9744005450
9=	नेपाल केन्द्रीय जडिबुटी सहकारी संघ लि., बुद्धनगर, काठमाण्डौं ।	eQmjxfb'/ zfx	9841593113
10=	राष्ट्रिय सहकारी वैंक लि., कुपण्डोल ।	/dlz kflv/ln	5011782
11=	केन्द्रीय तरकारी तथा फलफुल सहकारी संघ लि., कालिमाटी ।	ljgflb k/fh"nL	6217835
12=	केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघ लि., नयाँ बानेश्वर ।	dfwj sflO{/fnf	4488724
13=	नेपाल केन्द्रीय स्वास्थ्य सहकारी संघ लि., स्वयम्भु ।	/fh]Gb| kf}*]	4034598
14=	नेपाल कृषि सहकारी केन्द्रीय संघ लि., कुपण्डोल ।	vld axfb"/ kf&s	5010758, 5010759
15=	नेपाल विद्युत केन्द्रीय सहकारी संघ लि., हनुमानथान, अनामनगर ।	wd{/fh kf}*ln	4242993
16=	जुनार केन्द्रीय सहकारी संघ लि.,	lbks sflO{/fnf	9741047263